

UČEBNÉ OSNOVY PRE WALDORFSKÉ ŠKOLY

*Pedagogika je vo svojej podstate
láska k človeku, vyvierajúca
z poznania človeka. Prinajmenšom
na tomto by mala byť vybudovaná.*

/RUDOLF STEINER/

OBSAH

<i>ÚVOD PROF. ZELINU DRSC. K UČEBNÝM OSNOVÁM WALDORFSKEJ ŠKOLY</i>	
<i>POVAHA WALDORFSKEJ ŠKOLY A VÝCHODISKÁ KURIKULA</i>	5
<i>VEKOVÉ CHARAKTERISTIKY ŽIAKA</i>	9
<i>NÁVRH UČEBNÝCH OSNOV 1.- 9. ROČNÍKA</i>	12
<i>UČEBNÝ PLÁN 1. - 9. ROČNÍKA</i>	13
<i>MATERINSKÝ JAZYK</i>	14
<i>PÍSANIE, ČÍTANIE, POČÚVANIE A LITERÁRNA VÝCHOVA</i>	15
<i>MATEMATIKA</i>	22
<i>PRVOUKA</i>	27
<i>PRÍRODOVEDA</i>	29
<i>VLASTIVEDA</i>	30
<i>ZEMEPIS</i>	31
<i>FYZIKA</i>	34
<i>CHÉMIA</i>	39
<i>DEJEPIS</i>	43
<i>PRÍRODOPIS</i>	45
<i>CUDZIE JAZYKY</i>	49
<i>OBČIANSKA VÝCHOVA</i>	51
<i>ETICKÁ VÝCHOVA</i>	55
<i>TELESNÁ VÝCHOVA</i>	56
<i>KRESLENIE FORIEM</i>	60
<i>VÝTVARNÁ VÝCHOVA</i>	62
<i>EURYTMIA</i>	66
<i>HUDOBNÁ VÝCHOVA</i>	69
<i>PRACOVNÉ VYUČOVANIE</i>	72
<i>SPÔSOB A KRITÉRIA HODNOTENIA</i>	76
<i>PROFIL ABSOLVENTA WALDORFSKEJ ZÁKLADNEJ ŠKOLY</i>	77

POVAHA WALDORFSKEJ ŠKOLY A VÝCHODISKÁ KURIKULA

Waldorfská škola je všeobecno vzdelávacou jednotnou školou, poskytujúcou vzdelanie deťom od 6 do 15 rokov. Táto deväťročná škola umožňuje žiakom pokračovať vo vzdelávaní buď troj- až štvorročným vyšším stupňom waldorfskej školy alebo ktoroukoľvek strednou školou a odborným učilišťom. Škola poskytuje kvalitné vzdelanie, ktoré odpovedá základným vzdelávacím štandardom slovenskej základnej školy. Škola sa svojou koncepciou riadi princípmi pedagogiky Rudolfa Steinera, ktorú tvorivým spôsobom rozvíja vzhľadom k miestnym, časovým a kultúrnym podmienkam, v ktorých pracuje.

Podnetom k založeniu prvej Slobodnej waldorfskej školy v Stuttgarte boli idey Rudolfa Steinera (1861 – 1925) o úlohe vzdelávania a školy v spoločnosti. Škola by mala byť organizovaná ako slobodná inštitúcia, nezávislá na momentálnom spoločenskom usporiadaní, mala by rozvíjať v dieťati individuálne vlohy, tvorivý duševný a duchovný potenciál.

Waldorfská pedagogika vychádza z antropozofickej antropológie Rudolfa Steinera, ktorá si všíma zákonitosti vývojových období dieťaťa, zmien jeho vzťahu k svetu a jeho schopnosti učiť sa. Učebné osnovy a metodiky sú priamo odvodené z tohoto poznania. Výchova je chápaná ako proces, vychádza síce zo zákonitostí spoločných pre všetkých, rešpektuje však osobitosti individuálneho vývoja každého dieťaťa.

Hlavným cieľom školy je rozpoznať možnosti, vlohy a talent každého dieťaťa, pomáhať mu v poznávaní sveta a seba samého tak, aby sa vzdelaním a výchovou stávalo slobodným človekom, samostatným a zodpovedným za seba a svet. Vo vzdelávaní, zodpovedajúcom individuálnym možnostiam a vekovým stupňom, dieťa poznáva a prežíva svet prírody, svet ľudí a svet duchovnej kultúry, učí sa chápať zmysel poznatkov o sebe, pre svoju sebaapremenu, svoje sebazdokonaľovanie. Vstupuje primerane svojim rastúcim vnútorným silám do kultúry národa a ľudstva. Osvojuje si materinský jazyk a cudzie jazyky, poznáva vedy o prírode, spoločnosti, základy umenia a náboženstva, čo spolu s telovýchovnou, pracovnou a umeleckou činnosťou umožňuje jeho zdravý telesný, duševný a duchovný rast a tým rovnovážny rozvoj rozumu, citu a vôle. Žiak nasleduje prirodzenú ľudskú autoritu učiteľa. Vyučovanie je založené na vzájomnom porozumení a spolupráci učiteľa a žiakov. Narastajúce poznatky sú sprostredkované tak, aby viedli k životnej múdrosti, duchu porozumenia a pomoci, posilňujú vedomie vzájomnosti, lásky a morálky.

UČEBNÝ PLÁN

Učebný plán waldorfskej školy je veľmi bohatý. Okrem tradičných predmetov sú v ňom rozličné remeselné a umelecké predmety, také ako modelovanie, záhradníctvo, práca s drevom, tkáčstvo, kníhviazačstvo atď. V tejto rôznorodosti je zakotvená snaha predovšetkým o všestranný rozvoj dieťaťa, ale zároveň je to možnosť, aby každý našiel v učebnom pláne niečo, v čom môže vyniknúť. V pozadí každej učebnej látky však spočíva výchovný cieľ. Duša dieťaťa by mala prostredníctvom tejto látky cvičiť a rozvíjať svoje sily. Tým podstatným na waldorfskom učebnom pláne nie je samotná učebná látka, ale duševné schopnosti, ktoré rastú prácou s ňou. Účinný vzájomný vzťah medzi obsahom vyučovania a podporou dieťaťa v jeho vývoji patrí k základom waldorfskej pedagogiky. V tomto zmysle je možné považovať pre dieťa učebnú látku, ktorá zodpovedá jeho veku, priamo za liečivú.

Ďalšou dôležitou črtou učebného plánu je tesné prelínanie jednotlivých predmetov, cieľom ktorého je predstaviť deťom svet vo vzájomných súvislostiach a vo vzťahu k človeku. Učiteľ sa usiluje predovšetkým o vysvetlenie základných princípov v každom jednotlivom predmete, volí preto názorné príklady blízke deťom daného veku, snaží sa nepreťažovať žiakov encyklopedickými vedomosťami. Zároveň sa usiluje o dosiahnutie rovnováhy medzi vedou, umením a duchovnými hodnotami. Práve súlad medzi pravdou (vedou), krásou (umením) a dobrom (duchovné hodnoty) tvorí vhodný základ pre vzdelávanie.

EPOCHY

Podľa psychologicko – pedagogických zásad Steinerovej pedagogiky sú hlavné predmety, ako matematika, materinský jazyk, dejepis, fyzika a ďalšie, v ktorých sa najväčší dôraz kladie na vedomosti a porozumenie, myslenie a predstavivosť, vyučované koncentrovaným spôsobom vo väčších učebných blokoch v tzv. epochách. Určitý predmet sa teda učí každé ráno po niekoľko týždňov v tzv. hlavnom vyučovaní. Epocha trvá 2 až 6 týždňov podľa charakteru predmetu a

veku dieťaťa. Učiteľ spolu so žiakmi má možnosť plne sa ponoriť na dlhší čas do niektorej oblasti a docieliť v nej pokrok, potom odstúpiť od nej a nechať deti zabudnúť na podrobnosti. Správny rytmus zabúdania a vybavovania hrá dôležitú úlohu v rámci starostlivosti o rozvoj pamäti. To odpovedá zákonitostiam učenia ako prežívania, hlbokého prenikania, ponorenia sa do osvojovaných poznatkov a je v zhode so zákonitosťami a funkciou pamäťového vštepovania a zabúdania. Je to pracovná metóda, ktorá poskytuje veľké možnosti, ako zaktivizovať a sústrediť záujem detí a ako zachytiť a podať vyučovaciu látku v takých ucelených a súčasne výrazných obrazoch.

Tak, ako život prebieha medzi polaritami a tým vzniká opakujúci sa rytmus (výdych - nádych, bdenie - spánok, atď.), ktorý nás udržuje pri zdraví, tak i dieťa potrebuje vo vyučovaní striedať kľud a pohyb, načúvanie a vlastnú činnosť, individuálnu prácu a prácu v kolektíve, plnú bdelosť a snivé ponorenie do obrazov. Dieťa potrebuje rytmus v oveľa väčšej miere ako dospelý, doslova ho vyžaduje. Táto jeho potreba je zohľadnená pri tvorbe učebného plánu, rozvrhu hodín. Rytmus je prítomný aj v hodine samotnej. Hlavné vyučovanie zaberá prvé dve ranné hodiny, a preto sa ešte delí na tri časti. Prvá časť je rytmická, plná pesničiek a básničiek, má za úlohu deti prebudiť, navodiť v nich vedomie spoločenstva triedy a naladiť ich na samotné vyučovanie. V druhej časti - vyučovacej, sa najprv súhrnne zopakuje učivo z predchádzajúceho dňa a z toho potom organicky vyplynie ďalší učiteľov výklad novej látky. Hodina končí rozprávaním, ktoré má za úlohu triedu upokojiť, zharmonizovať. Ostatné predmety sa vyučujú v bežných vyučovacích hodinách. Ale aj v nich sa učiteľ snaží zachovať rozdelenie na časť rytmickú, vyučovaciu a časť rozprávania. Po hlavnom vyučovaní nasledujú predmety, v ktorých sa kladie väčší dôraz na rytmické opakovanie, ako sú cudzie jazyky, hudba, eurhythmia. Potom, v neskorších doobedňajších alebo v poobedňajších hodinách nasledujú zamestnania umeleckého a praktického charakteru.

HODNOTENIE

Vo waldorfskej pedagogike vchádzame ako pedagógovia do prostredia, ktorého samozrejmu významnou súčasťou je princíp neznámkovania. A waldorfská pedagogika nie je experimentom, ale tvorivou, umeleckou pedagogikou, ktorá v kultúrnom prostredí Európy zrela skoro 80 rokov, aby sa do dnešnej doby ako žiadaná a osvedčená pedagogická alternatíva rozšírila do celého sveta. Žiaci nie sú po celý čas dochádzky do školy klasifikovaní známami, ani podľa svojich výkonov navzájom porovnávaní, aby sa nepodporovala vzájomná prospechová súťaživosť. Jedinou súťažou, ktorú dieťa pestuje, je súťaž so sebou samým, aktívna snaha po osobnom sebazlepšovaní. Tomu zodpovedá aj hodnotenie žiakov. Ich všestranný osobný rast je vyjadrovaný priebežným hodnotením a na konci školského roka písomným výročným slovným hodnotením triedneho učiteľa a odborných učiteľov, ktoré je umelecky spracované.

Patrí k pilierom waldorfskej pedagogiky, že sa učiteľ snaží budovať žiakovu motiváciu prostredníctvom záujmu o učebnú látku a prostredníctvom pozitívneho vzťahu medzi učiteľom a žiakom. Motivácia cez ctižiadostivosť a nezdravý strach, k čomu dochádza známkovým hodnotením, nie je zlúčiteľná s podstatou waldorfskej pedagogiky.

TRIEDNY UČITEĽ

Výchovný význam blízkeho osobného vzťahu medzi učiteľom a žiakom je daný tým, že od 1. do 9. triedy majú žiaci jedného triedneho učiteľa. To umožňuje výchovu založenú na podrobnom poznaní osobnosti každého dieťaťa, citlivé reagovanie na všetky pozitívne zmeny a krízy v jeho vývoji.

Skutočnosť, že v epochách vyučuje väčšinu hlavných predmetov, dáva triednemu učiteľovi možnosť stretávať sa s triedou denne, po celú dobu trvania základnej školy. To dovoľuje, na jednej strane, vytvoriť blízky vzťah s každým dieťaťom, ktoré v hĺbke svojej duše tuží po tom, aby bolo vnímané vo vývoji, súvislo po dobu niekoľkých rokov. Len tak môžeme dospieť k ucelenému pohľadu na jednotlivé dieťa. Na druhej strane takéto pôsobenie triedneho učiteľa mu umožňuje tesný kontakt s triedou ako celkom, ako jednotným sociálnym organizmom, prechádzajúcim svojim vlastným vývojom. Triedny učiteľ sa tým stáva predovšetkým univerzálnym duchom triedy, nie špecialistom.

Takéto postavenie triedneho učiteľa mu vytvára priestor na to, aby mohol prispôbiť učebnú látku tak, aby zodpovedala vývojovým potrebám detí a zároveň vytvárala jednotný celok s ostatnými predmetmi. Aj keď jednotlivé predmety v učebnom pláne vystupujú oddelene, učiteľ sa snaží, aby ich vo vyučovaní pojal v súvislostiach. Vtedy aj dieťa prežíva svet v nie od seba

oddelených vedných oblastiach, ale ako nádherne usporiadaný celok. Dieťa si prostredníctvom učiteľa formuje celkový obraz sveta. Zároveň ale učiteľ dôsledne dbá na to, aby vo všetkom, čo sprostredkúva, deti mohli nájsť skutočné prepojenia na praktický život. Tak sa do značnej miery stáva tvorcom učebného plánu. Aby učiteľ mohol splniť tak náročné úlohy, musí mu byť zaručený voľný priestor pre vlastné originálne a tvorivé spracovanie učebnej látky, v rámci dodržania cieľov vzdelávacieho programu. Je jednou zo životných podmienok waldorfskej pedagogiky, že učiteľ má právo na originálny postup v jednotlivých predmetoch.

Učiteľ stojí pred žiakmi nielen so svojimi momentálnymi vedomosťami, ale aj so svojimi schopnosťami, vlohami, tvorivým potenciálom. Schopnosť a snaha učiť sa, to je to, čo sa učiteľ snaží vštepiť deťom aj tým, že túto schopnosť sám má a neustále ju v sebe rozvíja. Sebavýchova, sebazdokonaľovanie je to, čo môže dieťa vnímať u človeka, ktorý s ním prechádza významným úsekom jeho životnej cesty, ktorý ho formuje nielen svojimi vedomosťami, ale aj tými vnútornými silami, ktoré má v sebe. Vzniká tak možnosť vytvoriť vyučovanie, ktoré neprúdi od hlavy k hlave, ale od srdca k srdcu.

Tak široký záber predmetov u jedného učiteľa ho podnecuje k intenzívnej spolupráci s ostatnými kolegami. Učitelia často navzájom hospitujú, prípadne si ináč odovzdávajú skúsenosti.

UČEBNICE

Špecifickou črtou waldorfských škôl je absencia učebníc v ich klasickej podobe. A to preto, že im chýba vzťah ku konkrétnej pedagogickej situácii a momentálnemu stavu triedy. Ich úlohu plnia materiály, ktoré učiteľ sám alebo v spolupráci s kolegami, pripravuje vzhľadom na svoju triedu a výchovný vplyv svojho učiva. Knihy (napr. atlasy, slovníky, súbory cvičení) sa používajú samozrejme tiež, ale prvoradé sú pôvodné texty, ktoré majú vedeckú či umeleckú hodnotu. Knihy môžu byť doplnkom, nikdy však nie hlavným prostriedkom pri vyučovaní. V tejto súvislosti majú veľký význam pracovné a epochové zošity, ktoré žiaci sami vytvárajú a ktoré im potom pri domácich prípravách nahrádzajú učebnice. V týchto zošitoch žiaci zhromažďujú podstatu jednej epochy: texty učiteľ buď diktuje alebo sa vypracúvajú spoločne v triede, ilustrácie k nim sú úplne dielom detí. Postupne je deťom prenechávaná stále väčšia sloboda pri formulovaní textov epochových zošitov. Zostaviť jasný, zrozumiteľný a stručný text je dôležitým cvičením. Učiteľ doporučuje v stále väčšej miere starším žiakom príručky a pôvodnú literatúru, s ktorou oni pracujú. Raz prebudенý záujem, spojený s výchovou k samostatnosti, podnecuje k individuálnej práci.

RIADENIE ŠKOLY

Pre riadenie a ducha školy sú dôležité pedagogické konferencie, ktoré sa konajú každý týždeň, a ktorých úlohou je vzájomná porada učiteľov o otázkach výchovy a vzdelávania. Je to priestor venovaný vlastnej pedagogickej činnosti učiteľov a problémom jednotlivých tried a žiakov. Konferencie sú ďalej miestom permanentného vzdelávania učiteľov školy.

SPOLUPRÁCA S RODIČMI

Jedným z pilierov waldorfskej pedagogiky je spolupráca učiteľov a rodičov. Sú to ľudia, ktorí sa najvýznamnejšie podieľajú na výchove školopovinného dieťaťa. Preto pre zdravý vývoj jeho osobnosti je ich spolupráca nesmierne dôležitá. Z tejto spolupráce vzniká na strane rodiča pochopenie a porozumenie pre waldorfskú pedagogiku a pre individuálne výchovné opatrenia učiteľa voči jeho dieťaťu; učiteľovi to pomáha v lepšej orientácii v špecifickej situácii každého žiaka. Vzniknutá dôvera medzi rodičmi a učiteľom pomáha neskôr prekonať aj tie "horšie časy", spojené s pubertou.

Spolupráca sa uskutočňuje častým osobným stykom medzi rodičmi a učiteľmi tak v škole, ako aj doma, pomocou rodičov pri riešení výchovných a vzdelávacích úloh školy. Často sú to práve rodičia, ktorí významne pomáhajú pri materiálnom zveľaďovaní školy. Výrazom úzkej spolupráce s rodičmi sú rôzne grémiá a zmiešané grémiá z rodičov a učiteľov, ktoré majú významné kompetencie v celkovom chode školy. K dobrým vzťahom medzi školou a rodičmi významne prispievajú aj rodičovské kurzy o pedagogickej problematike alebo úvodné kurzy v umeleckých oblastiach, ktoré môžu byť spojené s výstavkami detských prác v tejto umeleckej činnosti, verejné ročné slávnosti, spoločné výlety.

ZÁVER

Učitelia vo waldorfskej škole sa usilujú o výchovu slobodných ľudí, neobmedzených žiadnym konkrétnym svetovým názorom. Skôr im ide o rozvinutie prirodzených vlôh detí tak, aby potom v dospelosti boli schopné samostatnej orientácie, zodpovedného a sociálne pozitívneho konania. Waldorfská pedagogika je orientovaná na dieťa a vychádza z jeho potrieb a poznania jeho vývoja. To, že svet je podávaný dieťaťu v súvislostiach, mu pomáha vytvoriť si obraz okolitého sveta ako celku, do ktorého je schopné pevne sa postaviť. To, že všetko sa uvádza do vzťahu k človeku, dáva dieťaťu možnosť získať pocit "to všetko sa ma bezprostredne dotýka" a tým aj podnecuje záujem o svet, v ktorom žije. Tým, že neexistuje hodnotenie pomocou známok, písomky, skúšky, dieťa nemá strach zo školy, ktorá tvorí podstatnú časť jeho detského sveta. Absencia klasifikácie podnecuje deti k sociálnemu správaniu: lepší žiaci pomáhajú slabším, nepotrebujú súťažieť. Tým, že predmety a ich obsahy sú do vyučovania zaraďované vo veku, keď je dieťa pre ne zrelé, má najlepšie predpoklady, aby ho zaujali. A to najdôležitejšie: tým, že od detí nie sú vyžadované samostatné úsudky skôr, ako sú schopné ich vytvárať, nestrácajú deti schopnosť samostatného tvorivého myslenia. Moderný svet potrebuje práve takých ľudí, ktorí chcú žiť vo vnútornej slobode a chcú ju uskutočňovať v ľudskej spoločnosti. Tomu slúžia waldorfské školy, preto sa im hovorí "slobodné".

VEKOVÉ CHARAKTERISTIKY ŽIAKA

Waldorfská pedagogika chápe výchovu a vzdelávanie dieťaťa ako podporu telesného, duševného a duchovného vývoja človeka, ktorý je vo svojom jadre jedinečnou individuálnou bytosťou. Výchova a vyučovanie tak musia túto jedinečnosť každej ľudskej bytosti rešpektovať a snažiť sa rozvíjať všetky jej sily, schopnosti a zručnosti, čo umožní jej plný a slobodný prejav v dospelom veku. Svoje ideové predpoklady teda hľadá waldorfská pedagogika vo všestrannom poznaní dospievajúceho človeka, v jeho telesnom, duševnom a duchovnom vývoji. Svoje metodiky odvodzuje z úzkej nadväznosti tohto vývoja na vzťah dieťaťa ku svetu a jeho schopnosti sa učiť.

Z tohto pohľadu waldorfská pedagogika rozlišuje **tri hlavné obdobia** vo vývoji dieťaťa: prvé obdobie od narodenia po výmenu zubov, druhé obdobie od výmeny zubov k puberte a tretie - od puberty k dospelosti. Každé z týchto období trvá približne sedem rokov. Doba deväťročného vzdelania na základnej škole spadá do druhého vývojového obdobia, teda od 6. – 7. roku do puberty.

Aké je dieťa, ktoré chceme vychovávať a vyučovať? Z čoho chceme pri tomto procese vychádzať a na čo nesmieme zabudnúť?

Nikdy počas školskej dochádzky nesmieme zabudnúť, že dieťa nie je malý dospelý človek. Keď neberieme do úvahy špecifiká toho - ktorého vývojového obdobia dieťaťa a vychovávame a vyučujeme ho tak, ako "neúplného dospelého", ako keby malo za sebou už pubertu, nesmieme tým poškodzujeme jeho zdravie a silu. Tak, ako sa dospelý človek prirodzene realizuje v logickom myslení a rozumovom jednaní, tak sa samozrejme dieťa vyžíva **v obrazoch a predstavách**, ktoré samo na podnet z vonkajšieho sveta tvorí. Preto je dôležité, aby sme vedomosti, ktoré chceme deťom odovzdať, umelecky pretvorili tak, aby dokázali osloviť silu detského nazerania. Dieťa, najmä prvé tri roky v škole, je nesmierne tvorivé a na tom by vyučovanie malo byť postavené. Čím viac života a **tvorivých síl** človek v sebe uchová, tým lepšie dokáže splniť svoje úlohy v službe spoločnosti. Preto je tak dôležité zachovať u dospelého človeka prirodzené vlastnosti zdravého hravého dieťaťa. Ako je to možné uskutočniť?

Dosiahneme to tým, že **vyjdeme z dieťaťa samotného**, zo síl, ktoré v ňom v určitom veku pôsobia, menia sa, vyvíjajú sa. Tak sa dá z pravého poznania človeka odpozorovať to, čo sa má týždeň za týždňom, mesiac za mesiacom, rok za rokom, s dieťaťom didakticky a výchovne robiť. Učebný plán sa tak stáva kópiou toho, čo sa dá prečítať vo vývoji človeka. Niekoľko príkladov toho ako sa to uplatňuje v praxi na waldorfskej škole:

Deti ešte nie sú estetickými pôžitkármi hotových diel, chcú sa vždy sami podieľať na ich tvorbe, chcú ich spoluprežívať. Dieťa samo je vo vývoji a to, čo sa mu vo vyučovaní podáva, by sa malo tiež ešte vyvíjať, nebyť hotové, ale vznikať. Preto by učiteľ mal dávať prednosť **zážitkovým formám vyučovania** pred názornými.

Pre zdravý vývoj dieťaťa v druhom sedemročí má veľký význam **rytmus**: časový rytmus školského dňa, týždňa, rytmus mesačných slávností, rytmické pohybové aktivity využívané pri učení, rytmus v hudbe, speve, reči, v telovýchove, v eurhythmii. Aj tu sa dieťa správa inak, ako dospelý: dospelý človek sa naučil, ako je možné vymaniť sa z rytmu, dieťa to nedokáže, rytmus potrebuje a vyžaduje si ho. Poriadok dieťa ochraňuje a pestuje.

Pre zdravý duševný aj telesný vývoj dieťaťa je škodlivé, ak sa predčasne zavádza do učenia abstraktné myslenie a vedomá abstraktná pamäť a nedbá sa na uplatňovanie a rozvíjanie obrazného myslenia a na ňom založenej záťaže pamäti. Pre **rozvoj pamäti** je to rozhodujúce životné obdobie. Na rozdiel od dospelého človeka, ktorý odmieta konať niečo, čomu nerozumie, dieťa potrebuje najprv nazbierať skúsenosti a k ich porozumeniu sa dopracuje neskôr.

Vo vnútri deväťročnej školskej dochádzky je možné rozoznávať tri rôzne obdobia. Z odlišností detí, v každom z nich, vyplývajú aj odlišnosti pedagogických úloh, obsahov a metód.

PRVÉ TRI ŠKOLSKÉ ROKY

Ku koncu prvého sedemročia dochádza k prvej výraznej zmene postavy dieťaťa a výmene zubov, čo antropozofická antropológia chápe ako znamenie o ukončení činnosti formujúcich procesov v telesnom organizme človeka. Tieto procesy, pôsobiace pred tým pri formovaní vnútorných orgánov, sa teraz obracajú smerom dovnútra a začínajú pracovať v oblasti pamäti, fantázie a predstavivosti, a tým umožňujú zrelosť dieťa pre školu.

Vnútoraná aktivita dieťaťa sa v tomto období rozvíja do vytvárania myšlienkových obrazov a predstáv. Pohyblivý, premenlivý obrazový svet, je vlastným svetom predstáv v detskom vedomí. Dieťa prirodzene túži po obrazoch, vyžaduje si ich, rozumie im. Ak nechceme deti intelektuálne preťažovať, ale chceme zachovať ich zdravú schopnosť vnímať, treba im poskytnúť pravé obrazy fantázie. Teda, vyjsť z prirodzených schopností a daností detí tohoto veku, z ich potrieb. Voči svojmu okoliu sa dieťa najviac otvára slovu, reči. Dieťa v tomto veku túži svet poznávať, ale spôsobom jemu blízkym: chce, aby mu bolo rozprávané o tom, čo je vo svete, k čomu to slúži a čo to vlastne je. Je priťahované k človeku, ktorý dokáže farebne "maľovať" slovami myšlienkové obrazy, obľúbi si jeho hlas a chce počúvať krásne príbehy. Z tejto základnej a prirodzenej potreby dieťaťa by malo vychádzať sprostredkovanie všetkých učebných predmetov v prvých štyroch ročníkoch. Deťom je treba veľmi veľa rozprávať / rozprávky, bajky, legendy, povesti atď./ a taktiež učebnú látku premeniť na rozprávanie.

Dieťa v dobe výmeny zubov vychádza v ústrety učiteľovi svojou tvorivosťou a predstavivosťou. Keď môžu deti v škole maľovať, kresliť, modelovať a z toho potom, napríklad, rozvinúť písanie, tak vyučuje učiteľ ako dobrý znalec prírodných síl deti príslušného veku, pracuje v súlade so silami budúceho vývoja detí a nie proti nim. Nie je síce ťažké priviesť dieťa rýchlo k vytvoreniu abstraktných schopností. Nie je to však psychologicky oprávnené. Dieťa potrebuje rozvinutie svojich tvorivých síl, ktoré sú viazané na citový a vôľový život. Uspokojovanie intelektuálnych potrieb dieťaťa má byť vedené tak, aby sa zároveň živil silou tvorivej fantázie. Zanedbanie v tejto oblasti má záporný vplyv na celý ďalší vývoj človeka.

V prvých rokoch školskej dochádzky v dieťati ešte doznieva črta, ktorá je príznačná pre správanie detí predškolského veku. Jedná sa o schopnosť napodobovania, ktorá vychádza z nie celkom zreteľného uvedomovania rozdielu medzi sebou a svetom. Dieťa pri napodobovaní ešte nemá potrebu zaujímať k veciam samostatné stanovisko a riadi sa vzorom zo sveta dospelých. Preto v tomto období deti vyhľadávajú osobnosti, ktoré mu pomáhajú v osvojovaní schopnosti, ktoré ho povedú k orientácii vo svete a k jeho chápaniu, a stávajú sa pre neho autoritou.

DIEŤA PO DEVIATOM ROKU

V živote dieťaťa medzi deviatym a desiatym rokom sa odohráva veľká zmena v jeho vzťahu k svetu. Deviaty rok je rokom veľkej premeny v jeho citovom živote. K obraznej fantázii pristupuje vedomejšie chápanie sveta. Dieťa akoby strácalo ochranu vlastného sveta fantázie, premietaného do reálneho sveta. Má pocit, že svet stojí proti nemu, prežíva silne jeho temné a zlé stránky. Pociťuje strach, prvýkrát prežíva samé seba vzhľadom k vonkajšiemu svetu. Stojí v osamelosti pred polaritou "ja a svet", ktorý už nie je taký krásny a múdry, ako ho tvorila fantázia. Dieťa sa stáva kritickým voči bezprostrednému okoliu. Autorita, ktorú doposiaľ nasledovalo, je vystavená pochybnosti. Kladie si otázku: "Zaslúži si tento človek (učiteľ, rodič) moju úctu?" Vytvára sa nový postoj k autorite. Dieťa by malo poznať a prežiť, že uctievaný dospelý sám uznáva vyššiu autoritu. Môžu to byť postavy, ktoré vynikajú nad obyčajnými ľuďmi – hrdinovia z mytológie, histórie, osobnosti z dejín vedy, umenia, náboženstva, hodné nasledovania. Dieťa by teraz malo získať nie vedecký, ale skôr umelecky prežitý vzťah ku prírode, obraz o postavení človeka v celku prírody. Potom môže v momente, keď stráca úctu k jednotlivému človeku, preniesť ju na človeka ako takého.

Časté rozprávanie o prírode uspokojuje potrebu dieťaťa. Obdiv a úcta ku všetkému veľkému, krásnemu, tajomnému vo svete prírody, kameňov, rastlín, zvierat môže nahradiť niekedy utlmovanú autoritu dospelého človeka.

DIEŤA PO DVANÁSTOM ROKU

Puberta je začiatkom úplného oddelenia vlastnej osoby od vonkajšieho sveta. Až teraz sa skutočne prebúda samostatný úsudok a taktiež kauzálne myslenie a uvažovanie. Mladý človek nadobúda schopnosť exaktného pozorovania vonkajších javov a procesov na jednej strane a na druhej strane z nich dokáže odvodiť abstraktne zákonitosti. Vzťah ku svetu stráca prevažne umelecký a získava viac vedecký charakter. Silnejúca a prehľbujúca sa schopnosť čisto myšlienkového poznania si vyžaduje neustále rozširovanie horizontov o nové oblasti sveta.

Vnútoraná aktivita je zameraná k jeho dobývaniu. Teraz sa objavuje silne osobne zafarbené a kritické posudzovanie sveta. Prijaté názory a návyky bývajú spochybňované a doterajšie autority

strácajú svoje prirodzene uznávané pozície. Prichádza doba, keď už sa mladý človek orientuje vlastným samostatným úsudkom.

S uvedomovaním vôle sa prebúda aj sociálny prvok, vytvárajú sa chlapčenské partie, dievčenské krúžky. Až doposiaľ bolo možné hovoriť o vývoji dieťaťa všeobecne, pretože rozdiel medzi chlapcami a dievčatami nebol podstatný. Ale teraz, s príchodom puberty, je potrebné pozorovať tieto dve skupiny oddelene. Znakom tohoto veku u dievčat je tajuplné snenie, veľavravné chichotanie, náladovosť, neznášanlivosť voči dospelým. Dochádza u nich s telesným dozrievaním, k únave, zmenšeniu schopnosti výkonu (aj učebného), ku zlým náladám, depresiám. U chlapcov je to naopak. Prekypujú vitalitou a zbavujú sa svojich síl v rôznych aktivitách, nie zriedka nemorálnych. Toto zložité obdobie vyžaduje veľké nasadenie a takt od učiteľov a od rodičov.

NÁVRH UČEBNÝCH OSNOV 1.- 9. ROČNÍKA

Učebný plán obsahuje odporúčané počty hodín, ktoré môžu byť rozhodnutím pedagogického kolégia školy upravené podľa miestnych podmienok. Učebný plán je v každom ročníku rozvrhnutý na celkom 35 pracovných týždňov plného vyučovania.

Tieto učebné osnovy sú pre učiteľa skôr návodom, pomôckou, ako pevne vymedzeným priestorom. V učebných osnovách vystupujú síce jednotlivé vyučovacie predmety oddelene, ale učiteľ neustále dbá na to, aby tieto predmety poňal vo vyučovaní v silnej vzájomnej súvislosti. Dieťa potom prežíva svet nie rozdelený do jednotlivých vedných oblastí, ale ho pociťuje ako nádherne usporiadaný jednotný celok. Pri nevyhnutnej špecializácii v zamestnaní a pri vedeckom zameraní to neskôr v jeho živote vytvára vnútornú životnú náladu, ktorá pôsobí proti duševnej rozorvanosti modernej doby.

Aj keď súvislosti medzi niektorými odbornými oblasťami nie sú zrejmé tak, ako v prípade zemepisu, dejepisu a prírodopisu, napriek tomu existujú a učiteľ sa ich snaží deťom ukázať. Napríklad, v dejepise môžeme pojednať o matematickej oblasti v súvislosti s pyramídami alebo v telesnej výchove môžeme deťom priblížiť olympijské hry, keď na hodinách dejepisu zrovna preberáme dejiny starého Grécka.

UČEBNÝ PLÁN 1. - 9. ROČNÍKA

(doporučený počet hodín týždenne)

Prehľad predmetov:	1. roč.	2. roč.	3. roč.	4. roč.	5.roč.	6.roč.	7.roč.	8.roč.	9.roč.
Hlavné vyučovanie	10	10	10	10	12	14	14	14	14
Cudzie jazyky	2	2	2	2	3-4	3-4	3-4	3-4	3-4
Hudba, nástroj, spev	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Výtvarná výchova	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Pracovné vyučovanie	1	1	1	1	2-4	2-4	2-4	2-4	2-4
Telesná výchova	1	1	2	2	1-2	1-2	1-2	1-2	1-2
Cvičenia k hlav. vyuč.	-	1	2	2	2	2-4	2-4	3-4	3-4
Formové kreslenie	2	2	1	1	-	-	-	-	-
Eurytmia	0-1	0-1	0-1	0-1	0-1	0-1	0-1	0-1	0-1
celkový počet hodín	20-21	21-22	22-23	22-23	24-28	26-32	26-32	27-33	27-33

Prehľad predmetov v rámci hlavného vyučovania

Predmetová dotácia v týždňoch epochového vyučovania je orientačná a je úplne v právomoci vyučujúceho voliť si členenie i rozsah epoch s ohľadom na reálny postup vyučovania a vyučovacie ciele.

týždenne 10 vyuč. hodín	1.roč.	2. roč.	3. roč.	4. roč.
Slovenčina	16 týž.	16 týž.	15 týž.	14 týž.
Matematika	16 týž.	16 týž.	14 týž.	12 týž.
Vlastiveda	-	-	3 týž.	6 týž.
Prírodoveda	-	-	3 týž.	3 týž.
Prvouka	3týž.	3.týž.	-	-

Roč. 5.-9.	5.roč.	6.roč.	7.roč.	8.roč.	9.roč.
Slovenčina	12 týž.	10 týž.	8 týž.	8 týž.	8 týž.
Matematika	11 týž.	9 týž.	7 týž.	7 týž.	7 týž.
Dejepis	4 týž.	4 týž.	4 týž.	4 týž.	4 týž.
Zemepis	4 týž.	4 týž.	4 týž.	4 týž.	4 týž.
Prírodopis	4 týž.	4 týž.	4 týž.	4 týž.	4 týž.
Fyzika	-	4 týž.	4 týž.	4 týž.	4 týž.
Chémia	-	-	4 týž.	4 týž.	4 týž.

Telesná výchova a eurytmia tvoria blok pohybových aktivít. Ich hodinové dotácie sa dopĺňajú tak, aby boli zabezpečené aspoň 2 hodiny pohybových aktivít týždenné. V prípade, že škole sa nepodarilo zabezpečiť pre vyučovanie eurytmie špeciálneho pedagóga, hodiny eurytmie sa nahradia hodinami telesnej výchovy.

Pre vyučovanie eurytmie je potrebné zaistenie korepetície.

V predmetoch pracovne vyučovanie, cudzie jazyky, telesná výchova a eurytmia trieda sa môže rozdeliť na skupiny podľa možnosti školy.

O zavedení nepovinných a voliteľných predmetov na druhom stupni môže rozhodnúť kolégium školy na základe podmienok školy a potrieb žiakov. Napríklad, na druhom stupni k dvom povinným cudzím jazykom môže pribudnúť ďalší.

Etická výchova nie je samostatným predmetom, ale je integrovaná do celého vyučovania. Celkový charakter waldorfskej školy sa nesie v duchu základných princípov úplne zhodných s cieľmi tohto predmetu.

O obsahu hodín cvičení k hlavnému vyučovaniu rozhoduje triedny učiteľ podľa potrieb triedy. Jedná sa stále o predmety vyučujúce sa v rámci hlavného vyučovania, ale nikdy nejde o obsah momentálne bežiackej epochy. Teda v týchto hodinách ide o opakovanie.

Predmet **náboženstvo** sa vyučuje po dohode s rodičmi predstaviteľmi príslušných cirkví.

MATERINSKÝ JAZYK

Úlohu materinského jazyka nie je možné nedoceniť. Slúži medzilidskej výmene duševných obsahov, je nepochybne prvým predpokladom pre porozumenie medzi ľuďmi, pomáha človeku začleniť sa do spoločnosti. Preto sa vyučovanie materinského jazyka stáva jedným z cieľov vzdelávania, ale tiež prostriedkom výchovy a vzdelávania. Od začiatku školskej dochádzky sa kladie základ pre jazykovú výchovu v celej šírke, rešpektujúc vývoj dieťaťa a mladého človeka, kultivuje sa najvladnejší prejav reči – pomenovávanie, ktoré tvorí základ poznávania sveta človeka. Jazyková výchova je významným prostriedkom sebapoznania, sebavyjadrovania a dotvárania žiakovho "ja". Jazyková výchova napomáha rozvoju myslenia, postupným zdokonaľovaním dorozumievacích zručností hovoreným aj písaným jazykom, osvojovaním gramatickej stavby jazyka, jeho slovnej zásoby v zvukovej a grafickej podobe a pravopisu.

To všetko sa má diať tak, aby sa posilňoval a rozvíjal živý vzťah medzi človekom a slovom, medzi človekom a rečou. Len tak sa môže vyučovanie materinského jazyka ubrániť tomu, aby sa stalo predmetom, o ktorý nemajú žiaci záujem, ktorého sa obávajú, v ktorom sa nudia. Hlavnou príčinou uvedených záporných skutočností je predčasné abstraktné osvojovanie gramatiky a pravopisu. Živý vzťah medzi človekom a slovom neznamena iba prežívať obsahy, významy slov, to, čo slová označujú, čo vypovedajú o svete (v rozprávke, dráme, anekdote), ale prežívať zároveň samotný jazyk, samotné slová. Umožniť dieťaťu prežívanie zvukov reči, farby hlások, rytmu slabík, melódií viet nielen pohybmi rečových artikulačných orgánov, ale aj telesnými pohybmi celého tela, znamená položiť pevný základ jeho živého vzťahu k slovu. Neskôr sa tento hravý spôsob zachádzania s hláskami, tónmi, rytmami reči, prirodzený pre dieťa, zjemňuje a zvnútorňuje, ale ostáva stále živý.

Reč, slovo, strácajú v modernej dobe svoju hodnotu. Prinavrátiať reči jej náležiacie miesto, a to nie len v kultúre, ale celkovo v živote človeka, je jednou z úloh, ktorú si kladie pred seba waldorfská škola.

Obsah učiva pre 1. – 9. ročník je členený do týchto celkov:

1. **písanie, čítanie, počúvanie a literárna výchova**
2. **sloh**
3. **jazykové vyučovanie**

PÍSANIE, ČÍTANIE, POČÚVANIE A LITERÁRNA VÝCHOVA

Jedným zo špecifik waldorfskej pedagogiky je didakticko-pedagogicky postup pri nácviku čítania: dieťa je vedené k čítaniu cez písanie a k písaniu cez kreslenie a maľovanie. Z maľovaných kresieb sa vyvíja písanie. Táto postupnosť má svoje opodstatnenie a vychádza z toho, že dieťa nie je malý dospelý a pred príchodom do školy žilo v predmetnom svete, kde každá vec bola tým, čím bola. Pri písmenách je to inak: samy o sebe nie sú ničím, sú len symbolom. A preto abstraktné znaky písmen pre dieťa nemajú najskôr žiaden obsah a získať ho, je pre dieťa oveľa náročnejšie, než sa niekedy zdá. Ľudstvo samo nemalo okamžite písmená, ale tieto sa postupne vyvinuli z nazeraného obrazného písma. Ak postavíme dieťa pred bežné písmo, jednostranne tým zaťažíme jeho hlavu. Ale u dieťaťa v tomto veku by sme mali dbať predovšetkým na to, aby sme v každej činnosti oslovili celú jeho bytosť. Vznikajúca ľudská povaha vyžaduje, aby sa postupovalo od umeleckého k intelektuálnemu, od činnosti rúk ku práci hlavou, od maľovania a kreslenia k písaniu a následne k čítaniu. Keď dieťa precvičilo to, čo tvorí obsah písaného a čítaného vo svojej ľudskej podstate, v motorickom a pohybovom systéme, keď bolo vnútorne účastné na vzniku toho, čo má byť čítané, až potom je zrelé pre jednostrannosť.

Druhou zvláštnosťou výchovného procesu na waldorfskej škole je časť hlavnej vyučovacej hodiny, ktorej sa hovorí rozprávanie. Každý deň, počas celej školskej dochádzky, na konci hlavného vyučovania žiaci waldorfskej školy majú možnosť započúvať sa do zvláštnych príbehov, ktoré učiteľ väčšinou rozpráva. Dieťa je tým postupne vedené od rozprávok cez bájky a mýty k modernému svetu, k jeho usporiadaniu. Je vedené pomaly, tak, ako to zodpovedá jeho duševnému vývoju. Postupne, v tomto procese, sa dieťa spája s prúdom dejín, ktorý položil základ našej dnešnej kultúry a civilizácie. Mladý človek tak má možnosť svet lepšie pochopiť a pevnejšie sa s ním spojiť – je to schopnosť, ktorá práve v našej dobe mladým ľuďom chýba, následkom čoho je vnútorná prázdnota a bezradnosť.

PRVÝ ROČNÍK

OBSAH:

- prostredníctvom epochy foriem a línií nácvik tvarových prvkov tlačným písmom – striedanie zvislej, vodorovnej, šikmej a oblej línie
- prechod k nácviku písania písmen veľkej tlačenej abecedy, číslic 1 – 100, I – XX
- vyvodzovanie písmen z tvarov predmetov a postáv z rozprávok
- nácvik písania tlačenej abecedy a čítanie slov, viet i jednoduchých textov, na ktorých tvorbe sa podieľajú deti (v začiatkoch tzv. kvázi čítanie, spojené s výtvarnou činnosťou).
- riekanky – ich nácvik (predovšetkým v rytmickej časti hlavného vyučovania)
- výcvik v počúvaní, v reprodukcii počutého, využitie dramatizácie, nácvik recitácie
- vnímavé počúvanie rozprávania a zrozumiteľného čítania prózy a poézie., vymýšľanie a dotváranie príbehov. Základným žánrom pre rozprávanie je rozprávka
- prvotné zoznámenie s písmenami malej tlačenej abecedy
- cvičenie fonetického sluchu – delenie viet na slová, slovo na slabiky, hlásky (analyticko-syntetická činnosť) predovšetkým v rytmickej časti vyučovania, určovanie počtu a poradia
- hlasnou recitáciou aj počúvaním rozvíjame zreteľnú, jasnú výslovnosť

DRUHÝ ROČNÍK

OBSAH:

- nácvik písania písmen malej tlačenej abecedy
- nácvik písania normalizovanej latinky
- technika písania (od 2. polroku), nie je cvičená len samostatne, ale písanie je spájané s ostatnými učebnými činnosťami detí
- nácvik správneho a plynulého čítania súvislejších textov, primeraných veku detí
- nácvik čítania slov so správnym prízvukom, najmä slov s predložkami
- čítanie s porozumením, orientácia v prečítanom texte
- počúvanie prózy, poézie, reprodukcia, dramatizácia, improvizácia, základnými žánrami tohto ročníka sú bájky a legendy
- písomné zachytenie vlastného zážitku alebo počutého príbehu

TRETÍ ROČNÍK

OBSAH:

- počúvanie prózy a poézie. Učiteľ rozpráva starozákonné príbehy. Reprodukcia vypočutých textov, rozhovory o nich, recitácie, inscenácie.
- čítanie ako zdroj zážitkov a informácií, rozhovory o čítanom, recitácie, inscenácie
- čítanie ako prameň poznávania sveta
- zdokonaľuje sa technika písania, odstraňujú sa individuálne nedostatky, dbáme na úpravu textu, čitateľnosť a prehľadnosť

ŠTVRTÝ ROČNÍK

OBSAH:

- počúvanie prózy a poézie., učiteľ rozpráva povesti a báje., rozprávanie, recitácia, inscenácie
- čítaný a vypočutý text ako model pre vytváranie vlastných písomných prejavov (krátkych príbehov a príhod, jednoduché vyjadrovanie vlastných zážitkov), koncipovanie listov všetkých druhov aj menších obchodných listov
- vyššie prostriedky techniky čítania: plynulé čítanie viet a súvetí, správne frázovanie, kladenie dôrazu (vetný prízvuk), voľba primeranej sily alebo farby hlasu
- tiché čítanie s porozumením
- výber literatúry podľa osobného záujmu (beletria, literatúra faktu, časopisy, sledovanie umeleckých a náučných programov)
- Jednoduché príspevky do školského časopisu

PIATY ROČNÍK

OBSAH:

- zdokonaľovanie hlasného a tichého čítania, schopnosť pochopiť jadro oznamovaného obsahu, vnímať podrobnosti a určenie ich významu pre celok
- učiteľ rozpráva príbehy zo starovekej mytológie, rozhovory o nich
- rozlišovanie prózy (rozprávky, poviedky, bájky, legendy, povesti, báje), poézie (piesne, riekanky, básne), drámy (bábkové hry, divadlá)
- hranie bábkového divadla
- ústne rozprávanie a jeho zápis, tvorenie vlastných rozprávok, poviedok, správ a reportáže do triedneho časopisu

ŠIESTY ROČNÍK

OBSAH:

- dramatická báseň, balada
- umenie predčítania: aspekt dramatickosti, napätia
- zhrnutie obsahu jednotlivých častí textu
- osnova deja (prepojenie so slohovým výcvikom)
- dramatické diela so vzťahom k dejepisu

SIEDMY ROČNÍK

OBSAH:

- životopisy, správy z výskumných výprav, knihy o rôznych národoch (vzťah ku zemepisnému, dejepisnému a prírodopisnému učivu)

ÔSMY ROČNÍK

OBSAH:

- prvé základy metriky a poetiky (náuka o veršoch, metafora)
- rozsiahlejšie diela popisujúce dejinné udalosti
- čítanie epických a dramatických útvarov
- národné obrodenie a rok 1848

DEVIATY ROČNÍK

OBSAH:

- literatúra konca 19. a literatúra 20. storočia

- hlavné literárne smery
- významné osobnosti našej a svetovej literatúry

SLOH

Vyučovanie materinského jazyka by sa minulo svojim cieľom, keby škola nenaučila žiaka používať jazyk ako dorozumievací prostriedok v súkromnej i verejnej (oficiálnej) sfére medziľudského styku a dorozumievania pri práci, štúdiu, odpočinku, zábave.

Jazyková výchova nie je obmedzená len na predmety bezprostredne tomu venované. Špecifickou črtou waldorfských škôl je absencia učebníc v ich klasickej podobe. Ich úlohu plnia materiály, ktoré učiteľ pripravuje vzhľadom na svoju triedu a výchovný vplyv učiva z daného predmetu. Knihy (napr. atlasy, slovníky, súbory cvičení) sa používajú samozrejme tiež, ale prvoradé sú pôvodné texty, ktoré majú vedeckú či umeleckú hodnotu. V tejto súvislosti majú veľký význam pracovné a epochové zošity, ktoré žiaci sami vytvárajú a ktoré im potom pri domácich prípravách nahrádzajú učebnice. V týchto zošitoch žiaci zhromažďujú podstatu jednej epochy: texty učiteľ buď diktuje alebo sa vypracúvajú spoločne v triede. Postupne je deťom prenechovaná stále väčšia sloboda pri formulovaní textov epochových zošitov. Zostaviť jasný, zrozumiteľný a stručný text je dôležitým cvičením. Učiteľ doporučuje v stále väčšej miere starším žiakom príručky a pôvodnú literatúru, s ktorou oni pracujú. Tak škola vytvára priestor k tomu, aby dieťa rozvinulo svoje jazykové schopnosti v plnej miere, a to v každom z predmetov, patriacich do hlavného vyučovania.

PRVÝ ROČNÍK

OBSAH:

- zásady pre dorozumievanie v novom prostredí
- striedanie pri rozprávaní a rozhovore
- pozorné načúvanie reči druhého
- zdvorilá otázka a odpoveď, ponuka, súhlas i nesúhlas, odmietnutie
- pozdravy a oslovenia spolužiakov, učiteľov a pracovníkov školy, dospelých ľudí: víťanie, lúčenie, prosba, poďakovanie, oslovenie krstným menom alebo priezviskom
- riešenie konfliktných situácií a sporov: žiadosť, prosba, upozornenie, uzmierenie
- pozorné pozorovanie a načúvanie, sústredenie
- jednoduché rozprávanie deja, jeho počúvanie, reprodukcia
- kladenie otázok, zdvorilá a vecná odpoveď
- zreteľnosť reči a ohľad k poslucháčom
- hlasnou recitáciou pestujeme zreteľnú, čistú výslovnosť, správne rytmické členenie viet aj dlhších celkov, melódia zodpovedajúca zmyslu
- spojenie verbálnej a neverbálnej komunikácie

DRUHÝ ROČNÍK

OBSAH:

- presun pozornosti od vecných súvislostí aj ku vzťahom, postojom, vlastnostiam
- deti začínajú hovoriť o tom, prečo sa veci dejú
- deti v texte rozoznávajú kladné a záporné ľudské vlastnosti
- kladenie otázok účelovo zameraných
- rešpekt k vyjadrovaniu druhých, pozorné načúvanie a pochopenie žiadosti, inštrukcie, miernenie alebo riešenie jednoduchého konfliktu
- zdvorilé a účelné jednanie na verejnosti
- spisovné vyjadrovanie v prejavoch pred triedou
- sled udalostí vo vypočutom príbehu
- stručné prerozprávanie príbehu: nájdenie hlavnej dejovej línie s vypustením podrobností, aby príbeh mohol byť stvárnený obrázkovou alebo pohybovou formou
- rozvoj súvislého vyjadrovania: deti rozprávajú o svojich osobných príhodách, predmetoch, zážitkoch

TRETÍ ROČNÍK

OBSAH:

- sústredené počúvanie textu určeného k ďalšej práci

- kladenie a zodpovedanie otázok k textu
- vyjadrovanie hodnotiacich postojov: deti hovoria o svojom vzťahu k hrdinom, k príbehom, zrovnávajú svoje postoje s postojmi hrdinov, pokúšajú sa zaznamenať aj to, čo tvorí pôsobivosť textu, popis mimoriadnej postavy, všímajú si atmosféru príbehu
- výcvik vyjadrovacej pohotovosti, schopnosť popisovať spolužiakom obľúbený predmet, vyrozprávať (v jednoduchých vetách s prehľadnou stavbou) živo a zaujímavo pre ostatných svoj alebo cudzí príbeh alebo dej na obrázku., uviesť vystúpenie spolužiaka
- zdvorilosť a skúsenosť vo verejnom rečovom jednaní: v hre i v skutočnosti ovládať základné zdvorilostné obraty a spôsoby nekonfliktného jednania., odovzdávajú zložitejšie a však jednoznačné odkazy
- tvorba osnovy

ŠTVRTÝ ROČNÍK

OBSAH:

- orientácia v stavbe textu: všímať si členenie na odstavce, vyjadrovacie prostriedky, zoznamujú sa s usporiadaním knihy
- zachytenie a vystihnutie deja, zmeny: deti dokážu zachytiť ako prebieha zmena v nejakom procese (ako sa mení príroda na jeseň...)
- osobné a vecné oznámenie, osobný list
- zdvorilé jednanie s ostatnými

PIATY ROČNÍK

OBSAH:

- pozorné vnímanie, podrobnosti a hľadanie ich významu v celku: deti vnímajú nielen hlavnú líniu príbehu, ale aj povahu postáv, všeobecnejšie významy a súvislosti
- výrazy vyjadrujúce cnosti, hanlivé s citovo zafarbené výrazy: bežné zvolania,
- rozprávanie príbehov
- organizácia hier a spoločenských akcií, vybavovanie zložitejších odkazov
- poznámky a výpisky, list s vecným obsahom: s prirodzených zápisov deti podávajú ucelené informácie (vysvetľujú, popisujú akcie a situácie, podávajú správu)

ŠIESTY ROČNÍK

OBSAH:

- prejav hovorený a písaný (uplatňovanie zásad pre poriadok slov v slovenskej vete)
- list, žiadosť, statický opis (hlavné znaky)
- vyplňovanie tlačív (poštová poukážka, sprievodka, telegram)

SIEDMY ROČNÍK

OBSAH:

- rozprávanie s prvkami opisu
- referáty na danú tému z dejepisu, zemepisu, prírodopisu (vynálezcovia a objavitelia)
- cvičenia v obmieňaní textov (z krátkej novinovej správy vytvoriť rozprávanie a naopak)
- triedne a školské noviny ako nástroj komunikácie
- presná formulácia opisu pokusu, konštrukcie, dynamický opis

ÔSMY ROČNÍK

OBSAH:

- krátke správy, referáty na aktuálne témy z politiky, vedy, kultúry, športu
- výpis, výťah
- pretvorenie lyriky na epiku, prózu alebo drámu
- recenzia koncertu, divadelného predstavenia, filmu

DEVIATY ROČNÍK

OBSAH:

- charakteristika literárnych postáv
- úvaha
- reč, rozhovor, diskusia

- zvláštnosti jazyka súčasnosti
- používanie jazyka v médiách

JAZYKOVÁ ZLOŽKA A PRAVOPIS

Poznávanie jazyka (jeho slovnej zásoby, gramatickej stavby, zvukovej stránky a pravopisu) nadväzuje vo väčšej konkrétosti na pestovanie dorozumievacích činností a schopností a na literatúru, na učebnú činnosť v tzv. rytmickej časti, ktorou denne začíname vyučovanie, a na každodenné rozprávanie, ktoré je zaradené po hlavnom vyučovaní.

Postupuje sa prevažne analyticky, najlepšie od komunikačnej (mikro) situácie k pochopeniu modalita a významu viet, slov, až ku gramatickému (fonetickému, pravopisnému) javu (faktu). Dieťa tak poznáva fakty jazyka v aktuálnom vzťahu k ich oznamovacej funkcii.

Poznávanie jazyka, hlavne v prvých piatich ročníkoch, je založené na primeranom, hravom pozorovaní, obraznom myslení a intuícii, na prežívaní spojenom často s pohybom a rytmom, na jazykovej hre. Má to byť detskému veku zodpovedajúce, tvorivé a zaujímavé prenikanie do tajomstiev jazyka, jeho podivuhodného systému a jeho fungovania. Deti si v atmosfére hravosti a humoru, ktorú učiteľ šikovne navodzuje, vytvárajú veľmi osobný vzťah ku svojej materinskej reči. Škola sa tak stará o to, aby sa materinský jazyk stal človeku jeho trvalou životnou hodnotou.

Súčasťou jazykovej zložky a pravopisu je zvuková stránka jazyka a pravopis, lexikológia, morfológia a syntax.

PRVÝ ROČNÍK

OBSAH:

- vzťah slova, vety a skutočnosti
- význam slova, pozorovania a vymýšľania slov opačného a blízkeho významu
- rozoznávanie dĺžky slabík podľa dĺžky samohlások, slabikotvorné r, f, l, í, dvojhlásky, prízvuchnosť slabík
- ch, dz, dž, ä, ako špecifické hlásky slovenského jazyka
- pozorovanie vetnej intonácie, druhy viet podľa obsahu: oznamovacie, opytovacie, rozkazovacie, zvolacie

DRUHÝ ROČNÍK

OBSAH:

- rozširovanie a obohacovanie slovnej zásoby., prehĺbiť rozlišovanie opačného a blízkeho významu, rozlíšenie hlásky a písmena
- rozdelenie hlások: samohlásky (dlhé, krátke), spoluhlásky (tvrdé, mäkké, obojaké), dvojhlásky, hlásky d', t', ň, l' – ich písanie s mäčkčom a bez mäčkčena pred iu, ie, ia, ô
- písanie i, í, po mäkkých a tvrdých spoluhláskach
- veta, slovo, slabika, hláska
- otázky, žiadosti, príkazy a priania, oznámenia a ich interpunkcia
- vedomé rozlišovanie viet v hovorenom i písanom texte
- stavba vety, písanie veľkého písmena na začiatku vety, slovosled
- rozvoj jazykového cítenia – príprava k rozlišovaniu slovných druhov (slová činnosti, mená vlastností, mená osôb, zvierat, vecí) formou jazykových hier
- abeceda

TRETÍ ROČNÍK

OBSAH:

- rovnako znejúce slová s rôznymi význammi, synonymá, opozitá
- porozumenie modalite a významu vety a ich vyjadrenie
- príprava na usporiadanie viet do súvetí – stavba dlhšej vety a súvetia
- slovné druhy: slovesá, podstatné mená, prídavné mená (stupňovanie), zámená, číslovky (určité a neurčité), príslovky, predložky, spojky
- písanie vlastných mien osôb a miest žiakom známym – bez odchýliek a zvláštností
- spodobovanie, delenie spoluhlások podľa výslovnosti
- vybrané slová
- začleňovať do vety interpunkčné znamienka

ŠTVRTÝ ROČNÍK

OBSAH:

- určovanie všetkých slovných druhov
- slovesá: určovanie kategórií (osoba, číslo, čas a spôsob, delenie slovíes na zvratné a nezvratné, pomocné sloveso byť, jednoduchý a zložený tvar slovíes)
- odvodené slová (slovotvorný základ slov), tvorenie slov predponami a príponami
- rozdiel medzi predložkou a predponou
- predložky s, so, z, zo
- vybrané slová
- spodobovanie
- vetné členy (oboznámenie), výstavba vety
- schopnosť slovotvorne a tvaroslovne obmieňať slová

PIATY ROČNÍK

OBSAH:

- hlásky, spodobovanie
- rozdeľovanie slov,
- interpunkčné znamienka (úvodzovky v priamej reči)
- rytmický zákon a výnimky
- slovná zásoba (jednovýznamové, viacvýznamové, rovnozvučné – homonymá, rovnoznačné – synonymá, opačný význam – antonymá, protikladný význam – opozitá)
- práca so slovníkom
- podstatné mená, spisovné tvary podstatných mien, deti sa zoznamujú s tvarmi vzorov mien a dosadzujú ich do viet – skôr intuitívne, systémové poznanie kategórie pádu je vhodné až pre neskoršie ročníky (plnovýznamovosť, členenie na konkrétne a abstraktné)
- prídavné mená (plnovýznamovosť, delenie na akostné, vzťahové a prívlastňovacie, stupňovanie, prídavné mená utvorené od vlastných podstatných mien)
- opakovanie učiva o slovesách
- zámená, číslovky, predložky, spojky, citoslovčia, príslovky
- jednoduchá veta, dvojčlenná (holá, rozvitá)
- základné vetné členy, prísudok holý, rozvitý, podmet nevyjadrený, holý, rozvitý), zhoda prísudku s podmetom
- vetné sklady – prisudzovací sklad
- podmetová a prísudková časť vety

ŠIESTY ROČNÍK

OBSAH:

- výslovnosť a pravopis zámien (oni/ony, mojim/mojím, sami/samy, samý/samí)
- interpunkčné znamienka (čiarka – vyčleňovanie citoslovíc a oslovenia, pomlčka – písanie pomlčky)
- suprasegmentálne javy a ich využitie v komunikácii: melódia vety, slovný prízvuk, vetný prízvuk (dôraz), prestávka, tempo, sila hlasu, rytmus
- spisovná a nespisovná reč
- slovná zásoba: slová hovorové a knižné (odborné, básnické), nárečové a slangové slová
- slovotvorba: tvorenie slov odvodzovaním predponami a príponami, tvorenie slov skladaním
- podstatné mená: skloňovanie podľa vzorov, pádové prípony
- prídavné mená: skloňovanie podľa vzorov, pravopis pádových prípon, radi/rady
- predložky – väzba s pádmi
- slovesný vid
- príslovky: plnovýznamovosť, neohybnosť, stupňovanie
- základné vetné členy: podmet vyjadrený zámenom, prísudok vyjadrený slovesami, pomocným slovesom a podstatným menom, pomocným slovesom a prídavným menom, podstatným menom (bez delenia prísudku na slovesný a menný)
- rozvíjacie vetné členy: predmet holý a rozvitý, vyjadrený podstatným alebo prídavným menom, zhodný prívlastok, holý a rozvitý, vyjadrený prídavným menom alebo zámenom, príslovkové určenie miesta, času, spôsobu a príčiny, holé a rozvité

MATEMATIKA

Pri vyučovaní matematiky v rámci celkového pedagogického ideálu waldorfskej pedagogiky ide tak isto ako aj v ostatných predmetoch predovšetkým o výchovný prvok. Ale pokiaľ v tých ostatných odboroch sa jedná o usporiadanie vzťahu človeka k okoliu, k svetu okolo, matematika stavia hlavne na vnútornom svete dieťaťa. Spôsob akým neskôr dospelý človek vytvára svoje myšlienky, aké vnútorné schopnosti prejavuje, aby sa vysporiadal s problémami života, závisí dosť silne na vyučovaní matematiky, kde dieťa vypestovalo spôsob formovania svojich myšlienok. Preto je dôležité, aby si učiteľ bol pri vyučovaní vedomý toho, ako matematika pôsobí na dieťa, a že má svoje úlohy ďaleko za hranicami svojej vlastnej odbornej oblasti.

Hlavne v prvých ročníkoch veľmi záleží na tom, aby sa nič nepodávalo strnulo, abstraktne, ale naopak, aby všetko vychádzalo z vlastných tvorivých prvkov dieťaťa. Myšlienka, že časti vznikajú z celku, vychádza prirodzeným spôsobom v ústrety chápaniu dieťaťa. Už pri jednoduchom počítaní by sa malo začínať z celku a potom prechádzať k častiam (tak ako aj svet je celok, ktorý sa člení na jednotlivosti). Tento analytický spôsob práce podporuje a oživuje ľudskú vnútornú organizáciu. Učiteľ sa pri precvičovaní počtov ustavične vracia k princípu rozdeľovania, rozdávania z jednej jednotky. Tak vhodnou voľbou príkladov môže učiteľ nechať nepozorovane prenikať do svojho vyučovania morálne impulzy.

Dôležitou požiadavkou pri prvom výcviku myslenia je jeho pohyblivosť. Z tohto pohľadu každé uzatvorené poznanie pôsobí na myslenie paralyzujúco. Tejto pohyblivosti sa deti učia pri počiatočnom vyučovaní geometrie. Geometria je v prvých štyroch ročníkoch vyňatá z obsahu matematiky a presunutá do zvláštneho predmetu Kreslenie foriem.

V prvom ročníku vyučujeme štyri druhy početových výkonov, najskôr v oblasti čísel do 20, potom, kde sa dá, do 100, následne po umeleckom precítení, postupom z celku na diely. Teda napríklad sčítanie vychádzajúce zo súčtu, násobenie zo súčtinu. Spôsob, akým sa dieťa učí počítať buduje mozog dospelého. To, či niekto potom myslí súhrnne alebo atomisticky, záleží veľmi veľa od prvého vyučovania počtov. Vždy sa má učiteľ usilovať o to, aby sa vyučovaním pôsobilo k výchove a to hlboko až do charakteru a temperamentu. Rytmický pohyb, beh, tleskanie, skákanie dovedie dieťa správne k číslam.

PRVÝ ROČNÍK

Základné učivo:

I. Numerácia v obore prirodzených čísel do 20

OBSAH:

1. Dvojice, vzťah rovnako – nerovnako, viac – menej
2. Počítanie počtu vecí po jednom, po dvoch, utváranie skupín vecí o danom počte
3. Poznávanie rímskych číslic I až X
4. Čítanie a písanie čísel 0 až 20
5. Porovnávanie čísel
6. Riešenie jednoduchých slovných úloh na porovnávanie
7. Získanie skúseností s číselnou osou

II. Sčítanie a odčítanie prirodzených čísel v obore do 20

OBSAH:

1. Sčítanie a odčítanie v obore do 20 bez prechodu cez desiatku
2. Sčítanie a odčítanie v obore do 20 s prechodom cez základ 10
3. Jednoduché slovné úlohy na sčítanie a odčítanie

Rozširujúce učivo:

1. Numerácia v obore prirodzených čísel do 100
2. Počítanie po 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10
3. Riešenie divergentných úloh
4. Riešenie nepriamo sformulovaných úloh

DRUHÝ ROČNÍK

Základné učivo:

I. Opakovanie a prehĺbenie učiva z 1. ročníka

OBSAH:

1. Opakovanie učiva o numerácii
2. Opakovanie sčítania a odčítania v obore do 20 s prechodom cez základ 10
3. Riešenie slovných úloh

II. Numerácia prirodzených čísel v obore do 100

OBSAH:

1. Vytváranie pojmu prirodzených čísel 20 – 100

2. Porovnávanie dvojčíferných čísel
3. Riešenie slovných úloh

III. Sčítanie a odčítanie prirodzených čísel v obore do 100

OBSAH:

1. Sčítanie a odčítanie v obore do 100
2. Riešenie slovných úloh na sčítanie a odčítanie

IV. Násobenie a delenie prirodzených čísel v obore násobilky

OBSAH:

1. Násobenie a delenie v obore násobilky
2. Riešenie slovných úloh na násobenie a delenie

Rozširujúce učivo:

1. Numerácia prirodzených čísel v obore do 1 000
2. Riešenie divergentných úloh
3. Rozvíjanie funkčného myslenia (tvorením číselných radov)
4. Riešenie nepriamo sformulovaných úloh

TRETÍ ROČNÍK

Základné učivo:

I. Opakovanie a prehĺbenie učiva z 2. ročníka

OBSAH:

1. Opakovanie a prehĺbenie numerácie
2. Opakovanie a prehĺbenie sčítania a odčítania a ich vlastností
3. Opakovanie násobenia a delenia v obore násobilky
4. Opakovanie riešenia slovných úloh

II. Numerácia prirodzených čísel v obore do 10 000

OBSAH:

1. Vytváranie pojmu prirodzených čísel 100 – 10 000
2. Porovnávanie čísel
3. Riešenie slovných úloh na porovnávanie čísel
4. Jednotky dĺžky
5. Zapísanie rozvoja prirodzeného čísla v desiatkovej sústave
6. Znázornenie čísel na číselnej osi
7. Zaokrúhľovanie čísel
8. Rímske číslice

III. Sčítanie a odčítanie prirodzených čísel v obore do 10 000

OBSAH:

1. Pamäťové a písomné sčítanie a odčítanie v obore do 10 000
2. Riešenie slovných úloh

IV. Násobenie a delenie prirodzených čísel v obore do 10 000

OBSAH:

1. Násobenie a delenie spamäti mimo obor násobilky v obore do 100
2. Delenie so zvyškom v obore do 100
3. Násobenie písomne a spamäti v obore do 10 000
4. Delenie jednocíferným deliteľom v obore do 10 000
5. Riešenie slovných úloh

ŠTVRTÝ ROČNÍK

Základné učivo:

I. Opakovanie a prehĺbenie učiva z 3. ročníka

OBSAH:

1. Numerácia v obore prirodzených čísel do 10 000. Rímske číslice
2. Sčítanie a odčítanie prirodzených čísel v obore do 10 000
3. Násobenie a delenie prirodzených čísel v obore do 10 000
4. Zaokrúhľovanie čísel
5. Násobenie 10, 100, 1 000. Rozvoj čísla v desiatkovej sústave

II. Numerácia v obore prirodzených čísel do a nad milión

OBSAH:

1. Vytváranie pojmu čísla do a nad milión
2. Porovnávanie prirodzených čísel

3. Zaokrúhľovanie
4. Rozvoj čísla v desiatkovej sústave

III. Počtové výkony s prirodzenými číslami

OBSAH:

1. Sčítanie a odčítanie v obore prirodzených čísel
2. Násobenie a delenie v obore prirodzených čísel
3. Riešenie slovných úloh

IV. Zlomky

OBSAH:

1. Zavedenie zlomkov
2. Úpravy a porovnávanie zlomkov
3. Základné počtové výkony so zlomkami
4. Použitie zlomkov v praxi

PIATY ROČNÍK

Základné učivo

I. Opakovanie a prehľbovanie učiva 1. – 4. ročníka, písomné algoritmy

II. Desatinné čísla, operácie s desatinnými číslami

OBSAH:

1. Zavedenie desatinného čísla, rád číslice v zápise desatinného čísla
2. Porovnávanie, usporiadanie a zaokrúhľovanie desatinných čísel
3. Sčítanie, odčítanie, násobenie a delenie desatinného čísla 10, 100, 1 000
4. Násobenie desatinných čísel
5. Delenie prirodzeného čísla desatinným a naopak, delenie desatinných čísel
6. Zapísať zlomok v tvare desatinného čísla a obrátene
7. Slovné úlohy

III. Deliteľnosť prirodzených čísel

OBSAH:

1. Znak deliteľnosti 2, 3, 4, 5, 6, 9, 10
2. Prvočíslo, zložené číslo
3. Rozklad na dvoch činiteľov a na prvočinitele
4. Deliteľ, spoločný deliteľ, násobok, spoločný násobok
5. Najväčší spoločný deliteľ (D), najmenší spoločný násobok (n)

IV. Celé čísla

OBSAH:

1. Kladné a záporné čísla v rozšírenom obore desatinných čísel
2. Navzájom opačné čísla, číselná os
3. Absolútna hodnota celého a desatinného čísla
4. Usporiadanie celých a desatinných čísel
5. Sčítanie a odčítanie, násobenie a delenie celých a desatinných čísel
6. Slovné úlohy

ŠIESTY ROČNÍK

Základné učivo:

I. Opakovanie a prehľbenie učiva z 5.ročníka

II. Percentá

OBSAH:

1. Percento, základ, časť, prislúchajúca počtu percent, počet percent
2. Úrok, promile
3. Použitie stĺpcového a kruhového diagramu

III. Pomer. Priama a nepriama úmernosť

OBSAH:

1. Pomer, prevrátený pomer, postupný pomer
2. Priama úmernosť
3. Nepriama úmernosť
4. Jednoduchá a zložená trojčlenka
5. Mierka plánov a máp
6. Riešenie úloh

IV. Základné pravidlá rysovania

OBSAH:

1. Pomôcky na rysovanie a ich použitie
2. Rysovanie rovnobežiek a kolmíc, stred úsečky
3. Konštrukcia obdĺžnika a štvorca
4. Uhol, prenášanie uhla, os uhla, meranie veľkosti uhla, vrcholové a susedné uhly
5. Priamy, pravý, ostrý, tupý uhol, sčítovanie a odčítovanie uhlov a ich veľkostí
6. Trojuholník, pravouhľový, ostrouhľový, tupouhľový
7. Vnútorné a vonkajšie uhly v trojuholníku a ich vlastnosti
8. Súčet vnútorných uhlov trojuholníka, súčet vnútorného a vonkajšieho uhla trojuholníka pri tom istom vrchole
9. Rovnoramenný a rovnostranný trojuholník
9. Konštrukcia trojuholníka (vety sss, usu, sus), výška trojuholníka

V. Rovnobežnosť. Rovnobežník a lichobežník

OBSAH:

1. Rovnobežnosť, rovnobežky pretáané priečkou
2. Dvojice susedných, striedavých a súhlasných uhlov
3. Rovnobežník a jeho vlastnosti
4. Obdĺžnik, štvorec, kosodĺžnik, kosoštvorec a lichobežník
5. Obvody a obsahy

SIEDMY ROČNÍK

Základné učivo:

I. Opakovanie a prehĺbenie učiva zo 6. ročníka

II. Racionálne číslo. Operácie s racionálnymi číslami

OBSAH:

1. Racionálne čísla
2. Usporiadanie racionálnych čísel
3. Vlastnosti racionálnych čísel
4. Sčítovanie, odčítanie, násobenie a delenie zlomkov
5. Riešenie numerických a slovných úloh z oblasti učiva o zlomkoch

III. Výraz a jeho úprava

OBSAH:

1. Číselný výraz, výraz s premennou, členy výrazov
2. Sčítovanie a odčítanie výrazov
3. Násobenie a delenie výrazu číslom
4. Vynímanie pred zátvorku

IV. Lineárne rovnice

OBSAH:

1. Rovnosť výrazov, úpravy lineárnych rovníc
2. Riešenie jednoduchých lineárnych rovníc
3. Slovné úlohy

V. Zhodnosť trojuholníkov

OBSAH:

1. Zhodnosť trojuholníkov, vety o zhodnosti
2. Ťažnice a ťažisko trojuholníka
3. Stredové priečky

VI. Kruh, kružnica

OBSAH:

1. Vzájomná poloha kružnice a priamky
2. Vzájomná poloha dvoch kružníc
3. Trojuholníku vpísaná a opísaná kružnica
4. Obsah kruhu, dĺžka kružnice
5. Kružnicový oblúk, kruhový výsek, Thalesova kružnica

Rozširujúce učivo:

1. Zhodné zobrazenia (stredová a osová súmernosť, posunutie)

ÔSMY ROČNÍK

Základné učivo:

I. Opakovanie a prehĺbovanie učiva zo 7. ročníka

II. Mocniny a odmocniny

OBSAH:

1. Druhá a tretia mocnina a odmocnina
2. Mocniny s prirodzeným mocniteľom

3. Operácie s mocninami s prirodzeným mociteľom, mociteľ nula

III. Úprava celistvých algebraických výrazov

OBSAH:

1. Celistvý výraz
2. Sčítanie, odčítanie násobenie a delenie celistvých výrazov
3. Úprava výrazu vynímaním a pomocou vzorcov

IV. Riešenie lineárnych rovníc a nerovnic

OBSAH:

1. Riešenie náročnejších rovníc pomocou ekvivalentných úprav
2. Riešenie lineárnych nerovnic postupným dosadzovaním
3. Vyjadrenie neznámej do vzorca
5. Slovné úlohy

V. Pytagorova veta

OBSAH:

1. Použitie Pytagorovej vety v praxi
2. Riešenie praktických úloh

VI. Konštrukčné úlohy

VII. Funkcie

OBSAH:

1. Pravouhlá sústava súradníc v rovine
2. Graf priamej a nepriamej úmernosti

Rozširujúce učivo:

1. Lineárna funkcia
2. Podobné zobrazenie

DEVIATY ROČNÍK

Základné učivo:

I. Opakovanie a prehĺbenie učiva z 8. ročníka

II. Úprava algebraických výrazov

OBSAH:

1. Lomený výraz
2. Krátenie a rozširovanie lomených výrazov
3. Sčítanie, odčítanie lomených výrazov
4. Násobenie a delenie lomených výrazov celistvým a lomeným výrazom
5. Úpravy výrazov

III. Riešenie lineárnych rovníc a ich sústav

OBSAH:

1. Riešenie sústav dvoch lineárnych rovníc s dvoma neznámymi

IV. Funkcie. Lineárna funkcia

OBSAH:

1. Funkcia, definičný obor funkcie, obor hodnôt funkcie
2. Lineárna funkcia, graf funkcie
3. Vlastnosti lineárnej funkcie
4. Použitie grafu lineárnej funkcie pri riešení sústavy dvoch lineárnych rovníc s dvoma

neznámymi

V. Objem a povrch telies

OBSAH:

1. Objem a povrch kvádra, kocky, hranola, valca
2. Objem a povrch ihlana
3. Objem a povrch kužeľa
4. Guľa

Rozširujúce učivo:

1. Goniometrické, kvadratické a lomené funkcie a ich využitie

PRVOUKA

Prvouka a na ňu nadväzujúca prírodoveda a vlastiveda v 3. a 4.ročníku sú predmety, ktoré uvádzajú dieťa do prehľadnejšieho a usporiadanejšieho vzťahu ku svetu, ktorý ho obklopuje. Prvouka má úlohu postupne prebudiť snívajúce dieťa pre jeho okolie tak, že sa s ním učí byť vedomejšie zviazané.

Začíname od sveta, ktorý je deťom najdostupnejší, od hodnôt prežívaných a poznávaných v rozprávkach a bájach. Prechádzame postupne k starostlivosti o životné prostredie (hodnotám ekologickým). A to veľmi konkrétne od starostlivosti o rastliny, zvieratá, pôdu a nerastný svet, k starostlivosti o človeka a jeho prácu, k hodnotám sociálnym, k dobrým vzájomným medziľudským vzťahom. To, čo sa mu na známych rastlinách, zvieratách, kameňoch, vrchoch, riekach, lúkach... zdvíha do vedomia a približuje sa jeho porozumeniu, nesmie byť popísané abstraktne, ale musí to byť primerane veku dieťaťa predstavené spôsobom plným fantázie a morálky. Lebo, oblaky, hviezdy, kvety, zvieratá, kamene ... musia byť vyjadrené a uplatnené tak, ako v rozprávkach – živo, jedno s druhým, rečou svojej veľkosti, svojej zbožnosti, svojej vlúdnosti alebo svojej divosti.

Vidíme, že hlavné ciele sú zamýšľané vo vytváraní hodnotových postojov detí v myslení, cítení a vo vôli. Na spoločnej ceste s dieťaťom vychádzame z úrovne detskej orientácie v najbližšom priestore domova, školy (poznávanie okolia domova a školy), mesta (dediny) a regiónu. Pomáhame deťom vnímať, poznávať a prežívať krásu v okolí jeho života.

Ďalej sa zameriavame na prirodzenú orientáciu detí v čase, ktorú si prinášajú už z predškolského obdobia. Pozorujeme zmenu v čase, vo vnímaní dňa a noci, v ročných obdobiach, v mesiacoch, týždňoch a hodinách. Vedeť deti k poznávaniu premien najbližšej prírody v čase. Pozorujeme okolité rastliny, zvieratá, minerály i človeka, ako sa menia v čase.

Vedeť deti k prežívaniu a uvedomovaniu si svojej prítomnosti, minulosti a budúcnosti vo väzbe na najbližšie rodinné a sociálne vzťahy detí.

PRVÝ ROČNÍK

OBSAH:

Ročné obdobia, slávenie sviatkov, pamätné dni a významné udalosti (človek, rastliny, zvieratá, kamene – ich premeny, medziľudské vzťahy, starostlivosť o zdravie atď.)

Rytmus v životnom čase (striedanie dňa a noci, rok, mesiac, týždeň, deň, poznávanie hodín atď.)

Starostlivosť o zdravie (denný poriadok žiaka, časti dňa, čistota, úraz a choroba)

Orientácia v priestore (škola a život v škole, naša trieda, cestou do školy, bezpečnosť na ceste, domov a jeho okolie, doma, v okolí domova a školy)

Všetky činnosti sú prepájané s dobrodružným objavovaním v rozprávkach. Ľudia , rastliny, zvieratá, čarovné kamene, dobro – zlo, pomoc druhým, starostlivosť o nich, láska a iné hodnoty (ako úcta, nesebeckosť, zdvorilosť, trpezlivosť, ovládanie sa, odvaha, vytrvalosť, súcitiť, porozumenie...) sa dostávajú do prebúdajúceho sa detského vedomia cez rozprávky.

DRUHÝ ROČNÍK:

OBSAH:

Orientácia v priestore (širšie okolie školy, obec a jej okolie)

Orientácia v čase (prítomnosť, minulosť, budúcnosť, kalendár, kalendár prírody)

Ročné obdobia, slávenie sviatkov

Rodina a spoločnosť (medziľudské vzťahy, rodina a príbuzní, na pošte, v obchode)

Príroda (rastliny, zvieratá, kamene okolo nás)

Zdravie a choroba (u lekára)

Deti prenikajú do ľudských hodnôt a cností na základe rozprávania zaujímavých príbehov o ľuďoch a zvieratách. Bájky podnecujú porovnávanie ľudských cností a necností so zvieratami. Rozprávanie o svätých ľuďoch vzbudzuje záujem a úctu k ľudskému osudu. Legendy o zázračných miestach prebúdajú záujem o preskúmanie ich súčasnosti a minulosti.

Prehľbuje sa poznávanie a prežívanie vzťahov k iným ľuďom v rodine (v čase a priestore, napríklad rodokmeň), vzniká úcta k starobe a potreba pomáhať mladším, slabším, vrstovníkom, a všetkým ostatným ľuďom.

Prebúdžeme vnímanie detí pre všetko, čo môžu pozorovať v okolitej prírode. Deti pozorujú a poznávajú všetko, čo sa v okolitej prírode mení. Zmeny rastlín, zvierat, riek, hôr, lúk, kameňov, jazier, hviezd, mesiaca, slnka... Prežívajú hlboký obdiv a úctu k premenám v prírode a utvárajú v sebe potrebu ju chrániť.

PRÍRODOVEDA

Prírodoveda stavia dieťa vedome do jeho najbližšieho okolia. Dieťa spoznáva obrábanie pôdy, orbu a hnojenie a rozpoznáva druhy obilia. Pociťuje, ako zvieratá potrebujú pre svoju výživu rastliny a rastlina zvieratá pre svoje hnojenie a minerály pre svoju výživu. Tak v ňom prírodoveda prebúda pocit nádherného spolupôsobenia vecí vo svete a necháva vzkličiť vďačnosť voči tomu, čo stojí nad človekom. Ale od morálno-citového sa obraciame viac na praktické pôsobenie, posilňujeme vôľu detí pozitívne premieňať svoje prostredie.

TRETÍ ROČNÍK

OBSAH:

Z neživej prírody (pôdy, ich zloženie, vlastnosti, príprava pôdy, orba, hnojenie, potreba starať sa o pôdu).

Zo živej prírody

(Siatie, klíčenie, rast, dozrievanie) Ak môže dieťa aspoň raz vlastnoručne urobiť všetky práce, ktoré nám dnes odňali stroje, posilňuje ho to na celý život. Navyše získava prvý reálny pocit z toho, ako spolupôsobí nebesá so zemou, aby nám poskytli stravu

Poznávanie druhov obilia

Žatva obilia

Mlatba

Mletie obilia

Pečenie chleba

Mlieko a jeho spracovanie

Ovocinárstvo

Prapôvodné ľudské povolania (pastieri, lovci, rybári, drevorubači, uhliari...)

Zvieratá (domáce zvieratá ako pomocníci)

ŠTVRTÝ ROČNÍK

V deviatom roku dieťať sa prejdeme k tomu, že fantáziou naplnené morálne zaoberanie sa prírodnou ríšou sa vyvíja k takému, ktorým sa dieťa objektívnejšie stavia voči predmetom prírody v ich pozorovaní a spoznávaní.

Umelecky a úctivo sa najskôr v základnej náuke o človeku pred dieťa postaví človek a potom svet zvierat vždy popisovaný vo svojom zvláštnom vzťahu k človeku. Popisujú sa jednotlivé zvieratá a prirovnáva sa ich organizácia k ľudskej. Tým sa deti učia rozmanitosť sveta zvierat pociťovať zjednotenú pevným poriadkom a harmóniou v človeku.

OBSAH:

Podmienky života na Zemi

Náuka o človeku, človek a jeho životné prostredie

Časti ľudského tela: hlava, trup, končatiny (myslenie, cítenie, vôľa)

Zmysly

Základná funkcia ústrojov človeka (rytmus dýchania, krvný obeh atď.)

Náuka o zvieratách

Súvis častí zvieracieho tela s časťami ľudského tela (vonkajšie znaky)

Hlava, trup, končatiny

Život zvierat

Prispôbenie stavby tela prostrediu a spôsobu života, špecializácia orgánov a častí tela

VLASTIVEDA

Učivo vlastivedy je úzko prepojené s učivom prírodovedy. Využíva regionálne prvky, zameriava sa na obydľia, remeslá a históriu regiónu.

Začíname s obydľiami prírodných národov: s jaskyňami, chatrčami z blata, s iglú, stanmi... Prechádzame cez historické stavby regiónu, pokračujeme s dnešnými obytnými domami. Rozprávame o architektoch, murároch, tesároch, stolároch, sklenároch, pokrývačoch, inštalatéroch...

Deti bezpodmienečne musia vlastnoručne vybudovať aspoň malú stenu z tehál, s maltou, vodováhou a olovnitou. Tak v nich vznikne prvý dojem zo spolupráce mnohých ľudí (remeselníkov), ktorý môže byť myšlienково spracovaný až neskôr. Je dobré, pokiaľ možno vystavané dielo zmysluplne využívať a nemusí byť zbúrané.

TRETÍ ROČNÍK

OBSAH:

Prvotné obydľia

Historické obydľia regiónu

Obydľia súčasnosti

Stavebné materiály

Stavebné profesie

Remeslá

Praktická stavba

Návštevy remeselných dielní, múzeí, skanzenov...

Obydľia v našej obci

ŠTVRTÝ ROČNÍK

OBSAH:

Orientácia v priestore a v čase

- svetové strany, delenie času, deň a noc
- ročné obdobia
- dráha slnka počas dňa a roka
- fázy mesiaca
- hviezdna obloha, hviezdy, planéty, súhvezdia zvieratníka
- naše mesto z vtáčej perspektívy (orientačné body, bydlisko a jeho okolie, škola a jej okolie)
- jednoduchý situačný plán cesty z domova do školy (bez geografických značiek)
- naša vlasť

Naše mesto a región

- najstaršie osídlenia, vznik a rozvoj mesta a jeho okolia
- kultúrno-historické miesta a pamiatky
- významné osobnosti a udalosti v dejinách mesta a okolia
- krajina, územie, zem
- priemyselný a prírodný ráz krajiny, dopravná sieť
- mapa mesta a jeho širšieho okolia
- geografické symboly a vysvetlivky
- pozorovanie a orientácia v krajine, zobrazenie krajiny na pláne a mape (vzdialenosti a výšky)

ZEMEPIS

Vlastiveda sa rozširuje k vlastnému zemepisu, ktorý má na waldorfskej škole špecifickú rolu. Je predmetom s výrazne integrujúcim charakterom, sprevádza ostatné predmety v neustálej premene. Jednotlivosti ostatných predmetov budujú vo vzájomnom spojení komplexný a farbistý obraz sveta.

Zemepis však neslúži iba k akémusi zastrešeniu jednotlivých predmetov, je pre ne tiež neustálym zdrojom impulzov a podporuje ich pokrok. Práve na zemepise je viditeľná skutočnosť, že v dôsledku veľkej prepojenosti jednotlivých predmetov je zložité vnímať ich izolovane. Z toho tiež vyplýva hlavný cieľ vyučovania zemepisu.

Žiak by mal pre seba objaviť, že skutočnosť, Zem, vesmír, sú neoddeliteľná jednota, do ktorej patrí aj on, a ktorú chce ďalej poznávať. Z integrujúceho charakteru predmetu potom vyplýva, že v jeho skladbe je mnoho tém, ktoré sa objavujú v tradičnej škole v iných predmetoch. Ide hlavne o okruhy učiva geológie, mineralógie, petrológie, zoológie, astronómie. Významnú úlohu majú presahy z dejepisu a občianskej náuky. Integračný charakter ale neznamená, že vlastná náplň geografie – ako vedeckej disciplíny – je zatlačená do úzadia. Prelínanie iných predmetov iba odstraňuje izolovanosť a popisnosť geografie a dáva jej vyniknúť ako neoceniteľnému prostriedku pre skúmanie sveta. V tomto zmysle sú charakterizované aj jednotlivé ciele.

Opisuje sa usporiadanie zemského povrchu a hospodárstvo častí zeme. Ako dejepis, ktorý sa zaoberá činnosťami a trápeniami ľudskej duše, človeka privedeného k sebe samému, tak má zemepis podľa svojich možností viesť široko zo seba do zemského priestoru a prebúdať v deťoch pocit bratského previazania zo všetkými oblasťami Zeme.

V nižších triedach kladieme dôraz na prežívanie a až s postupom času sa pristupuje k tvorbe vedeckých pojmov a zemepis dostáva stále viac podobu vedeckej disciplíny. V priebehu celého vyučovania sa uplatňuje aktívna činnosť žiakov – kreslenie a maľovanie máp, profilov, neskôr grafické znázornenie, práca s atlasom a štatistickými údajmi.

Ciele predmetu:

- objaviť jednotu a krásu sveta
- poznať postavenie Zeme v slnečnej sústave a v celom vesmíre
- poznať jednotlivé sféry Zeme, ich utváranie pôsobením geologických dejov
- nazerať na geografické javy, objekty a procesy v ich komplexnosti a zákonitosti
- získať základné vedomosti o zemepise kontinentov v úzkej súvislosti s prírodnými podmienkami, osídlením a jeho históriou, vývojom a súčasnou situáciou v rôznych sférach spoločnosti (kultúra, hospodárstvo, politický a právny život vo významných štátoch)
- uvedomiť si postavenie našej zeme v Strednej Európe so všetkými aspektmi geografickými, prírodnými a kultúrno-historickými
- poznať stavbu Zeme s geologického hľadiska, zloženie zemskej kôry (horniny, nerasty), vždy v náväznosti na konkrétnu zemepisnú oblasť
- vedieť pracovať s rôznymi druhmi máp a poznať aj historický vývoj mapovania zemského povrchu
- poznať moderné prostriedky používané v geografii (štatistické materiály, grafy) a vedeli sa v nich orientovať
- poznať Slovenskú republiku v zmysle jej prírodných, kultúrnych a hospodárskych charakteristík, rozoznať odlišnosti iných krajín a kultúru Európy aj sveta s ich prínosom k pestrosti a komplexnosti ľudskej kultúry ako celku

PIATY ROČNÍK

OBSAH:

Cesta od vlastivedy k chápaniu Strednej Európy

(od regiónu k Európe, vlastiveda sa rozširuje k vlastnému zemepisu)

Región, vlasť

- Slovensko, charakteristika života, tradície
- cesta po prúde hlavných riek, vývoj krajiny, osídlenia, života
- charakteristiky oblastí
- dôležité mestá, charakteristiky kultúrno-historické a súčasný stav
- štátne symboly

Stredná Európa

- cesta po prúde hlavných riek, Labe, Dunaj, Odra, Rýn atď. od ich prameňa k ústiu, vedúce cez našu republiku i k susedným štátom (kreslenie, maľovanie máp, práca s atlasom)
- klimatické pomery, typy krajín, geologické pomery, útvary a procesy
- charakteristika priemyslovo a poľnohospodársky využívaných oblastí
- dôležité mestá a prístavy, dopravné cesty (kanály, obchod cez more)
- polarita oblastí (sever - juh, východ – západ) v pohľade geologickom, klimatologickom a kultúrno-sociálnom

ŠIESTY ROČNÍK

OBSAH:

Zem ako celok (dôraz na Európu)

- planéta Zem
- zemský povrch a jeho tvary, základy geológie a mineralógie
- Slnko a vesmír
- glóbus a mapa
- teplotné rozdiely, časové pásma
- krajinná sféra a jej základné časti, vplyv krajiny na život ľudí, prírodné zložky krajiny a ich vzájomná súvislosť, prírodné spoločenstvá
- geografická poloha a rozloha svetadielov a oceánov, klimatické pomery
- ekologická problematika morí a oceánov, ochrana životného prostredia

Európa

- prírodné hranice medzi Európou a Áziou
- členitosť, charakteristika reliéfu, prírodné a klimatické pomery
- vodstvo
- kontrastné charakteristiky vybraných štátov a krajín (horské oblasti, oblasti rovín, priemyslové, poľnohospodárske) s ich vegetáciou a zvieratstvom
- Taliansko – zem slnka a umenia
- Škandinávia, Nórsko – krajiny za polárnym kruhom
- hospodárske pomery rôznych krajín
- politické rozdelenie oblastí, obyvateľstvo

SIEDMY ROČNÍK

OBSAH:

Zemepis svetadielov a oceánov

Ázia, Amerika, Austrália, Afrika, Antarktída

- prehľad prírodných pomerov, geológia, reliéf, surovinové zdroje, prírodné zvláštnosti, problematika životného prostredia
- vodstvo, podnebie oceánske a kontinentálne, monzúny, hlavné podnebné pásy
- jednotlivé štáty a rozdiely medzi nimi, dôležité strediská
- obyvateľstvo a osídlenie, kultúrne pomery
- nomádska kultúra niektorých indiánskych kmeňov, vysoká kultúra Inkov a Aztékov
- premiesenie a ničenie kultúr
- práca s atlasom, mapou, praktická topografia, zemepisné súradnice, mierka a obsah máp
- životopisy významných bádateľov, cestovateľov (prepojenie s učivom dejepisu a literatúry 7.ročníka)

Tichý oceán a Oceánia, Indický, Atlantický a Severný ľadový oceán

- okrajové moria, polostrovy, ostrovy, súostrovia, prielivy, podmorský reliéf, rybolovné oblasti
- podnebie, oceánske prúdy

ÔSMY ROČNÍK

OBSAH:

Zem z hľadiska prírodopisného a etnografického

- národy, jazyky a náboženstvá, ľudské sídla
- kultúrne zvláštnosti jednotlivých národov
- rasy a rasové otázky, aktuálne problémy súčasnosti

- ovplyvnenie malajskej rasy a kultúry Portugalcami, Španielmi, Holanďanmi, Angličanmi a Francúzmi
- krajnotvorné činitele a krajnotvorné procesy, typy krajín a ich využitie
- pevnina a ostrovné časti, vulkanizmus, zemetrasenie
- hlavné poľnohospodárske oblasti sveta, pestovanie poľnohospodárskych plodín a chov poľnohospodárskych zvierat, lesné a vodné hospodárstvo
- hlavné priemyselné oblasti sveta, zdroje nerastných surovín, rozdelenie a rozmiestnenie priemyselných odvetví
- porovnanie kočovného spôsobu života Mongolov a vývoj Japonska v hospodársku veľmoc

Náuka o počasí a astronómia

- klimatické pomery, meteorologické mapy
- obdobia sucha a dažďov
- tlak vzduchu, prúdenie vzduchu
- pozorovaním oblohy dôjdeme ku kopernikovskému systému
- obežné dráhy hviezd, heliocentrické dráhy planét
- slnečný čas
- Mesiac a jeho fázy, vplyv na zemské procesy
- Vzťah slnečného obehu a klimatických zmien

DEVIATY ROČNÍK

OBSAH:

Slovenská republika v Európe a vo svete

- SR na mape Európy, susedné štáty
- Prírodné podmienky SR, problematika ochrany prírody a životného prostredia
- obyvateľstvo a sídla, spoločnosť a kultúra
- hospodárstvo, priemyselné odvetvia
- administratívne členenie, oblasti SR a ich špecifiká
- hlavné mesto Bratislava a iné dôležité centrá
- spoločenské a správne štruktúry
- pozorovanie v krajine, exkurzie

Zem ako jednotný celok s vlastnou štruktúrou a dynamikou

- geológia
- rozdelenie morí a pevnín
- teória litosferických dosiek (globálna dosková tektonika)
- geológia Alp ako príklad vzniku mladého pohoria
- fázy vrásnenia Európy
- zemetrasenie
- vulkanizmus
- rôzne druhy hornín (vyvreté horniny, usadeniny, metamorfované horniny), sedimentácia a erózia
- pôsobenie ľadovcov na formovanie povrchu Zeme
- doba ľadová

Globálne problémy ľudstva

- aktuálne zmeny na mape
- spolupráca krajín sveta (svetový trh a medzinárodný obchod)
- doprava a spoje, služby, rekreácie a cestovný ruch
- politické a hospodárske zoskupenia štátov sveta
- spoločensko-hospodárske vplyvy na krajinu a životné prostredie, zložky životného prostredia

Ucelené ukončenie zemepisnej látky

- krajina a životné prostredie z dnešného pohľadu človeka v ňom a z hľadiska jeho možností utvárať budúcnosť

FYZIKA

Vyučovanie fyziky je vystavané výhradne na fenoménoch.: z nich samotných, z ich popisu sú odvodené zákonitosti. Všetky pozorované javy sú spájané s človekom alebo s praktickým životom a so skúsenosťami žiakov.

Zostáva stále úlohou učiteľov, aby pri vyučovaní vždy oslovovali citovú sféru žiakov. Fyzika je k tomu veľmi vhodná, ak sa vychádza dôsledne z fenoménov. Počas základnej školy sú to práve začiatky vyučovania fyziky, ktoré dávajú najväčšie možnosti vyvolávať v deťoch úžas a očarenie.

Fyzika na jednej strane slúži k tomu, aby žiaci pomocou exaktného pozorovania vzdelávali činnosť zmyslových orgánov, na druhej strane k tomu, aby si žiaci na presne formulovaných popisoch pokusov cibrili schopnosť jasného myslenia – ani slovo navyše, ani o slovo menej. Fyzika vychováva žiakov k schopnosti exaktného pozorovania javov okolitého sveta. Žiaci získavajú zmysel pre návrh a usporiadanie experimentu, jeho vyhodnotenie a zápis.

Osvojujú si poznatky o základných fyzikálnych javoch, pojmoch a vo vyšších ročníkoch aj o ich matematickom popise a teoretickej interpretácii. Na ceste fyzikou sa žiaci učia v stále väčšej miere chápať materiálny svet. Žiaci začínajú so skutočne ”nehmotnou” oblasťou fyziky, s *akustikou* – so svetom tónov a zvukov, pri ktorej svoje vnímanie spájajú so sluchom. Nasleduje *optika*: prostredníctvom zmyslového orgánu oka si žiaci osvojujú svet svetla, temnoty (tieňa) a farieb. *Náuka o teple* obracia zmyslové vnímanie dovnútra, najskôr k povrchu tela, ku koži, ktorá teplo vníma. Nakoniec vedie cesta ku sústave svalov a kostí, keď sa žiaci zaoberajú *mechanikou*, ktorej zákony môžu objaviť sami v sebe.

Fyzikálny pohľad na svet nestojí vo vyučovaní nikdy izolovane, ale je prepojený presahujúcimi súvislosťami k ostatným odborom a reálnym skutočnostiam života žiakov.

ŠIESTY ROČNÍK

OBSAH:

Akustika

- zdroje zvuku
  - rôzne materiály (kov, drevo, sklo), vlastnosti látok
  - hlasy zvierat, ľudí
  - funkcia ucha, hrtanu
- tón
  - výška a hĺbka tónu
  - vlnenie (fyzikálny základ tónu)
- Chladného obrazce

Optika

- svetlo
  - zdroje svetla
  - šírenie svetla rôznymi materiálmi (vlastnosti látok)
  - tieň
  - zatmenie Slnka a Mesiaca
  - rýchlosť svetla
  - odraz svetla
  - pokusy so zrkadlami
  - príklady z praxe (kaleidoskop, periskop)
  - lom svetla
  - ku kolmici
  - od kolmice
  - hranolom (pokusy)
  - princíp ”camera obscura”

Náuka o teple

- tepelné javy
- tepelné účinky slnečného žiarenia (skúsenosti žiakov)
- teplo, podmienka života
- pokusy
- so sviečkou (prúdenie teplého vzduchu)

- pozorovanie topenia ľadu a varu vody
- látky pevné, kvapalné, plynné

Elektrina a magnetizmus

- magnetizmus
- magnetické vlastnosti látok
- magnety prírodné a umelé
- vzájomné pôsobenie súhlasných a nesúhlasných pólov magnetov
- magnetická sila
- magnetické pole, magnetizácia látky
- siločiar, zviditeľnenie magnetického poľa
- magnetické pole Zeme, kompas
- elektrina
- elektrický náboj (názorné pokusy s trením tyče)
- elektrické pole zelektrizovaného telesa (pokusy)
- elektrické napätie
- Leydenská fľaša

SIEDMY ROČNÍK

OBSAH:

Akustika

- tón
  - hlasitosť, výška a farba tónu
  - intervaly
  - hudobné nástroje, ladenie
  - rýchlosť zvuku
  - odraz zvuku
  - šírenie zvuku v rôznych materiáloch a prostrediach (vlastnosti látok)
  - hlasitosť zvuku, hluk

Optika

- náuka o farbách
  - rozklad svetla hranolom
  - farebné spektrum
  - komplementárne farby
  - dúha
  - lom svetla
  - šošovky (spojka, rozptylka)
  - predmetové a obrazové ohnisko
  - optické vlastnosti oka
  - odraz svetla
  - zákon odrazu
  - zrkadlo (rovinné, guľové)
  - ohnisko
  - zobrazenie predmetu

Náuka o teple

- teplo a okolie
- teplotná rozťažnosť látok a telies
- meranie dĺžok a objemov
- vedenie tepla rôznymi materiálmi
- teplo telesom prijaté a odovzdané
- pokusy so zahrievanými tyčami (zmena objemu, dĺžky)
- vodiče a nevodiče tepla
- rýchlosť šírenia tepla
- teplota
- teploměry, meranie teploty, priemerná teplota

Elektrina

- elektrický prúd, meranie napätia a prúdu
- zdroje elektrického napätia
- galvanický článok (monočlánok, akumulátor)
- elektrický obvod
- vodiče, izolanty
- elektrické vlastnosti látok (kvapaliny, plyny, polovodiče)
- zapojenie za sebou a vedľa seba
- elektrická energia
- využitie elektrickej energie (žiarovka, varič, žehlička)
- poisťka, bezpečnosť pri práci
- Ohmov zákon
- odpor vodiča (súvislosť s dĺžkou, prierezom, materiálom a teplotou vodiča)
- reostat, delenie napätia

Mechanika

- pokusy s jednoduchými strojmi
- jednoramenná a dvojramenná páka
- naklonená rovina
- kladka (klin, skrutka, prenos sily, ozubené koleso)
- kombinácia týchto jednoduchých strojov, pochopenie hodín so závažím
- kladkostroj
- remeňové prevody
- vzájomné pôsobenie telies
- sila, meranie sily, silomer
- gravitačná sila, hmotnosť, meranie hmotnosti
- gravitačné pole
- tlaková sila, tlak, trenie, drsnosť povrchu styčných plôch a ich plošný obsah, súvislosť tlakovej a trecej sily (využitie v praxi)
- skladanie síl, rovnováha síl
- pokoj a pohyb telesa
- relativnosť
- dráha a rýchlosť (meranie dĺžky)
- rovnomerný pohyb
- nerovnomerný pohyb
- priamočiary a krivočiary pohyb
- zákony pohybu (zotrvačnosť, zákon zotrvačnosti, zákon vzájomného pôsobenia telies, ťažisko telesa)

ÔSMY ROČNÍK

OBSAH:

Optika

- opakovanie lomu a odrazu svetla
- využitie šošoviek a zrkadiel v praxi
- lupa
- okuliare
- ďalekohľad
- mikroskop
- fotoaparát

Elektrina a magnetizmus

- elektromagnetizmus
- magnetické pole magnetu z cievky s prúdom, elektromagnet
- využitie elektromagnetu (zvonček, telegraf)
- indukcia, transformátor
- jednosmerný prúd
- vznik jednosmerného prúdu, označovanie
- využitie jednosmerného prúdu (elektromotor, dynamo)

- striedavý prúd
- vznik striedavého prúdu
- striedavé napätie
- elektrická práca, elektrický výkon
- elektrifikovaný svet
- výroba, prenosy, technické princípy počítačov, polovodiče

Hydraulika

- pokusy so spojenými nádobami
- sila a tlak (hydrostatický)
- Pascalov zákon
- Archimedov zákon
- vztlačová sila v kvapalinách a plynch
- plávanie
- hustota látok, meranie hustoty (vlastnosti látok)
- vznášanie a potápanie telies
- tlak vzduchu v uzavretej nádobe
- atmosferický tlak (tlaková výš, niž)
- Toricelliho pokusy
- Vákuum
- technické využitie
- barometer
- pumpa

Náuka o teple

- prenos tepla
- sálanie, žiarenie, vedenie
- meny skupenstva látok
- topenie a tuhnutie
- teplota topenia
- skupenské teplo topenia
- vyparovanie, skvapalňovanie
- var, teplota varu

DEVIATY ROČNÍK

OBSAH:

Termomechanika

- vnútorná energia
- teplo, jednotky tepla
- teplo prijaté a odovzdané telesom
- výhrevnosť rôznych látok
- práca, výkon, účinnosť tepelného stroja, tepelné výmeny
- parný stroj
- parná turbína
- chladnička
- spaľovací motor
- zmeny prostredníctvom tepelnej výmeny a práce
- ohybová a polohová energia
- premeny, prenosy

Mechanika

- moment sily
- výpočty síl jednoduchých strojov
- výpočty pohybu telies

Zem a vesmír

- stavba hmoty
- stavba látok

- časticové zloženie látok
- sily pôsobiace medzi časticami látok (Brownov pohyb)
- jadrová energia
- štiepenie uránu
- reťazová reakcia
- jadrová elektrárňa
- slnečná sústava
- pohyby planét
- striedanie ročných období na Zemi
- fázy Mesiaca
- zatmenie Slnka a Mesiaca
- stálice
- planéty
- hviezdna obloha

CHÉMIA

Cieľom, ktorý sleduje vyučovanie chémie, je prebudiť v žiakoch vnímanie dynamiky vzájomného pôsobenia látok a ich premeny na látky iné v procesoch prírodných dejov aj výrobných a užívateľských aktivít človeka.

Chémia tak prináša v rade prírodných vied celkom nový pohľad a nové súvislosti. To umožňuje žiakom získavať poznatky a schopnosti k samostatnej základnej orientácii v problematike dnešného vysoko chemizovaného životného štýlu.

V tematických okruhoch sa žiaci postupne zoznámia nielen so základnými technológiami, ale budú v nich pozorovať a experimentálne overovať dielčie chemické procesy, overia si vlastnosti chemických látok, základných zlúčenín a prvkov a v záverečnej fáze (hlavne v poslednom ročníku) sa naučia s použitím odbornej terminológie, symboliky a matematického aparátu vyhodnotiť a vyjadriť poznatky formou ústnou alebo protokolárnou.

Metodicky postupujeme od pozorovania fenoménov a skutočností, známych z bežnej životnej praxe žiakov (úžitkové výrobky, známe javy alebo technológie, bežné látky, problémy zdravia, ekológia...) a potom prejdeme k dielčím javom a chemickým pochodom a experimentálnym rozborom sa dostaneme k štúdiu vlastností látok. Zavŕšením témy je interpretácia chemickou symbolikou, pojmové systémy, výpočty.

SIEDMY ROČNÍK

V tomto ročníku je základom fenomenologické vyučovanie. Pozorovanie a prežívanie chemických javov, základné pozorovateľné princípy dejov a vlastností anorganických látok. K tomu len niektoré chemické značky a vzorce jednoduchých látok.

OBSAH:

Oheň – horenie látok

- rôzne látky horia rôzne uhlie, slama, alkohol, drevo, nafta, ropné produkty, síra, fosfor, vlna...)
- pozostatky, produkty horenia
- prúdenie vzduchu v okolí ohňa, vlastnosti plameňa (pokusy so sviečkou), vztlak, podtlak
- zloženie vzduchu, kyslík dusík, chemické značky
- vzduch a ekológia
- tavenie, spaľovanie, prechod do plynnej fázy, vyparovanie
- užitočnosť a nebezpečnosť ohňa, teplota vzplanutia
- hasenie, princípy hasenia
- chemické rovnice a rovnice horenia (8.a 9.ročník)

Zmesi látok – voda

- voda pitná, úžitková, odpadová
- voda a ekológia
- rozpúšťanie látok, rozpúšťadlá, roztoky
- zmesi, druhy zmesí, homogénne, heterogénne
- metódy oddeľovania zložiek zmesí

Vápenec, vápno

- prírodný vápenec, rozklad kyselinami
- od ohniska k peci
- pálenie vápenca (laboratórne, priemyslové)
- hasenie vápna
- vlastnosti produktov pálenia vápenca, vydychované plyny, sódočka (oxid uhličitý, oxid vápenatý)
- acidita a alkalita
- technologický cyklus stavebných materiálov, pálenie, hasenie, tvrdnutie (fenomenologicky)
- chemické vzorce a rovnice chemických dejov (deviaty ročník)

Produkty horenia – plyny, popol

- plyné produkty horenia, účinok na plameň
- prírodné indikátory kyslosti a zásaditosti
- kyselinotvornosť plynov a zásadotvornosť popola

- kyslé, zásadité a neutrálne látky
- neutralizácia

Silné kyseliny a hydroxidy

- síra, fosfor, chemické značky
- spaľovanie síry a fosforu, kyslé oxidy
- dvojprvkové zlúčeniny, vzorce
- zásadité oxidy
- kyseliny: sírová, chlorovodíková, dusičná, uhličítá
- hydroxidy: sodný, draselný, vápenatý
- leptavé účinky hydroxidov, žieravosť kyselín, riedenie kyselín, bezpečnosť práce, prvá pomoc
- neutralizácia (fenomenologicky)
- stupnica pH, indikátory prírodné a umelé

Kovy

- niektoré kovy (zlato, cín, meď, alkalické kovy...), chemické značky
- niektoré zliatiny
- farebné plameňové reakcie zlúčenín kovov
- kryštály a pestovanie kryštálov
- vlastnosti a využitie kovov
- chemické reakcie kovov
- vodík

ÔSMY ROČNÍK

Pozorovanie chemických dejov a procesov, chemické vzorce najdôležitejších látok a rovnice najjednoduchších dejov. Štúdium organických látok – vznik, výskyt, vlastnosti, význam.

OBSAH:

Výroba kovov, železa

- kovanie, kalenie, popúšťanie, tvrdosť, pružnosť
- liatina, oceľ
- výroba železa vo vysokej peci
- spaľovanie, oxidácia, redukcia
- deje exotermické a endotermické
- suroviny pre získavanie kovov (Pb, Zn, Fe...)
- oxidačno-redukčné procesy výroby kovov
- vzorce, jednoduché rovnice

Organické látky

- uhlíkaté látky, uhlík
- výroba dreveného uhlia
- potraviny, lieky
- prírodné látky

Drevo, uhlie, ropa, zemný plyn

- vznik a spracovanie
- použitie pre energiu a chemickú výrobu
- spaľovacie procesy, vzorce, rovnice
- alternatívne zdroje energie
- uhl'ovodíky, druhy uhl'ovodíkov a ich získavanie

Škroby

- prírodný výskyt škrobu, vznik, získavanie
- mlynárstvo, zrno, múka, chlieb
- vlastnosti škrobu a využitie
- chemický dôkaz škrobu

Cukry

- prírodný vznik cukrov
- fotosyntéza, dýchanie
- výroba cukru, cukrovarníctvo, med, ovocné cukry
- vlastnosti cukrov, rozpúšťanie, teplotný vplyv, redukčné vlastnosti
- sladké látky, zdravotné účinky

- vzorce

Bielkoviny

- prírodný výskyt, vlastnosti, význam, bielko
- dôkaz bielkovín, rozklad
- chemické a fyzikálne javy, nebezpečenstvo pre život (teplo, zmena pH, ťažké kovy...)
- vzorce

Tuky a oleje

- rozpustnosť, horenie
- význam tukov a využitie, zdravotná súvislosť
- príprava mydla
- vzorce, rovnice, esterifikácia, zmydelnenie

Kvasenie

- alkoholy, využitie, nebezpečenstvo
- ďalšie deriváty uhľovodíkov, použitie
- vzorce, rovnice

DEVIATY ROČNÍK

Na základe pozorovania javov siedmeho, ôsmeho a deviateho ročníka pracovať na prehĺbení schopnosti používať chemickú symboliku, značky, vzorce, zápis rovnicami a používať matematický aparát pre výpočty zloženia látok a zmesí reakčného pomeru. Vyučovanie je orientované na chemickú symboliku, interpretáciu a pohľad na štruktúru hmoty. Záver učiva chémie tvorí pojednanie o všeobecnejších chemických problémoch a niektorých technológiách.

OBSAH:

Redoxné procesy

- elektrolýza vody, vodík
- elektrolýza roztokov solí
- výroba sodíka, chlóru, halogény, halogenidy, kuchynská soľ
- elektrochemické reakcie kovov
- galvanický článok, akumulátor
- ionizácia, vodivosť roztokov solí
- oxidácia a redukcia, využitie

Stavba hmoty

- zmesi, zlúčeniny, prvky
- niektoré zlúčeniny a prvky (halogenidy, karbonáty, sulfáty, kovy, nekovy, biogénne prvky...)
- časticová stavba hmoty
- chemické značky, periodický systém, orientácia v ňom
- chemické zlúčeniny, vzorce
- chemické väzby

Chemické reakcie

- zákon zachovania hmotnosti
- látková koncentrácia
- jednoduché reakcie, halogenidy (fotografia), neutralizácia, cyklus: vápenec – vápno – malta
- zložitejšie reakcie: fotosyntéza, dýchanie, esterifikácia, zmydelňovanie, redoxné reakcie
- zápis reakcie chemickou rovnicou, zlučovacie pomery
- vplyvy na rýchlosť reakcie a jej priebeh (teplota, koncentrácia, katalýza...)

Chemické výpočty

- výpočty zloženia látok
- výpočty zloženia zmesí, koncentrácia, vyjadrenie hmotnostného zlomku
- výpočty z chemických rovníc, pojem molu

Chemické látky v živote človeka

- plasty
- lieky, drogy, jedy
- umelé hnojivá a pracie prostriedky
- rádioaktivita
- ekológia, chémia ako faktor ničenia a nápravy

- fotosyntéza
- niektoré technológie (stavebné materiály, fotografie, pivovarníctvo, cukrovarníctvo, galvanické procesy...)

DEJEPIS

Žiak waldorfskej školy prejde v súvislostiach celými dejinami ľudstva od praveku až po súčasnosť. Prostredníctvom vlastivedného vyučovania sa zoznamuje s krajinou a dejinami tej oblasti, v ktorej žije. Prebudia sa v ňom prvé predstavy o historickom vývoji. Až potom prichádza vyučovanie dejepisu a pohľad dieťaťa sa časovo i priestorovo rozširuje. Vyučovanie dejepisu má za úlohu sprostredkovať žiakovi obrazy a idey o dejinných súvislostiach vývoja ľudstva. Žiak si má v priebehu vyučovania uvedomiť a prežiť, že ľudská existencia je v neustálom vývoji, že pojem človeka v sebe obsahuje pestrosť a rôznorodosť kultúrnych, vývojových stupňov ľudstva a rozmanitosť národov, zúčastnených na dejinných procesoch. Najväčší dôraz sa kladie na to, aby bola vyučovacia látka zameraná kultúrno-historicky, učebná látka by mala byť preniknutá fantáziou. Najlepší spôsob, ako to dosiahnuť je keď sa žiaci k historickým udalostiam nestavajú ako diváci, ale dokážu prežiť vnútorný život významných historických osobností. V centre pozornosti dejepisného učiva stojí život človeka, jeho postoj k svetu, spôsob práce, vynálezy, ktoré premenili tvár zeme a život ľudí.

V piatom a šiestom ročníku má dejepis podobu rozprávaného príbehu a zahrňuje obdobie až do konca stredoveku. Tu dominujú biografické popisy, ktoré však majú kultúrno-historickú antropologickú hodnotu. Predvedenie je čo najviac obrazné a umelecké a obrátené k citovému porozumeniu žiakov.

Žiaci by mali prežiť, že ľudia starých kultúr nežili a nemysleli rovnako ako my dnes.

V siedmom a ôsmom ročníku sa záujem žiaka zameriava na realisticko-technické poznávanie a porozumenie dejín novoveku. Dejepis deviateho ročníka slúži vyhľadávaniu dejinných vzťahov, poznávaniu historických procesov, prebudeniu záujmu o svet a zameriava sa tiež na novovek. Dochádza teda k prechodu od obrazného a rozprávaného podania dejín ku kauzálne-rationálnemu poňatiu dejepisu a následne k uchopovaniu širších ideových dejinných súvislostí.

PIATY ROČNÍK

OBSAH:

Základné dejepisné pojmy, hmotné a písomné pramene, kultúry orientálnych národov

- India
- Irán
- Mezopotámia
- Egypt

Staroveké Grécko a Macedónia

- vznik a začiatky gréckej kultúry, homérske obdobie
- protiklad Sparty a Atén
- olympijské hry
- grécko-perzské vojny
- Perikles, klasické obdobie (Sokrates, Platón, Aristoteles a ich význam)
- Alexander Veľký, Macedónska ríša

ŠIESTY ROČNÍK

OBSAH:

Rím, sťahovanie národov

- založenie Ríma
- rímska republika (púnske vojny, sociálne reformy)
- vybrané významné postavy rímskej republiky
- rímske cisárstvo (Augustus)
- kresťanstvo
- protiklad rozpadu rímskej ríše a vzostupu kresťanstva
- "barbari", vzťahy s Rímom (Rimania na Slovensku)
- naše územie pred príchodom Slovanov
- rozpad rímskej ríše, sťahovanie národov, príchod Slovanov na naše územie (germáni, húni)

Vývoj Európy a Slovenska v stredoveku

- Európa po sťahovaní národov
- vznik a šírenie islamu
- vývoj slovanských štátov – Kyjevská Rus, Česko, Poľsko a južní slovania

- Samova ríša a Avari
- Začiatky slovenských dejín (formovanie štátu, Pribina, Mojmir, Rastislav), od pohanstva ku kresťanstvu, šírenie kresťanstva – Cyril a Metod, písmo, vzťahy so susedmi, Byzantská ríša, Východofranská ríša, Svätoplukova ríša, rozpad Veľkej Moravy
- Slovensko v Uhorskom štáte (Štefan I., nitrianske vojvodstvo, Matúš Čák, Academia Istropolitana...)
- kultúra, spoločnosť v stredoveku, lénny systém, poľnohospodárstvo, rytierska kultúra
- mestá, remeslá, hospodárstvo
- úloha náboženstva, kláštory, románske a gotické umenie (ora et labora)

SIEDMY ROČNÍK

OBSAH:

Prechod od stredoveku k novoveku, počiatky novoveku – objavy a vynálezy

- zemepisné objavy (príčiny, vývoj, Vasco Da Gama, Ferninand Magellan, Krištof Kolumbus, sociálne a hospodárske dôsledky)
- vynálezy a objavy (kníhtlač, ohňostroj a pušný prach, papier, ďalekohľad, hodiny)
- zakladatelia modernej prírodovedy (Kopernik, Kepler, Galilei, Bruno)

Prechod od stredoveku k novoveku, počiatky novoveku – náboženstvo, umenie

- reformácia (úpadok cirkvi, kritika cirkvi, pokusy o vnútornú obrodu, Ján Hus, husitské hnutie, Martin Luther, protireformácia a náboženské vojny, tridsaťročná vojna)
- Španielsko, Anglicko a Holandsko v 2. polovici 16. storočia
- Habsburgovci, Slovensko v novoveku

ÔSMY ROČNÍK

OBSAH:

Uplatnenie vynálezov v hospodárstve, premena sociálneho a kultúrneho života spoločnosti

- hospodárstvo v dobe pred priemyselnou revolúciou
- vznik a priebeh priemyselnej revolúcie
- vynálezy (parný stroj, tkáčsky stav, pradiarenský stroj, lokomotíva...)
- rozvoj dopravy a rôznych odvetví priemyslu
- sociálne dôsledky, vznik sociálnej otázky, pokusy o riešenie sociálnej otázky (Adam Smith, Robert Owen, Marx, Engels...)

Súvislý historický vývoj o 17. storočia do konca 19. storočia

- reformácia a protireformácia
- doba po tridsaťročnej vojne, baroko
- osvietenstvo a jeho vplyv na kultúru a politiku, Mária Terézia, Jozef II.
- Francúzska revolúcia, vznik USA, začiatky občianskej spoločnosti, základné ľudské práva
- vznik moderného štátu, absolutizmus, parlamentarizmus (Napoleon, Metternich), Európa po roku 1815
- revolúcia v roku 1848 ako celoeurópsky jav
- vývoj v Uhorsku, národnostné problémy, dualizmus
- kultúra 19. storočia na Slovensku a v Európe

DEVIATY ROČNÍK

OBSAH:

Historický vývoj 20. storočia

- imperializmus, kolonializmus, zvyšovanie napätia
- prvá svetová vojna, jej dôsledky pre politické usporiadanie sveta
- idea sociálnej trojčlennosti
- vznik ČSR, jej vývoj a zánik, Slovensko v ČSR
- európsky medzivojnový vývoj, národný socializmus
- rozpútanie druhej svetovej vojny, jej priebeh a výsledky, Slovenská republika
- povojnový vývoj v Európe a v Československu, komunizmus
- protiklad USA a ZSSR
- rozpad komunistických režimov, na ceste k demokracii a samostatnej Slovenskej republike

PRÍRODOPIS

Vo waldorfskej škole nám predovšetkým záleží na tom, aby sme dieťa zoznámili s prírodou, vychádzajúc z človeka.. Preto je učebný plán utváraný tak, že deti, vychádzajúce zo sveta povestí a rozprávok a z popisovania prírody plného fantázie, ako im je to podávané v prvých troch ročníkoch, začínajú v štvrtom ročníku prírodopis človekom. Odtiaľ postupujú cez zoológiu a botaniku až k náuke o nerastoch, vystupujú k obsiahlemu, rozšírenému pozorovaniu prírody. To celé je neustále prenikané úvahami z náuky o človeku. Na každom stupni, primerane príslušnému veku, kladie sa dôraz na to, aby všetky jednotlivosti v pozorovaní prírody boli prednášané tak, aby boli uvádzané do vzťahu k pochodom v človeku, a aby vznikla súvislosť so životom.

PIATY ROČNÍK

OBSAH:

Náuka o zvieratách

V štvrtej triede predstavovala východisko pre pozorovanie zvierat fyziologická trojčlennosť človeka, v piatom ročníku ide o funkčnú stránku trojčlennosti človeka.

Pokračuje náuka o zvieratách, ktorá vychádza z členenia človeka na tri oblasti: *hlavu, trup a končatiny*: Teraz je však dôležitá ich funkcia. Hlava s koncentráciou zmyslových orgánov (zmyslová funkcia). Hruď ako sídlo rytmicky pracujúcich orgánov (srdce, pľúca). Končatiny ako prostriedok vôľového pohybu .

Tieto tri oblasti tvoria v človeku harmonický celok.

Pohľad na *sústavu nervovo-zmyslovú, sústavu rytmickú a na sústavu látkovej výmeny a končatín* stojí na začiatku vyučovania prírodopisu v piatom ročníku. Mal by v sebe zahŕňovať ľudský duševný život a vnútorne názorným spôsobom osvetliť jeho spojenie s činnosťami myslenia, cítenia a vôle. Tento pohľad na človeka potom otvorí cestu k chápaniu praobrazu tejto trojčlennosti vo zvieracom svete.

Príklady živočíšnej ríše:

Orol (vtáky) – zmysly, výborný zrak

Lev (šelmy) – rev leva, emocionálne prejavy, rytmus, afekty

Býk (prežúvavce) – vôľa vyjadrená v pohybe

Týmto obrazným vyjadrením si dieťa uvedomí jednostrannosť a špecializovanosť zvierat a univerzálnosť a harmóniu vyjadrenú v človeku. Na ďalších príkladoch živočíchov a ich vzťahu k prostrediu učiteľ demonštruje základné prejavy života živočíchov.

- dýchanie živočíchov

- spôsob získavania potravy

- vývojové fázy

- rast a spôsob akým reagujú na vonkajšie podnety prostredia, vzťah k prostrediu

Náuka o rastlinách

Ťažiskom vyučovania prírodopisu je v piatom ročníku botanika. Snahou je učiť dieťa vnímať rastlinu v čase. Rastlinou je vlastne celý proces – semeno, klíčenie, rast, dozrievanie aj odumieranie.

Jedine tak je vlastne rastlina pochopená v celej ríši, so svojou väzbou na prostredie a ročné obdobie.

Rovina poznávania je tak na úrovni prežívania, nie iba na úrovni pojmov. Obraznou a umeleckou formou privádzame dieťa k základným botanickým pojmom.

- základné časti rastlín (koreň, stonka, list, kvet, plod), pôsobenie štyroch živlov

- rôzne formy rastlín (bylina, ker, strom)

- semeno, klíčenie, rast, dozrievanie, odumieranie

- huby

- lišajníky

- machy

- paprade

- prasličky

- plavúne

- rastliny nahosemenné a krytosemenné

Evolučný rad nižších rastlín sa dieťaťu približuje prirovnaním k vývojovým fázam človeka.

V piatom ročníku je učivo o živočíchoch a rastlinách spracované umelecky a obrazne.

Náuka o rastlinách sa plodne dopĺňa so zoológiou: zatiaľ čo v nej išlo o prehľad duševných činností myslenia, cítenia a vôle, v botanike ide o diferencovaný rozvoj duševných stavov.

To, čo deti privedie do intímnej blízkosti k tejto – v protiklade k zvieraciemu svetu – ”mlčanlivej” ríši, je čítanie vo fyziognómii rastlín alebo vycit’ovanie ich vnútorných gest skrytých v podobe, tvare a farbe. (napríklad: ”koketný karafiát, ”sedliacka” slnečnica, ”očakávaním” predchnutý kosatec...)

Takýto prístup otvára možnosť naozaj oduševnenej náuky o rastlinách, ktorá prebieha v umeleckej ľahkosti a súcitiacej láskyplnosti.

ŠIESTY ROČNÍK

OBSAH:

Botanika

Jednodomé a dvojdomé rastliny

- porovnávanie týchto dvoch skupín rastlín, ich životných cyklov a ekologických nárokov, rozvíjanie botanických pojmov
- porovnávanie ľaliovitých a ružovitých rastlín
- vybrané čeľade

Jednoročné, dvojročné a trvalky

- poznávanie týchto troch aspektov a ich vyjadrenie v stavbe tela a spôsobe rozmnožovania

Stavba kvetu a jeho prispôsobenie k opeleniu

- vzťah k opelujúcemu hmyzu

Lúka

- najdôležitejšie trávy

Stromy

- najdôležitejšie druhy a ich vzťah k prostrediu

Vybrané prírodné spoločenstvá

- vyvodenie základných ekologických pojmov
- ekosystém, biosféra, populácia, spoločenstvo

Rastliny a prostredie

- vegetačné pásy Zeme, podnebie a počasie (podrobne v zemepise)
- kolobeh vody v prírode
- rastliny a pôda

Hmyz a jeho vzťah k svetu rastlín

- zamerané na hmyz žijúci v spoločenstvách a opelujúci (včely, mravce)

Zásady triedenia organizmov

- okolnosti vzniku systematického triedenia organizmov, jeho význam pre súčasnú vedu

Pri vyučovaní prírodopisu v šiestej triede je kladený dôraz na prezentáciu vzťahov organizmov medzi sebou a k ich prostrediu. Dôležité je nepredkladať statický a abstraktný obraz prírody, ale dynamický a farebný svet prírody.

Mineralógia:

- vychádza z vyučovania zemepisu: horniny budujúce jednotlivé horské formácie, charakteristický vzhľad horských formácií
- zloženie žuly a ruly, živec, kremeň, sl’uda v ich oddelenom výskyte, vápenec a jemu príbuzné horniny, bridlice
- drahé kamene vyskytujúce sa v žule, vo vápenci alebo vo vyvretých horninách
- opracovávanie drahých kameňov

Vo vzťahu k mineralógii sa konajú exkurzie na zaujímavé náleziská a ak je to možné aj do brusičskej dielne.

SIEDMY ROČNÍK

OBSAH:

Výživa, hygiena a zdravie človeka

I. Výživa

- potrava (bielkoviny, cukry, tuky)
- vitamíny

- stravovacie návyky, druhy potravín
- pochutiny, káva, čaj, korenie a ich pôsobenie na človeka

2. Telesná a duševná hygiena

- dôležitosť životného rytmu (príjem potravy, spánok, práca, odpočinok)
- nebezpečenstvo nadmiery zmyslových podnetov
- osobná hygiena
- hygiena odievania

3. Zdravie a choroba

- potrava ako príčina choroby
- charakteristika skupiny baktérií a vírusov
- baktérie a vírusy vo vzťahu k chorobám človeka
- jednotlivé choroby a ich prevencia
- dedičnosť chorôb (úvod do genetiky na úrovni dedičnosti znakov)
- boj človeka proti chorobám
- praktické zásady prvej pomoci
- príroda ako pomocník v boji proti chorobám (liečivé rastliny, zdroj látok pre lieky, dôležitosť ochrany prírody)
- drogy a jedy prírodného pôvodu, ich pôsobenie na človeka, prevencia, ostatné návykové látky

4. Základná štruktúra života

- mikroskopický život, objav a využitie mikroskopu
- rastlinná a živočíšna bunka
- mikroskopické živočíchy a rastliny (riasy a parazity)
- bunkový základ všetkých organizmov

5. Sexualita človeka

- úloha sexuality v ľudskom živote (biologické, sociálne a kultúrne aspekty)
- zodpovednosť v sexualite, prevencia pohlavných chorôb, ochrana proti HIV/AIDS

Oporou pre mnohé témy týkajúce sa výživy a zdravia človeka môže byť opäť integrované zloženie zemepisu (pôvod potravy, spracovanie, poľnohospodárstvo, obchod). Dieťa je vedené k pochopeniu zdravého životného štýlu pre človeka.

ÔSMY ROČNÍK

OBSAH:

V ôsmom ročníku ide o štúdium človeka. Cieľom je , aby žiaci objavili prírodné zákonitosti vonkajšieho sveta pôsobiaceho i v ľudskom tele. Výber takéhoto prístupu má svoj pôvod vo vývojovej psychológii. Rovnakému vývojovému obdobiu zodpovedá aj štúdium mechaniky a optiky vo fyzike.

1. Svaly

- stavba svalov, rozdelenie, funkcia a význam
- priečne pruhované svaly, mechanika ich spojenia s kostrou
- hladké svalstvo, funkcia a význam

2. Kostra

- lebka, chrbtica, hrudný kôš
- porovnávanie lebky človeka a vyšších cicavcov
- končatiny dolné a horné
- pozorovanie stavby a funkcia hornej a dolnej končatiny
- kreslenie jednotlivých kostí a ich bližšie pozorovanie
- zákon páky sa odráža v stavbe končatín

3. Oka

- stavba a funkcia oka, optika
- analógia s princípom fotoaparátu

4. Ucho

- mechanika šírenia zvuku v ľudskom uchu, akustika

5. Pohyb vôľový a reflexný

V takto usporiadanom učive je dôraz kladený na detailné spracovanie vybraných príkladov, v ktorých sa prejavujú rovnaké prírodné zákonitosti ako vo vonkajšom svete. Dôležité je i

precítenie dokonalosti stavby a funkcie týchto orgánov. Nemalou mierou k tomu prispieva aj umelecké prežitie tvaru a formy, napríklad kostí alebo srdca.

DEVIATY ROČNÍK

OBSAH:

Prírodopis deviateho ročníka je už vlastnou anatómiou a fyziológiou človeka. Predmet je vystavaný ako pokračovanie učiva siedmeho a ôsmeho ročníka. Dôraz je kladený na prezentáciu funkčnej súvislosti jednotlivých orgánových sústav.

1. *Obehová sústava*

- funkcia a stavba srdca, rytmus jeho činnosti
- stavba a funkcia krvného obehu
- tepny a žily

2. *Dýchacia sústava*

- stavba a funkcia
- súvislosť s cievnu sústavou, rytmus činnosti
- dýchanie u zvierat

3. *Tráviaca sústava*

- stavba a funkcia
- porovnávanie tráviacej sústavy s vybranými cicavcami

4. *Vylučovacia sústava*

- stavba obličiek
- súvislosť vylučovacej sústavy s obehovou

5. *Nervová sústava*

- stavba mozgu a miechy
- nervová činnosť

6. *Systém svalov a kostí*

- stavba a vývoj kostí, rastové chrupavky
- porovnávanie kostry človeka a zvierat
- zvláštnosti u človeka (vzpriamená chôdza, stavba lebky, spôsob pohybu)
- prispôsobovanie sa okoliu a špecializácia u zvierat, relatívne nešpecializované utváranie u človeka

7. *Zmyslové orgány*

- oko: stavba, princíp videnia, farebné a čierne-biele videnie, akomodácia, krátkozrakosť, ďalekozrakosť
- ucho: stavba, rovnovážny zmysel

8. *Rozmnožovacia sústava*

- rozmnožovacie orgány ženy a muža
- vývoj a funkcia rozmnožovacích orgánov
- princíp oplodnenia
- vnútromaternicový vývoj
- postnatálny vývoj

9. *Hierarchická stavba organizmov*

- bunka, jej stavba až na úroveň chromozómov
- tkanivá
- orgány
- dedičnosť, gény, genetická informácia

10. *Názory na vývoj života, vrátane človeka*

- historický prehľad názorov vývoja života na Zemi

CUDZIE JAZYKY

Získať cudzojazyčnú komunikačnú kompetenciu, t.j. osvojiť si jazyk ako nástroj dorozumievania, je vo waldorfskej škole úloha dôležitá, nie však hlavná. Jazyk ako špecifický ľudský fenomén je tu predovšetkým prostriedkom rastu, vývoja ľudskej bytosti, prostredím výchovy. Jazykovou výchovou sa prehľbuje vzťah človeka a slova, človeka a jazyka. Dieťa a mladý človek vstupuje stykom s cudzím jazykom do novej kultúry, približuje sa mu svet inojazyčnou formou. Deje sa tak jednak poznávaním a prežívaním jazyka samotného, jeho znenia, zvukovej podoby, iného spôsobu pomenovania vecí, sveta, človeka - ako v materinskom jazyku, estetickým pôsobením jazyka atď. Cudzí jazyk okrem toho sprostredkuje (ako dorozumievací prostriedok) kultúru, ktorej je nositeľom – a to spôsobom autentickým – ako to nemôže sprostredkovať iný jazyk. Tak napríklad nemeckú kultúru možno najlepšie pochopiť, keď je vysvetľovaná nemčinou. V prvých troch rokoch sa dieťa učí i ba ústne – počúvaním, hovorením, spevom, hrou. Učenie je tu založené predovšetkým na napodobňovaní a analógii. V štvrtej triede pribúda čítanie a písanie. Metodicky to znamená, že základnou zásadou vyučovania je spočiatku reprodukčné učenie. V ďalších rokoch sa dostáva do popredia žiakova vlastná rečová činnosť a iniciatíva. Jazykové schopnosti sa rozširujú a upevňujú. Žiak je vedený k tomu, aby prenikal do jazyka a jeho obsahu vedome. Tieto zásady možno zhrnúť takto: prežívanie a napodobňovanie – cvičenie a učenie sa – preniknutie do súvislostí.

Od 1. ročníka vyučujeme dva cudzie jazyky, pretože v nižších triedach majú deti vykonať v tomto smere tie najdôležitejšie kroky. Ide o viac než o to, aby sa deti naučili nejaké básne a piesne naspamäť pomocou napodobňovania: to predstavuje len malú časť celého vyučovania. Ide o to, aby sa deti celkom ponorili do cudzieho jazyka a prežili jeho génia. Preto, pokiaľ je to možné, by mal učiteľ hovoriť len daným cudzím jazykom.

V 5. ročníku pribúda tretí cudzí jazyk. (Ak to možnosti čo len najmenej dovoľia vyučujeme v 5. ročníku v návaznosti na dejepisné učivo gréčtinu a v 6. ročníku tiež v návaznosti na dejepisné učivo latinčinu. Tieto jazyky chápeme len ako doplnok, ktorý umožní lepšie pochopenie danej historickej doby, nie ako tretí cudzí jazyk).

Cudzí jazyky sú ako málokteré vyučovanie vhodným nástrojom k tomu, aby sme v deťoch prebúdzali a podporovali otvorenosť a záujem o "cudzích" ľudí – a to je prvoradá pedagogická úloha hlavne v našej dobe, keď sa šíri nenávisť k cudzincom a sociálne konflikty malého aj veľkého rozsahu.

PRVÝ AŽ TRETÍ ROČNÍK

Ústne osvojovanie jazyka je založené na piesňach, hrách, riekankách a krátkych básničkách, na rozprávaní príbehov. Žiak prežíva zvukovú podobu, znenie a rytmus jazyka. Krátke rozhovory o tom, čo sa v škole učí na hlavnom vyučovaní a v ostatných predmetoch, napomáhajú aktívnemu osvojeniu slovnej zásoby. Popri tom si osvojuje aj prvky gramatiky, pretože rozhovor zahrňuje základné gramatické štruktúry. Niektoré z týchto štruktúr žiaci aj zámerne nacvičujú už v prvých troch rokoch. Používajú ich bez toho, že by si uvedomovali, že ide o gramatiku.

K najdôležitejším gramatickým javom prvých rokov vyučovania patrí: jednotné a množné číslo, časovanie slovíec, osobné, ukazovacia a prívlastňovacie zámená a predložky. Abeceda.

ŠTVRTÝ ROČNÍK

V tomto ročníku pokračuje učenie podobne ako prvé tri roky, avšak žiaci už začínajú čítať a písať. Spočiatku sa tak robí na textoch, ktoré sa už učili ústne. Na čítanie nadväzujú krátke rozhovory. Prvé písomné cvičenia majú za úlohu upevňovať grafickú podobu slov. Sú to diktáty a krátke oznamy reprodukované spamäti.

PIATY ROČNÍK

Aj v piatej triede ešte prevláda hovorený jazyk. Krásu reči deti vnímajú v podobe hlások a melódie reči. Zameriavame sa na slovnú zásobu a slovesné tvary. Žiaci sa učia dialógom v scénkach a v malých divadelných kúskoch (na rozdiel od 4. ročníka teraz oveľa viac v próze), čo je zvlášť vhodné k upevneniu jazykových štruktúr. Cieľom práce s textami je, aby deti pochopili obsah, nie aby doslovne prekladali. Podľa potreby môžeme obsah textu najskôr opísať v materinskom jazyku. Pri predčítaní textu by žiaci najskôr mali iba počúvať, až potom by text mali čítať samostatne. Čítanie so správnou výslovnosťou uzatvára celý proces. Začínáme s postupnou

výstavbou základnej gramatiky, ktorá by sa mala uzavrieť v deviatej triede. Zvládnuť gramatické pravidlá a pravopis nie je vo vyučovaní cudzích jazykov jediným cieľom.

ŠIESTY ROČNÍK

Vo vyučovaní gramatiky nie je úlohou sprostredkovať deťom zoznam pravidiel podľa ktorého funguje reč a zo slov sa konštruujú vety. Pestujeme cit pre pohyblivosť reči a jej formy, precvičujeme voľbu slov, tvorbu viet a jazykové vyjadrovanie. Pri čítaní ide o porozumenie obsahovej podstaty textu. Dôraz kladieme na správnu výslovnosť. V oblasti slovnej zásoby sa zameriavame na význam slov (viacvýznamové slová). Na odpovedajúcich textoch deti poznávajú zvláštnosti jednotlivých národov, ich dejiny a ich zem.

Precvičujeme praktickú reč v bežných situáciách napr. na výlete, v reštaurácii, či pri nákupe.

Píšeme dopisy. Upevňujeme a rozširujeme tvaroslovie.

SIEDMY ROČNÍK

Pretože žiakom "otážievajú" nielen končatiny, ale aj jazyk, je potrebné pri individuálnom prejave aj pri spoločnej recitácii dbať predovšetkým na výslovnosť. V literárnych námetoch a s vonkajším dejom v baladách i dramatickom čítaní, v prísloviach aj v vtipoch, sa žiaci stretávajú s cudzím národom z historického, kultúrneho a sociálneho hľadiska. Naďalej žiaci ústne aj písomne prerozprávajú príbehy. Pri vyjadrovaní poskytuje gramatika potrebnú oporu. Okrem neustálej práce na slovesných časoch sa zaoberáme vetnými členmi a ich vzťahom k vete a skúmame syntaktické štruktúry.

ÔSMY ROČNÍK

Mladí ľudia si začínajú uvedomovať svoje jedinečné rysy, svoje silné a slabé stránky. Volíme preto texty, v ktorých ide o otázky ľudského osudu, o ideály a o ľudskú dôstojnosť, ktoré však pri tom ponúkajú aj napätie aj dobrodružstvo. Preberáme tiež aktuálne témy, ktoré žiakov zaujímajú. V závere gramatiky preberieme základné oblasti syntaxe a tvaroslovia. Žiaci používajú slovníky.

DEVIATY ROČNÍK

Počúvanie, ústne a písomné reprodukcie vypočutého (krátke monológy, dialógy, dopisy), rozprávanie na základe čítania. Opakujeme komunikačné témy z nižších ročníkov.

Upevňujeme gramatické konštrukcie.

OBČIANSKA VÝCHOVA

Náplň predmetu Občianska výchova je rozdelená do ostatných predmetov a latka mu zodpovedajúca je preberaná vždy v širších súvislostiach. V takomto poňatí sa prejavuje snaha nezačleňovať problematiku občianskej výchovy ako samostatný predmet do učebného plánu, ale ju integrovať priamo do ostatného vyučovania a tak ju hlbšie ukotviť do citovej a vôľovej časti osobnosti dieťaťa. To platí predovšetkým pre pestovanie a upevňovanie mravných vlastností (zodpovednosť, spravodlivosť), sociálnych schopností (vzťahy k druhým ľuďom, komunikácia, tolerancia), vlastného úsudku a jeho vyjadrovania, orientácii v súčasných spoločenských javoch a problémoch (problémy trhovej ekonomiky, ekológie, práva a kriminality, spoločnosti a štátu, demokracie, rozpadu tradičných hodnôt).

Otázky voľby povolania, utvárania voľného času, osobných záujmov a vlôh sa riešia intenzívnou individuálnou prácou učiteľa so žiakom v spolupráci s rodičmi. Problémy nadosobných hodnôt a zmyslu ľudského života sa objavujú vo vyučovaní od 1. do 9. ročníka, vždy však vo veku primeranej forme (rozprávanie príbehov, dejepis, náuka o človeku, zemepis). Jednotlivé okruhy učiva sa organicky včleňujú do nasledovných predmetov.:

PIATY ROČNÍK

ZEMEPIS

Región, vlasť

- Slovensko, charakteristika života, tradície
  - cesta po prúde hlavných riek, vývoj krajiny, osídlenia, života
  - charakteristiky oblastí
  - dôležité mestá, charakteristiky kultúrno-historické a súčasný stav
  - štátne symboly

ŠIESTY ROČNÍK

DEJEPIS

Vývoj Európy a Slovenska v stredoveku

Európa po sťahovaní národov

- vznik a šírenie islamu
- vývoj slovanských štátov – Kyjevská Rus, Česko, Poľsko a južní Slovania
- Samova ríša a Avari
- Začiatky slovenských dejín (formovanie štátu, Pribina, Mojmír, Rastislav), od pohanstva ku kresťanstvu, šírenie kresťanstva – Cyril a Metod, písmo, vzťahy so susedmi, Byzantská ríša, Východofranská ríša, Svätoplukova ríša, rozpad Veľkej Moravy
- Slovensko v Uhorskom štáte (Štefan 1., nitrianske vojvodstvo, Matúš Čák, Academia Istropolitana...)
- kultúra, spoločnosť v stredoveku, lénny systém, poľnohospodárstvo, rytierska kultúra
- mestá, remeslá, hospodárstvo
- úloha náboženstva, kláštory, románske a gotické umenie (ora et labora)

SIEDMY ROČNÍK

PRÍRODOPIS

Výživa, hygiena a zdravie človeka

1. Výživa

- potrava (bielkoviny, cukry, tuky)
- vitamíny
- stravovacie návyky, druhy potravín
- pochutiny, káva, čaj, korenie a ich pôsobenie na človeka

2. Telesná a duševná hygiena

- dôležitosť životného rytmu (príjem potravy, spánok, práca, odpočinok)
- nebezpečenstvo nadmiery zmyslových podnetov
- osobná hygiena

- hygiena odievania

3. Zdravie a choroba

- potrava ako príčina choroby
- charakteristika skupiny baktérií a vírusov
- baktérie a vírusy vo vzťahu k chorobám človeka
- jednotlivé choroby a ich prevencia
- dedičnosť chorôb (úvod do genetiky na úrovni dedičnosti znakov)
- boj človeka proti chorobám
- praktické zásady prvej pomoci
- príroda ako pomocník v boji proti chorobám (liečivé rastliny, zdroj látok pre lieky, dôležitosť ochrany prírody)
- drogy a jedy prírodného pôvodu, ich pôsobenie na človeka, prevencia, ostatné návykové látky

4. Základná štruktúra života

- mikroskopický život, objav a využitie mikroskopu
- rastlinná a živočíšna bunka
- mikroskopické živočíchy a rastliny (riasy a parazity)
- bunkový základ všetkých organizmov

5. Sexualita človeka

- úloha sexuality v ľudskom živote (biologické, sociálne a kultúrne aspekty)
- zodpovednosť v sexualite, prevencia pohlavných chorôb, ochrana proti HIV/AIDS

DEJEPIS

1. Prechod od stredoveku k novoveku, počiatky novoveku – objavy a vynálezy

- zemepisné objavy (príčiny, vývoj, Vasco Da Gama, Ferninand Magellan, Krištof Kolumbus, sociálne a hospodárske dôsledky)
- vynálezy a objavy (kníhtlač, ohňostroj a pušný prach, papier, ďalekohľad, hodiny)
- zakladatelia modernej prírodovedy (Kopernik, Kepler, Galilei, Bruno)

2. Prechod od stredoveku k novoveku, počiatky novoveku – náboženstvo, umenie

- reformácia (úpadok cirkvi, kritika cirkvi, pokusy o vnútornú obrodu, Ján Hus, husitské hnutie, Martin Luther, protireformácia a náboženské vojny, tridsaťročná vojna)
- Španielsko, Anglicko a Holandsko v 2. polovici 16. storočia
- Habsburgovci, Slovensko v novoveku

ÔSMY ROČNÍK

PRÍRODOPIS

6. Svaly

- stavba svalov, rozdelenie, funkcia a význam
- priečne pruhované svaly, mechanika ich spojenia s kostrou
- hladké svalstvo, funkcia a význam

7. Kostra

- lebka, chrbtica, hrudný kôš
- porovnávanie lebky človeka a vyšších cicavcov
- končatiny dolné a horné
- pozorovanie stavby a funkcia hornej a dolnej končatiny
- kreslenie jednotlivých kostí a ich bližšie pozorovanie
- zákon páky sa odráža v stavbe končatín

8. Oka

- stavba a funkcia oka, optika
- analógia s princípom fotoaparátu

9. Ucho

- mechanika šírenia zvuku v ľudskom uchu, akustika

10. Pohyb vôľový a reflexný

ZEMEPIS

Zem z hľadiska prírodopisného a etnografického

- národy, jazyky a náboženstvá, ľudské sídla
- kultúrne zvláštnosti jednotlivých národov

- rasy a rasové otázky, aktuálne problémy súčasnosti
- ovplyvnenie malajskej rasy a kultúry Portugalcami, Španielmi, Holanďanmi, Angličanmi a Francúzmi
- krajnotvorné činitele a krajnotvorné procesy, typy krajín a ich využitie
- pevnina a ostrovné časti, vulkanizmus, zemetrasenie
- hlavné poľnohospodárske oblasti sveta, pestovanie poľnohospodárskych plodín a chov poľnohospodárskych zvierat, lesné a vodné hospodárstvo
- hlavné priemyselné oblasti sveta, zdroje nerastných surovín, rozdelenie a rozmiestnenie priemyselných odvetví
- porovnanie kočovného spôsobu života Mongolov a vývoj Japonska v hospodársku veľmoc

DEJEPIS

Uplatnenie vynálezov v hospodárstve, premena sociálneho a kultúrneho života spoločnosti

- hospodárstvo v dobe pred priemyselnou revolúciou
- vznik a priebeh priemyselnej revolúcie
- vynálezy (parný stroj, tkáčsky stav, pradiarenský stroj, lokomotíva...)
- rozvoj dopravy a rôznych odvetví priemyslu
- sociálne dôsledky, vznik sociálnej otázky, pokusy o riešenie sociálnej otázky (Adam Smith, Robert Owen, Marx, Engels...)

Súvislý historický vývoj o 17. storočia do konca 19. storočia

- reformácia a protireformácia
- doba po tridsaťročnej vojne, baroko
- osvietenstvo a jeho vplyv na kultúru a politiku, Mária Terézia, Jozef II.
- Francúzska revolúcia, vznik USA, začiatky občianskej spoločnosti, základné ľudské práva
- vznik moderného štátu, absolutizmus, parlamentarizmus (Napoleon, Metternich), Európa po roku 1815
- revolúcia v roku 1848 ako celoeurópsky jav
- vývoj v Uhorsku, národnostné problémy, dualizmus
- kultúra 19. storočia na Slovensku a v Európe

DEVIATY ROČNÍK

PRÍRODOPIS

Prírodopis deviateho ročníka je už vlastnou anatómiou a fyziológiou človeka. Predmet je vystavaný ako pokračovanie učiva siedmeho a ôsmeho ročníka. Dôraz je kladený na prezentáciu funkčnej súvislosti jednotlivých orgánových sústav.

Obehová sústava

- funkcia a stavba srdca, rytmus jeho činnosti
- stavba a funkcia krvného obehu
- tepny a žily

Dýchacia sústava

- stavba a funkcia
- súvislosť s cievnuou sústavou, rytmus činnosti
- dýchanie u zvierat

Tráviaca sústava

- stavba a funkcia
- porovnávanie tráviacej sústavy s vybranými cicavcami

Vylučovacia sústava

- stavba obličiek
- súvislosť vylučovacej sústavy s obehovou

Nervová sústava

- stavba mozgu a miechy
- nervová činnosť

Systém svalov a kostí

- stavba a vývoj kostí, rastové chrupavky
- porovnávanie kostry človeka a zvierat
- zvláštnosti u človeka (vzpriamená chôdza, stavba lebky, spôsob pohybu)

- prispôsobovanie sa okoliu a špecializácia u zvierat, relatívne nešpecializované utváranie u človeka

Zmyslové orgány

- oko: stavba, princíp videnia, farebné a čierno-biele videnie, akomodácia, krátkozrakosť, ďalekozrakosť

- ucho: stavba, rovnovážny zmysel

Rozmnožovacia sústava

- rozmnožovacie orgány ženy a muža

- vývoj a funkcia rozmnožovacích orgánov

- princíp oplodnenia

- vnútromaternicový vývoj

- postnatálny vývoj

Hierarchická stavba organizmov

- bunka, jej stavba až na úroveň chromozómov

- tkanivá

- orgány

- dedičnosť, gény, genetická informácia

Názory na vývoj života, vrátane človeka

- historický prehľad názorov vývoja života na Zemi

DEJEPIS

historický vývoj 20. storočia

- imperializmus, kolonializmus, zvyšovanie napätia

- prvá svetová vojna, jej dôsledky pre politické usporiadanie sveta

- idea sociálnej trojčlennosti

- vznik ČSR, jej vývoj a zánik, Slovensko v ČSR

- európsky medzivojnový vývoj, národný socializmus

- rozpútanie druhej svetovej vojny, jej priebeh a výsledky, Slovenská republika

- povojnový vývoj v Európe a v Československu, komunizmus

- protiklad USA a ZSSR

- rozpad komunistických režimov, na ceste k demokracii a samostatnej Slovenskej republike

ZEMEPIS

Slovenská republika v Európe a vo svete

- SR na mape Európy, susedné štáty

- Prírodné podmienky SR, problematika ochrany prírody a životného prostredia

- obyvateľstvo a sídla, spoločnosť a kultúra

- hospodárstvo, priemyselné odvetvia

- administratívne členenie, oblasti SR a ich špecifiká

- hlavné mesto Bratislava a iné dôležité centrá

- spoločenské a správne štruktúry

- pozorovanie v krajine, exkurzie

Globálne problémy ľudstva

- aktuálne zmeny na mape

- spolupráca krajín sveta (svetový trh a medzinárodný obchod)

- doprava a spoje, služby, rekreácie a cestovný ruch

- politické a hospodárske zoskupenia štátov sveta

- spoločensko-hospodárske vplyvy na krajinu a životné prostredie, zložky životného prostredia

- krajina a životné prostredie z dnešného pohľadu človeka v ňom a z hľadiska jeho možností utvárať budúcnosť

ETICKÁ VÝCHOVA

Náplň predmetu etická výchova je začlenená do všetkých predmetov patriacich do hlavného vyučovania, ako aj do ostatných predmetov. Celkový charakter waldorfskej školy sa nesie v duchu základných princípov úplne zhodných s cieľmi tohto predmetu. Etická výchova teda nie je samostatným predmetom, ale je integrovaná do celého vyučovania. Všetky základné tematické celky zamerané na výchovu prosociálne orientovanej osobnosti: komunikáciu, pozitívne hodnotenie seba i druhých, tvorivé riešenie medziľudských vzťahov, vyjadrenie citov, empatiu, prosociálne správanie, zdravý životný štýl, radosť a optimizmus – prežíva dieťa od vstupu do školy až po jej ukončenie.

TELESNÁ VÝCHOVA

Telesný pohyb je prirodzenou súčasťou pedagogicko - výchovného procesu waldorfskej školy, patri k metodicko - didaktickým postupom vo viacerých predmetoch, hlavne na prvom stupni. Okrem toho prirodzenej láske deti k pohybu vychádza v ústrety aj zvláštny predmet Eurytmia. Preto snáď by nemalo nikoho prekvapiť, že na prvom stupni je samostatných hodín telesnej výchovy menej ako na klasickej škole.

Po rytmických a kolektívnych hrách, ktoré sa uplatňujú v prvých dvoch ročníkoch, začína v treťom vlastný telocvik. Zákonitosti vývoja človeka vyžadujú v prvých troch rokoch voľnú a radostnú hru na náradí alebo pri cvičeniach obratnosti, či pri kolektívnych hrách. Učiteľ sa snaží dieťa podnecovať k tomu, aby s cvičením spájalo cit a fantáziu tak, aby cvičenie nebolo iba telesnou činnosťou, súperením a houbou za športovými výkonmi.

Od šiesteho ročníka sa začína stále vedomejší boj s pribúdajúcou váhou. Mechanika kostí a šliach si vyžaduje činnosť a ovládanie. Pozornosť sa sústreďuje na silu a rozhodnosť, aby bolo možné obstáť v odvážnych činoch a skúškach. Stále viac zasahuje do skokov a premetov vôľa, aby sa dynamicky zvládol priestor a vyvážila sila tiaže. Všetky cvičenia v ľahkej atletike, v loptových a bežeckých hrách sú podriadené myšlienke dosiahnutia postupného súladu medzi ľahkosťou a tiažou, medzi vlastným vytýčeným cieľom a požiadavkou spoločného cvičenia. Ak sa podarí doviesť mladých ľudí k tomu, aby netúžili natoľko po víťazstve v súťaži, ale aby sa tešili z vlastného výkonu, aby rešpektovali odlišnosti seba navzájom, boli pozorní a ochotní pomáhať, potom splnilo vyučovanie aj svoju úlohu v sociálnej oblasti.

Celé vyučovanie telesnej výchovy smeruje k zásadám zdravého životného štýlu, ktorý sprevádza deti nielen počas školskej dochádzky, ale sa stáva súčasťou ich celého života a vedie ich ku schopnosti rýchlejšej a správnej reakcie v krízových životných situáciách.

PRVÝ A DRUHÝ ROČNÍK

OBSAH:

Hry

Počas prvých dvoch ročníkov sa majú deti zoznámiť so svojím telom, rozvíjať jeho šikovnosť a obratnosť. Na to slúžia tieto činnosti :

beh

skoky

balansovanie – rovnovážne cvičenia

hody a chytanie lopty

skákanie cez švihadlo

skákanie cez lano

chôdza na chodúľoch

Okrem toho pestujeme aj rôzne tradičné pohybové hry (naháňačka, kruhové hry a tance), ktoré obsahujú aj sociálny aspekt (rešpektovanie daných, alebo dohodnutých pravidiel, podriaďovanie sa celku, alebo väčšine). Dôraz kladieme na prácu s rytmom, s rytmickým spojením pohybu a slova.

TRETÍ ROČNÍK

OBSAH:

Pohybové vyjadrenie krátkych príbehov a hier.

Beh : behanie a skákanie podľa jednoduchého rytmu

Cvičenie na náradí : hry na náradí, motivované príbehy, pohyby zvierat

Akrobacia : kotúľ vpred a vzad

Hry : kruhové hry, naháňačka, pretekanie v behu

ŠTVRTÝ ROČNÍK

OBSAH:

Beh : ľahké rytmické skoky, cvičenie so švihadlom a lanom

Cvičenie na náradí : hry na náradí s rešpektovaním určitých pohybových foriem (ešte bez presných predpisov, ako má pohyb vyzerat')

Akrobacia : kotúľ vpred a vzad, premet bočný

Hry : naháňačka, pretekanie v behu, jednoduché loptové hry

PIATY ROČNÍK

OBSAH:

Beh : do behu výrazne zapájať rytmus – beh podľa daného rytmu, štafetové behy

Cvičenie na náradí : od hry voľný prechod ku systematickému cvičeniu, k jednotlivým cvikom, k rovnovážnym cvičeniam, kombinujeme rôzne druhy náradia

Akrobacia :

kotúľ letmo (príprava)

premet bokom na obidve strany

stoj na rukách (s pomocou)

Lahká atletika :

- bežecká abeceda

- štarty

- jednoduché prekážkové behy

- základný výcvik skokov

- hod loptičkou

Plávanie :

- voľný štýl

- jednoduché skoky

- potápanie

- zásady bezpečnosti pri plávaní v bazéne

Hry : jednoduché loptové hry (vybíjaná, prehadzovaná)

Korčuľovanie : chodenie vpred, zásady bezpečnosti a hygieny pri korčuľovaní

ŠIESTY ROČNÍK

OBSAH:

Beh : rôzne štafety, hry s behom

Cvičenie na náradí : postupné zdôrazňovanie presnosti, pohyby a cviky podľa pravidiel

- hrazda (vzpor, výmyk, švihy, záves)

- kruhy (kmitanie, cvičenie zručnosti)

- lano (šplh, hojdanie na lane)

- kladina (chôdza po kladine)

Preskok :

- debna (výskok, kotúľ na debne)

- koza (skrčka, roznožka)

Akrobacia :

- kotúle vpred a vzad, kotúľ letmo

- premetry bokom

- stojka na rukách, stojka na hlave

Lahká atletika :

- prekážkový beh, beh do kopca

- vytrvalostný beh do 1000 m

- rýchlostný beh do 100 m

- skok do diaľky

- skok do výšky

Hry :

- vybíjaná v rôznych obmenách

- volejbal (príprava)

- basketbal (prihrávky, strelba na kôš)

SIEDMY ROČNÍK

OBSAH:

Beh : zložité rytmické skoky jednotlivo a v skupinách

Cvičenie na náradí : dbáme na presné prevedenie, intenzívne cvičenie

Hrazda – výmyk

Bradlá – rúčkovanie v vzpore, kmitanie

Rebriny – prenos skrčmo

Šplh – tyč, lano

Preskok :

- švédska debna – skrčka, roznožka

Akrobacia : ako v 6. ročníku – stojka na hlave

Lahká atletika :

- skok do diaľky z miesta, z rozbehu
- skok do výšky rôznymi štýlmi

Hry :

- basketbal (prihrávky, dvojtakt)
- volejbal (podanie, nahrávky, smeče)
- prehadzovaná (celá hra)

Lyžovanie :

- zjazdový a bežecký výcvik

ÔSMY ROČNÍK

OBSAH:

Šplh na lane : cvičenie obratnosti (vystupňovanie obratnosti)

Cvičenie na náradí : po prvý krát rozdelenie na chlapcov a dievčatá

Dievčatá :

- málo silových cvičení
- švihové cvičenia všetkých druhov
- cvičenia obratnosti
- bradlá s nerovnakou výškou žrdí
- kmitanie na kruhoch s obratom

Chlapci :

- bradlá – vzpor, kmitanie, zánožka bokom, roznožka, zoskok obratom
- preskoky cez kozu a švédsku debnu

Lahká atletika :

vystupňovaný beh, vytrvalostný beh

- vrh guľou
- beh cez prekážky
- opakovanie behov a skokov z nižších tried

Hry :

- hádzaná
- basketbal

Cvičenie sily : medicinbaly

Odpory :

- prietlahy a pretlaky
- odpory
- pády

Vodácky výcvik :

-základy veslovania a pádlovania

-hygiena a bezpečnosť, zásady pobytu pri vode

DEVIATY ROČNÍK

OBSAH:

Gymnastika: akrobatické cvičenia a cvičenia na náradí

Chlapci : tyče, gule, medicinbal, lano, posilňovanie, dvíhanie záťaže

Dievčatá : obruče, kužele, stuhy, lopty, tyče, kruhy

Cvičenie na náradí :

Hrazda – toč vpred, vzad, podmet, zoskok zákmitom

vzpor, toč

- zostava na hrazde
- rôzne zoskoky

Švédska debna – skrčka a roznožka
Bradlá – vzpory, náskok do vzporu s odrazovým mostíkom
kotúľ na bradlách
zoskoky s obratmi
kmitanie
Bradlá s nerovnakou výškou – toč vpred a vzad
rôzne zoskoky
Kruhy – kmitanie
predhup a záhup
vis v znesmo
húpanie na kruhoch v závese v predkolení
Cvičenia rovnováhy : obtiažne cvičenia na všetkých druhoch náradia
Trampolína – skoky a obraty
Akrobacia : stojka na rukách, hlave a lopatkách s prechodom do kotúľa
Odporové cvičenia : s jedným a viac partnermi
Lahká atletika :
rytmické behy
vystupňovaný beh
prekážkový beh
cezpoľný beh
krátke a dlhé trate
štart nízky, polovysoký, vysoký
Hody a vrhy – loptička, guľa
Štafety, skoky
Hry :
basketbal
volejbal
hádzaná

KRESLENIE FORIEM

Kreslenie foriem je špecifickým vyučovacím predmetom na waldorfskej škole, s ktorým sa deti stretávajú už na začiatku prvého ročníka. Tento pojem v podstate označuje dynamické kreslenie. Nejedná sa o presné zobrazenie skutočnosti, ide skôr o vyjadrenie pocitov, ale i pohybu a rytmu, ktoré sú tak charakteristické pre dieťa. Línia pri kreslení nie je kontúrou, ohraničením javu vo vonkajšom svete, ale výrazom vnútornej súhry síl. Pri formovom kreslení nie je dôležitý výsledok, ale proces, ktorý vzniká pri tejto činnosti. Dieťa, ktoré už v predškolskom veku dokáže rozpoznať základné geometrické tvary, teraz objavuje prostredníctvom kreslenia foriem ich zákonitosti nezávisle na bezprostrednom spojení s vonkajšou skutočnosťou, aby neskôr mohlo lepšie a hlbšie prežiť budúce stretnutie so všetkými rozmanitými formami, ktoré ho obklopujú (Slnko, vzory snehových vločiek, šesťuholníky včelích plástov, kryštály rôznych podôb, pravidelné štruktúry kvetov a listov rastlín, špirály ulít a pod.). Tak neskôr lepšie pochopí geometrické zákonitosti vo vesmíre, umení, matematike, zemepise, botanike.

V dnešnej dobe pôsobí veľa civilizačných vplyvov destabilizujúco a dezorientačne na dieťa, takže formové kreslenie má všeobecne hygienicko-terapeutický význam, napráva jednostrannosti vo vývoji, pomáha dieťaťu správne uchopiť priestor, podporuje vnútornú pohyblivosť .

Ak deti v 1.-4. ročníku pracujú tak, aby mali formové gestá vnútorne zažitá, potom ich vo vyšších ročníkoch objavujú v predmetoch okolo seba, v prírode, krajine, kvetoch atď., to spôsobuje konkrétny, obsažný a živý vzťah ku svetu.

PRVÝ ROČNÍK

OBSAH:

krivé čiary, čiary priame, otvorené, uzavreté čiary
jednoduché oblé a hranaté formy
geometrické tvary: trojuholník, kruh, štvorec, obdĺžnik
špirála – zavíjanie a rozvíjanie
elipsa, lemniskáta
jednoduchšie hviezdy
vertikálna symetria (zrkadlenie vľavo – vpravo)
dynamické kreslenie

DRUHÝ ROČNÍK

OBSAH:

elementárne formy
dynamické kreslenie
premeny foriem (oblé na hranaté – priamka, úsečka)
horizontálna symetria (zrkadlenie hore – dole)
osová symetria, štvorstranná symetria
jednoduché vrkočové vzory (spletané)
lemniskáty a ich variácie
bod (napr. ako stred kruhu)

TRETÍ ROČNÍK

OBSAH:

okolie a stred formy
kruh, kružnica
rovinné útvary
jednoduché uzly
asymetrická symetria – stredová symetria

U týchto cvičení sa nejedná o pravo-ľavú a horno-dolnú symetriu, ale o formy, ktoré sa rozvíjajú zo svojho stredu na tri strany(von) a ku ktorým má dieťa nájsť dotvárajúce formy, ktoré vedú dovnútra, čím je nastolená rovnováha a harmónia. To podporuje väčšiu samostatnosť a pohyblivosť predstáv, ktoré sa začínajú rozvíjať len v deviatom roku života.

ŠTVRTÝ ROČNÍK

OBSAH:

- k daným formám hľadať doplnenie do celku, nedokonalé zdokonaľiť
- premieňať oblúky na hranaté, hranaté na oblúky, štvornásobné na päťnásobné
- vystupujú geometrické aspekty foriem
- geometria voľnej ruky

Týmto je oblasť hlavných úloh pre kreslenie foriem uzavretá. Po 10. roku ide o to, aby sa pozornosť žiakov obrátila na prvky foriem v ich okolí. To, čo predtým kreslili voľným spôsobom – bez predmetného spojenia – teraz nachádzajú ako formy v okolí. Kreslenie foriem pokračuje v rámci predmetu Výtvarná výchova až do deviateho ročníka.

VÝTVARNÁ VÝCHOVA

Ťažiskom predmetu výtvarná výchova na waldorfských školách je maľovanie – práca s akvarelovými farbami. Maľovanie akvarelovými farbami sprevádza deti až do 9.ročníka. Až do 4.triedy záleží na tom, aby sa dieťa naučilo prežívať bohatý svet farieb, aby vrastalo do ich kvalít a aby zistilo, že každá z nich akoby hovorí svojou vlastnou rečou a chce mu niečo povedať. Zo začiatku používame len základné farby, žltú, červenú a modrú v rôznych odtieňoch. Všetky primárne farby a neskôr aj sekundárne miešané farby vznikajú na bielom papieri. Tým, že dieťa nanáša farbu na veľkej ploche, je bezprostredne upútané čarom farby.

Maľovanie ponúka triednemu učiteľovi možnosť, aby hneď v začiatkoch podporil a uspokojil potrebu obrazov, ktoré dieťa má. Vďaka maľovaniu sa dieťa učí cítiť, ako farby spolu ladia a učí sa prežívať pekné farebné ladenie vedľa menej pekného. Dieťa sa má učiť pociťovať dôstojnosť červenej, hebkosť modrej aj veselosť žltej farby. Tým je vyživovaná a posilňovaná jeho duša, dieťa sa tým učí otvárať sa bohatstvu, ktoré rozpráva prostredníctvom farieb.

V ďalšom priebehu k tomu pristupuje dynamika farby, zvlášť pri tzv. farebných príbehoch a rozprávkach. Iné formy urobíme so žltou, ktorá žiari, iné zase s modrou, ktorá stmavla a pôsobí sťahujúcim dojmom ako niečo tichého a ustupujúceho.

Tieto cvičenia, ktoré ešte nemajú žiadnu konkrétnu tému, ale ktoré sa pohybujú len vo sfére kvality farieb, robíme od 1.do 3.triedy najrozmanitejšími spôsobmi. Môžeme napr. premieňať dvojfarebnú harmóniu na trojfarebnú alebo ju prevrátiť, takže tá farba, ktorá bola najskôr v prostriedku (trebárs červená), bude potom okolo a tá, ktorá bola vo vnútri (trebárs zelená), bude uprostred. Dieťa sa učí radovať sa z vlastného života farby, nepoužíva ju len k tomu, aby namaľovalo niečo konkrétne.

V náväznosti na rozprávanie rozprávok, bájok a legiend v nižších triedach môžeme maľovať najrôznejšie farebné cvičenia. Môžu z nich vyrásť "farebné rozprávky", vďaka ktorým dieťa prežije príbeh ešte raz, ale teraz len vo svete farieb. Predpokladom je, že učiteľ je oboznámený s Goetheho náukou o farbách.

Od 4.triedy začínajú deti spájať čisto farebný prejav s formou. Teraz začíname nadväzovať na motívy z prírodopisu – ako zvieratá, rastliny a kamene. Taktiež v nadväznosti na mytologickú látku sa ponúkajú nové témy. Učebná látka rôznych epoch sa spojuje s umeleckou sférou: od maľovania vodovými farbami k farebnému utváraniu epochových zošitov.

Zadanie by sme mali vyberať tak, že vyjdeme z nejakého maliarskeho hľadiska. Zvíra napríklad žije v určitom farebnom okolí, vo vode, vo vzduchu, na zemi. V botanike nájdeme množstvo krásnych tém zo vznikajúcej zelenej, ktorú tvoríme z modrej a žltej, teda z celého farebného sveta. Oblasti nerastov sa učiteľ priblíži v súvislosti so zemepisom 6.triedy. Prvá mapa môže vzniknúť zo súladu modrej a žltej.

Deti v 6.triede namiesto maľovania určitú dobu kreslili uhlom a v "čiernobielym svete" sa učili sledovať fenomén svetla a tieňa a jeho zákony. Vo fyzike sa prvýkrát stretli s optikou a to premenilo a zintenzívnilo ich videnie. Čo vonku vnímajú ako svetlo a tmu, to odpovedá ich začínajúcemu duševnému prežívaniu.

Teraz sa môžeme vrátiť k farbám, ale celkom novým spôsobom. Začneme s novou technikou maľovania, s technikou vrstvenia. Na suchý papier, ktorý predtým musíme na podložke napnúť, nanášame jednu vrstvu jemnej farby na druhú. Farba pribúda len veľmi pomaly. Tým je dosiahnuté stupňovanie farebného účinku pri zachovaní transparentnosti (priesvitnosti) farieb. Predpokladom pre vytvorenie vydareného obrázku je vyššia bdelosť a disciplína.

V posledných ročníkoch základnej školy je maľovanie, ako umelecká disciplína, úzko spojené so zemepisom. Prírodné scenérie a mapy sú ústrednou témou. Duševná sféra, ktorá sa vo svete farieb môže vyžívať, sa pri dôslednom vypracovaní zemepisnej mapy spojuje s mohutnejšími silami rozumu. Vďaka umeleckej činnosti doprevádzajú žiaci svojimi hlbšími pocitmi to, čo poznávajú z rôznorodosti sveta (pozerajú na priestor a pozorujú lesk slnečného svetla na zeleni listov, tvoria svoje obrazy krajínok zo svojho pociťovania farieb). Čo prežívajú vo vyučovaní, vyjadrujú farbami, takže dávajú do súladu svoje vlastné duševné prežívanie s tým, čo farba a zostavy farieb chcú samé zo seba vyjadriť.

Pre prírodné scenérie si vyberáme atmosferické javy, prejavy počasia, ako napr. jesenné víchrice, mráz, horúčavy atď. Vznikajúci dynamický pohyb v prírode, boj medzi svetlom a temnotou (ako pri búrke) – to dieťa v tomto veku prežíva aj vo vlastnej duši. Čo sa v nej vzdúva a vlní hore a dole, to sa môže prejaviť práve vďaka maľovaniu.

Ciele:

- pozorovanie nerastnej, rastlinnej, zvieracej ríše a sveta ľudí počas roka
- kultivácia zmyslu pre krásu
- rozvoj myslenia cítenia a vôle
- podnecovanie kreativity a fantázie
- objavovanie základných výtvarných postupov reči farieb, línií a tvarov
- vznik citu pre priestor pomocou perspektívy, šrafovania, svetla a tieňa
- osvojenie si základných výtvarných techník (maľba, modelovanie, kresba, grafika úžitková a voľná, súčasné výtvarné techniky)
- práca s písmom (plagát, známka, nálepka)
- základy návrhových postupov
- práca s umeleckými dielami minulosti a súčasnosti
- návšteva múzeí, výstav, galérií, umeleckých dielní

Realizovanie ďalších výtvarných disciplín v rámci samostatných predmetov a pracovného vyučovania :

plastika (modelovanie zo včelieho vosku, hliny, rezbárstvo)

práca s papierom (vystrihovanie, skladanie)

keramika

textilné techniky (tkanie na ráme, stave, drhanie, vyšívanie, ažúrovanie, batikovanie, pletenie, háčkovanie, paličkovanie, textilné aplikácie atď.)

práca s materiálom (koža, kov, kameň, prírodniny)

výtvarné stvárnenie hračiek, bábik, maňušok a marionet

odevná kultúra (šitie odevov, divadelných kostýmov)

pletenie košíkov

bytová kultúra (výroba bytových doplnkov)

architektúra, urbanizmus (stavanie domčekov)

druhy umeleckých remesiel (podľa možnosti školy)

PRVÝ ROČNÍK

CIEĽ : rozvoj zmyslu a duševného prežívania spojeného s farbami

OBSAH :

kontrasty rôznej intenzity troch základných farieb – žltá, modrá, červená.

priblíženie charakteru týchto farieb pomocou učiteľom rozprávaných príbehov.

zvládnutie techniky maľovania do mokrého podkladu, správna príprava výkresu, štetca, farieb a hubky.

DRUHÝ ROČNÍK

CIEĽ : rozvoj zážitkov farebných príbehov

OBSAH :

farebné kontrasty a súzvuky farieb :

”charakteristických” (červená – žltá, žltá – modrá, modrá – červená, oranžová – zelená, zelená – fialová, fialová – oranžová)

”komplementárnych” (červená – zelená, žltá – fialová, oranžová – modrá)

”necharakteristických” (žltá – oranžová, oranžová – červená, červená – fialová, fialová – modrá, žltá – zelená, modrá – zelená).

TRETÍ ROČNÍK

CIEĽ : ďalší rozvoj zážitkov z farebných kontrastov

OBSAH :

studená – teplá farba, svetlý a tmavý odtieň, stupňovanie farieb oboma smermi vo farebnom kruhu. vznik zelenej, oranžovej a fialovej miešaním farieb.

NÁMETY : ”Príbehy o farbách”, rozprávkové námety, bajky, starý zákon.

ŠTVRTÝ ROČNÍK

CIELE :

z farby vzniká tvar
hľadanie farby na určitú tému

OBSAH :

z farieb vznikajú tvary zvierat – nadviazanie na prírodopis.
maľovanie tém z rozprávania učiteľa
naďalej sa zdokonaľuje technika zapúšťania do mokrého podkladu.

NÁMETY : z ríše zvierat.

PIATY ROČNÍK

CIELE :

tvorenie farebnosti prírody
rozlišovanie farebných kvalít
vypracovanie jemných odtieňov

OBSAH :

hľadanie súvislosti medzi farbami a prírodou, zemepisom
objavenie zelene machu a brezy, odtieňov, ktoré prinášajú jednotlivé ročné obdobia
NÁMETY : rastlinná a nerastná ríša, mapy kontinentov, jar, leto, jeseň, zima.

KRESLENIE:

špirálové pásy, špirálová pečať
jednoduché uzlové variácie
uvoľňovanie a sťahovanie foriem
formy z gréckej a etruskej kultúry
geometria voľnej ruky

ŠIESTY ROČNÍK

CIELE :

sledovanie vzniku priestoru
svetlo a tieň

OBSAH :

vznik sivej a čiernej farby z primárnych a sekundárnych farieb (proces trvajúci dlhšiu dobu)
použitie tieňa ma motívoch z prírodopisu – tiene stromov
mäkké prechody od bielej ku čiernej bez línií a kontúr
tieňovanie – vzťah telesa, svetla a pozadia

KRESLENIE:

zložitejšie premeny lemniskáty
formy longobardského a írskoho umenia

SIEDMY ROČNÍK

CIELE :

zážitok diferencie farieb a farebnej perspektívy pomocou techniky vrstvenia (lazúrovanie)
perspektívne videnie priestoru

OBSAH :

cvičenie techniky vrstvenia najprv jednou farbou, vedomé vytváranie farebnej perspektívy
maľovanie krajínok tušom – súvis so zemepisom

práca s perom

zásady zobrazovania perspektívy

NÁMETY : anorganické (domy, ulice, stroje), hľadanie krásy v technike

KRESLENIE:

obtiažnejšie uzlové motívy
vyššie rády zapletaných vrkočových vzorov (pásy)
longobardské a keltské kríže
línie s geometrickým zameraním

ÔSMY ROČNÍK

CIELE :

práca s líniou
výtvarné vyjadrenie priestorových útvarov
krajinárske motívy

OBSAH :

zdokonaľovanie techniky lazúrovania – správna príprava papiera, farieb
práca s líniou – kresba v plenére
technika šrafovania

NÁMETY : krajinky, stromy, prírodné úkazy, stavby rôznych štýlov

KRESLENIE:

priestorové uzly
prehĺbenie rytmu (rytmizácia foriem)
hľadanie výrazu línie
formy prevedené textilnými prostriedkami (vyšívanie, viazanie, zapletanie)

DEVIATY ROČNÍK

CIELE :

začlenenie človeka do prostredia
výtvarné vyjadrenie osobného vzťahu k okolitému svetu
pohľad do dejín výtvarného umenia

OBSAH :

upevnenie doteraz prebratých výtvarných techník
hľadanie vlastných umeleckých možností
zdokonalenie šrafovania až k čistej grafickým formám.

NÁMETY : človek – postavy, portrét; zátišia

KRESLENIE:

kallixtus – uzly a jeho variácie ako pásy a pečate
prehĺbenie použitia farby
obtiažnejšie techniky prevedenia foriem: spletané pásy vyryté do sadry

EURYTMIA

Eurytmia je špecifickým predmetom pohybovej výchovy, ktorý sprevádza žiakov po celú dobu školskej dochádzky a spolu s telesnou výchovou tvorí blok pohybových aktivít. Ide o umenie pohybu, ktorého nástrojom je ľudské telo. Riadi sa zákonitosťami reči a hudby. Duševné zážitky, ktorých podkladom je hudba a reč (odtiaľ rozdelenie na tónovú a hláskovú eurytmiu), spojuje s pohybovým, telesným vyjadrením, v harmonický súlad. Formy a pohyby vyučované v eurytmii nadväzujú na zákonitosti vývoja dieťaťa a sú odrazom zákonitostí celej bytosti človeka.

Od najjednoduchších elementárnych pohybov, rytmických cvičení, pohybových hier a rozprávkových obrazov sa v konečnej podobe dostávajú žiaci ku schopnosti nachádzať pohybové obrazy pre duševné dianie a pohybom vyjadrovať objektívne skutočnosti skryté v hudbe a reči. Ide vždy o živú hudbu a reč, nie reprodukovánú. Každá hláska, tón a interval má svoj špecifický charakter, ktorý je vyjadrený zodpovedajúcim pohybovým výrazom. V pohybových formách je potom uchopenie a zvládnutie priestoru spojené s schopnosťou spoluprežívať pohyb ostatných (až vtedy má dieťa radosť zo spoločného pohybu).

V eurytmii ide o umelecké cibrenie duševných a telesných prejavov, ktoré cez skutočné prežívanie hudby a reči vedie k hlbšiemu pochopeniu ich zákonitostí. Týmto má svoj význam v hudobnej výchove, vo vyučovaní materinského jazyka, pri kreslení foriem a v rozvíjaní predstavivosti a presnosti v matematike (geometrické formy prežité pohybom v priestore). A to všetko vedie k zdravému posilneniu a ovládnutiu tela, rozvíja šikovnosť, pohotovosť, schopnosť primerane reagovať. Na druhej strane ide v eurytmii o pestovanie a rozvíjanie zdravého sociálneho cítenia a vnímania.

Téma vyučovania v jednotlivých ročníkoch prirodzene nadväzuje na vývoj a schopnosti dieťaťa a na témy a epochy hlavného vyučovania. Vo všetkých ročníkoch sú zaradené rytmické cvičenia, cvičenia zručnosti, presnosti, rýchlosti, cvičenia na podporu vôle, inteligencie a koncentrácie. Prežívanie pohybu v priestore je vedené od najjednoduchších foriem (priama a oblá línia) až k prežívaniu zložitých geometrických tvarov.

Eurytmiu vyučuje špeciálny pedagóg, ktorý ma ukončene štúdium tohto zamerania. Pokiaľ škola nezíska pedagóga s takouto kvalifikáciou, hodiny eurytmii sa nahradia hodinami telesnej výchovy.

PRVÝ ROČNÍK

OBSAH :

rozlíšenie rovných a oblých línií, špirála

jednoduché formy napodobňovania hlások (vždy zahrnuté do rozprávkových hier)

chôdza, beh, poskoky

rytmické cvičenia a cvičenia zručnosti, na ktorých sa vyvíja jemná motorika detí

Hudba (rovnako chápaná obrazne):

krátke pentatonické melódie, kvinta ako základný interval (rovnako ako súčasť rozprávkových obrazov)

Obsah vyučovania je postavený na rozprávkových motívoch. Všetky formy v priestore sú rozvíjané pomocou obrazov.

DRUHÝ ROČNÍK

OBSAH :

rovné a oblé línie, pohyb v jednom a dvoch kruhoch

cvičenia, kde stoja žiaci oproti sebe

spoluprežívanie cyklu ročných období v básniach

cvičenia zručnosti

Hudba:

krátke tance v dvoch kruhoch alebo vo dvojiciach

kvinta (kvintová nálada v hudbe doprevádza a dotvára celky)

krátke päť tónové melódie c, d, e, f, g

V nadväznosti na hlavné vyučovanie sú rozvíjané krátke básne o zvieratách, čo umožňuje rozvíjať rôzne typy krokov a poskokov. Látka z 1. ročníka sa prehľbuje.

TRETÍ ROČNÍK

OBSAH :

geometrické formy
rovné, oblé línie
trojuholník a štvorec
špirála, osmička
rytmická detská poézia
rozlíšenie otázok a odpovedí v poézii a v hudbe
samohlásky
cvičenia zručnosti a koncentrácie

Hudba:

kvinta, tercia
krátke melódie a piesne
stupnica C - dur
Opúšťa sa metóda napodobňovania, dieťa je pomaly vedené k samostatnosti. Zložitejšie formy v priestore nie sú už viazané na kruh.

ŠTVRTÝ ROČNÍK

OBSAH :

priestorové znázorňovanie jazykových prvkov (verbálneho prejavu): podstatné meno, aktívne a pasívne sloveso
zrkadlové formy
cvičenia s palicami na rozvíjanie zručnosti a rýchlosti

Hudba:

hudobné rytmy – dlhé a krátke kroky
k základnej stupnici C - dur pribúdajú ďalšie stupnice
úvod do pohybu pre malú a veľkú terciu
v hudobnom sprievode tónina mol a dur

PIATY ROČNÍK

OBSAH :

rozvíjanie zložitejších geometrických foriem (geometrické obrazce, hviezdy, špirála, osmička atď.)

v poézii kladieme dôraz na hravosť, melódiu a rytmus jazyka
zodpovedajúce pohyby ku všetkým hláskam sú spájané do slov
cvičenie na rýchlu orientáciu v priestore
cvičenie zručnosti a koncentrácie
cvičenie s palicami

Hudba:

dvojhlasné melódie, kánon
intervaly
durové a molové stupnice
krátke melódie (Schumann, Mozart, Haydn, Bach atď.)

ŠIESTY ROČNÍK

OBSAH :

aliterácia
geometrické premeny foriem (priestorové presúvanie geometrických tvarov pomáha rozvíjať orientáciu a abstraktné vnímanie)
rytmické a symetrické cvičenia
pohyby hlások sú vedené k dramatickosti, čo prehľbuje duševnú oblasť dieťaťa

Hudba:

pohyby k intervalom celej stupnice (prima – oktáva)
jednotlivé tóny a ich priestorové usporiadanie
Doposiaľ kladený dôraz na geometrické priestorové formy sa objavuje v hudbe a v jazyku v novej podobe.

SIEDMY ROČNÍK

OBSAH :

výrazové formy charakterizujúce duševné nálady (pranie, smútok, kl'ud, úžas atď.) v hudbe i v jazyku

5 – 8 uholníky a ich premeny v komplikovaných formách

cvičenia s palicami a cvičenia koncentrácie

Hudba:

molové a durové stupnice

pohybové stvárnenie melódií starých majstrov (na flautu alebo husle hrajú aj žiaci) (Mozart, Bach, Corelli, Händel atď.)

ÔSMY ROČNÍK

OBSAH :

prehlbovanie až doposiaľ vyučovaných pohybov a priestorových foriem

básne, ktoré majú silné duševné nálady, kontrasty a dramatické prvky – napätie a uvoľnenie, pohyb a kl'ud atď. – balady a humoresky

rytmické cvičenia a cvičenia s palicami

cvičenia harmonizujúce vôľu

Hudba:

skupinové formy vychádzajúce z intervalov

melódie, v ktorých sa často strieda dur a mol

molové a durové stupnice (melódie starých majstrov – flauta, husle, klavír)

DEVIATY ROČNÍK

OBSAH :

choreografia, práca s priestorom

intenzívna práca na poézii, rozlišovanie básní a hľadanie im zodpovedajúceho charakteru

cvičenia s palicami, cvičenia na rozvoj koncentrácie, vôle, rýchlosti

Hudba:

harmonická stavba a jej pohybové vyjadrenie

dramatickosť v hudbe

pohybové rozlíšenie melódie a akordu

zložitejšie skupinové formy a ich choreografia

Prísne geometrické formy sa menia na formy umelecké a voľne zostavené. Učiteľ ustupuje do úzadia a dáva žiakovi priestor k jeho vlastnému slobodnému umeleckému pohybovému vyjadreniu.

HUDOBNÁ VÝCHOVA

Hudba hovorí k človeku a ten prežíva jej reč vo svojom vnútri, ovplyvňuje ho celého, jeho myslenie, cítenie a vôľu. Vyučovanie hudby môže podstatne prispieť k harmonickému rozvoju dieťaťa. V sochárstve a maliarstve pozeráme na krásu, prežívame ju. Prežívame ju každý sám v sebe. V hudbe sa sami stávame krásou a prežívame ju spoločne. Teda hudba je druh umenia, ktorý má výrazný sociálny prvok.

Vo waldorfskej škole sa okrem spevu na hodinách hudobnej výchovy venujeme hre na hudobný nástroj – najčastejšie na flautu. Prečo hra na nástroj? Na to sa môžeme pozrieť z rôznych aspektov:

- pravidelné denné cvičenia rozvíjajú v dieťati vôľový prvok
- zručnosť prstov získaná hrou na nástroj podporuje rozvoj myslenia a reči
- hrou na nástroj sa rozvíja jemná motorika, ktorá je prípravou na písanie
- hra v skupine alebo súbore je výborné sociálne cvičenie ohľaduplnosti a spoluúčasti
- vo vyučovaní hudby prežívame vývoj ľudstva
  - v hre na nástroj je hudba prežívaná ako niečo objektívne, zrkadlí sa v duši človeka, je aj vzdelávacím prostriedkom

PRVÝ ROČNÍK

CIELE :

- Cvičenie počúvania hudobného prejavu.
- Rozvíjanie hudobného cítenia a zmyslu pre krásu.
- Spev a pohyb tvoria jednotný celok.

OBSAH :

Spev – vychádza zo slovenských ľudových a umelých piesní, ktoré obsahujú vnútorný obraz. Piesne sa pohybujú v oblasti pentatoniky. Tematicky sa zhodujú s aktuálnym ročným obdobím.

Hudobný nástroj - každý žiak hrá na zobcovú flautu(ak je to možné spočiatku na pentatonickú).

Náuka – jednoduché rytmy – hra na telo, rozlišovanie základných dĺžok (dlhá – krátka). Spev a hra jednoduchých ľudových piesní v rozsahu 5 tónov. Dychové cvičenia. Zážitok vysokého a nízkeho tónu.

DRUHÝ ROČNÍK

CIELE :

- Hudba prechádza celým vyučovaním.
- Hudobná aktivita vychádza zo spoločného zážitku.

OBSAH :

Spev – piesne v dvoj a trojštvrťovom takte, pribúdajú piesne v rozsahu oktávy a piesne so základným tónom. Vytváranie tónovej pamäte.

Hudobný nástroj – hra na zobcovú flautu, detskú lýru a Orffove nástroje.

Náuka – rytmizácia detských riekaniak a jednoduchý rytmický sprievod, husľový kľúč a notová osnova, tóny zapisované symbolmi (obrázky, písmená).

TRETÍ ROČNÍK

CIELE :

- Podpora prebúdajúcej sa individuality dieťaťa.
- Začiatky viachlasu.
- Rozšírenie tónového materiálu a notový zápis.

OBSAH :

Spev – začiatok jednoduchého viachlasu (kánon, kvarta, kvinta). Ľudové piesne v stredovekých tóninách (cirkevné stupnice). Rozvoj citu pre dĺžku tónu, presný začiatok a koniec, práca s tempom a dynamikou pri hudobnej produkcii. Ľudové piesne remeselnícke a renesančné.

Hudobný nástroj – hra na diatonickú zobcovú flautu, pravidelné cvičenie podporuje rozvoj vôle. Motivovať deti ku hre na iný nástroj (sláčikový, dychový)

v rámci súkromného vyučovania.

Náuka – praktické zvládnutie stupnice C- dur a G- dur. Hodnoty nôt – celá, polová, štvrtová, osminová a pomlčiek. Zavedenie notového písma, spev z listu. Rozlíšenie dvojdobého a trojdobého rytmu. Tanečné hry. Úvod do nauky o dychových a sláčikových nástrojoch. Cvičenie počúvania.

ŠTVRTÝ ROČNÍK

CIELE :

- Diatonika sa stáva pevnou oporou pre hudobné cítenie.
- Dieťa sa učí vnímať hudbu ako umenie.

OBSAH :

Spev – staré ľudové a národné piesne, piesne k ročným obdobiam – obradové piesne, kánony, dvojhlasný spev. Rozlišovanie farby ľudského hlasu.

Hudobný nástroj – rozvíjanie hry na nástroj (diatonickú sopránovú a tenorovú flautu, husle, klavír), sprievody k piesňam, inštrumentálne skladby – aj dvojhlasné.

Náuka – prvé obrazy zo života hudobných skladateľov. Uvedomovanie ďalších hudobných prvkov a pojmov : takt, prízvuk, dynamika. Prvé tanečné hudobné formy : menuet, polka, polonéza, valčík a slovenské ľudové tance : karička. Rozoznanie durovej a molovej tóniny podľa sluchu. Posuvky. Akord – tercie.

PIATY ROČNÍK

CIELE :

- Vedome krásny hudobný prejav sa stáva intenzívnym sociálnym cvičením.
- Uvedomenie rozmanitosti funkcií hudby v živote človeka (hudba pri rôznych príležitostiach).
- Uvedomenie polarít vyjadrovaných v hudbe (dur – mol).

OBSAH :

Spev – ľudové balady, kánony, ľahšie akordické zborové skladby. Ľudové a umelé piesne s rôznou tematikou (pracovné, zbojnícke, tanečné, o prírode, pochodové). Hymna SR.

Hudobný nástroj – flauta a iné nástroje, prvé komorné skladby.

Náuka – stupnicové rady a akordy dur a mol do 2 krížikov a 2 béčok. Taktovanie (dvoj, troj a štvorštvrtový takt). Tance – praktické prevedenie : karička, čardáš, polka. Stručné oboznámenie sa s dielami slovenských a českých hudobných skladateľov, počúvanie hudby. Synkopy, bodka za notou, korunka, predtaktie.

ŠIESTY ROČNÍK

CIELE :

- Aktívna hudobná tvorivá činnosť.
- Dôraz na zborový spev.
- Rozlišovanie hudobných foriem, základných hudobno-vyjadrovacích prostriedkov.
- hudba spojená s inými druhmi umenia

OBSAH :

Spev – ľudové a detské piesne slovenské a iných národov, viachlasné úpravy piesní, kánon, polyfónia a harmónia (rozlíšenie).

Hudobný nástroj – vlastná tvorivá činnosť, improvizácia, rozvoj orchestrálnej hry s využitím získaných znalostí.

Náuka – rozlíšenie základných hudobno-vyjadrovacích prostriedkov (rytmus, tempo, dynamika, melodika, polyfónia, harmónia, farba), náuka o základných hudobných formách , hudobno-dramatické diela. Harmonický sprievod, intervaly. Počúvanie hudby. Informatívne oboznámenie s operou, baletom, operetou, melódramou, muzikálom a kabaretom.

SIEDMY ROČNÍK

CIELE :

- cítiť potešenie z hudby
- tvorba hudobného úsudku
- rozvoj schopnosti rozlišovať charakter hudobných skladieb
- sledovať vývoj hudby od jej prvopočiatkov až po obdobie klasicizmu

OBSAH :

Hudobná činnosť – piesne iných národov (ich folklór, hymny), aktívna práca s rytmom, dynamikou. Vokálne a inštrumentálne prevedenie hudobných skladieb z období vývoja hudby

od jej prvopočiatkov až po obdobie klasicizmu. Kvôli obdobiu mutácie je muzikálny prejav menej orientovaný navonok.

Náuka – dejiny hudby, vývoj vokálnych a inštrumentálnych schopností človeka. Utvrdenie orientácie v durovom a molovom tónorade. Základné priblíženie života a diela skladateľov (renesancia, baroko, klasicizmus).

ÔSMY ROČNÍK

CIELE :

- rozvoj hudobného úsudku
- slohový vývoj našej a európskej hudby – rozlíšenie jednotlivých štýlov
- hudobné dielo ako zrkadlenie vnútorného sveta – lyrická hudba romantizmu a 20. storočia

OBSAH :

Spev – dvoj až štvorhlasné piesne a capella, so sprievodom, staré polyfónne skladby, náročné kánony.

Hudobný nástroj – vlastná hra – triedne koncerty, vlastná tvorba, improvizácia. Návšteva divadelných a koncertných predstavení.

Náuka – práca na živote a dielach slovenských a svetových romantikov a skladateľov 20. storočia. Prehľad hudobných nástrojov a ich farby zvuku.

DEVIATY ROČNÍK

CIELE :

- prežívanie a chápanie štýlov inštrumentálnych a vokálnych skladieb
- orientácia vo svete klasickej a populárnej hudby

OBSAH :

Spev – ľudové a umelé piesne v cudzích jazykoch.

Hudobný nástroj – hra v školskom orchestri, pokus o vlastnú tvorbu.

Náuka - opakovanie hudobnej náuky. Súvislosti medzi dejinami ľudstva a dejinami hudby, nové pochopenie životopisov skladateľov. Korene populárnej hudby – jazz, rock and roll, beat, country, folk, šansón.

POZNÁMKA :

Zvládnutie tu načrtnutých učebných osnov vyžaduje minimálnu dotáciu 2 hodiny hudobnej výchovy do týždňa. Zborový spev je povinný pre všetkých žiakov WŠ a to v týchto skupinách : 1. – 3. roč. , 4. – 6. roč. , 7. – 9. roč. Je dobré vytvoriť aj školský orchester, podľa možností školy.

PRACOVNÉ VYUČOVANIE

Vo waldorfských školách stojí vedľa teoretického učenia aj línia umeleckej a praktickej výchovy. Touto trojnou pomáhamo dieťaťu v poznávaní sveta a pri hľadaní seba samého. Pracovné vyučovanie má okrem umeleckých a remeselných hľadísk aj funkciu pripraviť dieťa na situácie, s ktorými sa môže stretnúť neskôr v praktickom živote.

V hodinách pracovného vyučovania dieťa tvorí niečo, čo je na úžitok. Avšak vedľa užitočnosti tých vecí, ktoré deti zhotovujú, počítame aj s ich živými citmi pre krásu sveta, ktoré v tejto činnosti môžu deti uplatniť. Od prvej triedy sa snažíme rozvinúť umelecký prvok, ktorý je v každom dieťati ako vloha prítomný. Prebúdžeme v dieťati zmysel pre farby a tvary – podobne ako v hudbe zmysel pre vycítenie tónov. Takéto, krásu pestujúce tvorenie, pôsobí harmonicky a povzbudivo na celý vývoj dieťaťa.

V učebných osnovách tohoto predmetu je umožnená široká variabilita rozličných umeleckých činností. Pri ich konkrétnej realizácii by sa mali brať do úvahy regionálne podmienky a možnosti školy.

Všeobecné ciele a úlohy:

- pracovné vyučovanie približuje deťom svet v procese vývoja
- pochopenie historického významu starých remesiel
- jednoduché pracovné úkony sú prípravou pre neskoršie pochopenie zložitých technológií a postupov
- vďaka pracovnej činnosti získavajú žiaci nielen zručnosť, ale vytvárajú si aj predstavu o cene ľudskej práce a vedie ich k väčšej úcte k výsledkom práce ľudí

PRVÝ ROČNÍK

CIELE :

- priviesť dieťa od hry k práci
- pomocou pletenia rozvíjať vedomú činnosť oboch končatín a tým priaznivo pôsobiť na duševný rozvoj dieťaťa
- chlapci a dievčatá sa učia pliesť na dvoch ihliciach

Pletenie:

- hra s vlnou. pletenie na prstoch
- pohyblivá sľučka
- nahadzovanie prvého radu očiek na ihlicu
- hladké očká
- obrátené očká

Výrobky : loptičky, bábiky, zvieratká, chňapky, obal na flautu.

Ďalšie práce: jednoduché vyšívanie záložky, dečky z filcu, práca s papierom.

DRUHÝ ROČNÍK

CIELE :

- opakovanie a precvičovanie pletenia
- začiatky háčkovania

Háčkovanie:

- retiazka
- krátky stĺpček
- háčkovanie dookola
- háčkovanie rovných riadkov
- pridávanie, uberanie

Výrobky: čelenky, púzdra na drobnosti, chňapky, sieťka na lopty, zvieratká, oblečenie na bábiky.

Ďalšie práce: ako v prvom ročníku.

TRETÍ ROČNÍK

CIELE :

- dieťa si začína vyrábať oblečenie pre seba
- práca na predmetoch väčších rozmerov

Háčkovanie alebo pletenie:

- vedieť si vypočítať počet očiek podľa vzoru a potrebného rozmeru
- pridávanie, uberanie a tvarovanie čiapky
- farebné stvárnenie podľa vlastného návrhu
- starostlivá a bezchybná práca
- správny výber materiálu

Výrobky:

- jednoduché prstové maňušky
- zložitejšie maňušky
- vlastný návrh a výber materiálu a farieb
- vyjadrenie vlastnosti figuriek

Ďalšie práce:

- šitie (predný a zadný steh)
- vyšívanie (perličkový steh)
- zložitejšia práca s papierom (vystrihovanie, skladanie, lepenie, rezanie)

Súčasťou vyučovania v 3. ročníku je aj epocha "Zrno a chlieb", ktorá obsahuje praktickú činnosť rýľovania, orby, bránenia, siatia a pokračuje valcovaním, pozorovaním rastu, žatvou, mlátením, mletím múky až po pečenie chleba. Ďalšou je epocha "Stavebníctvo", kde sa žiaci opäť pomocou praktickej činnosti zoznamujú s prácami a plánovaním, s prípravnými činnosťami, ktoré súvisia so stavebnými prácami. Žiaci sa dozvedajú o základných podmienkach pestovania rastlín a o pôde.

ŠTVRTÝ ROČNÍK

Vyšívanie:

- krížikový steh
  - návčik vyšívacej techniky
  - výber predmetu, ktorý bude vyšívajú (ihelníček, púzdro na ceruzky, ozdobná kabelka, vankúš, taška na plece)
  - návrh výtvarného riešenia vyšívajúceho predmetu-
  - výber vhodného materiálu
  - podklad, bavlnky na vyšívanie, alebo vlna, výber farieb, podšívka
  - dôkladná práca podľa návrhu
- Ďalšie práce: ako v 3. ročníku.

PIATY ROČNÍK

Ručné práce:

Pletenie ponožiek:

- ďalej zručnosti získané v nižších ročníkoch
- návčik pletenia na 4 ihliciach
- farebný návrh ponožiek
- výber farieb a materiálu
- technika pletenia päty, pletenie špičky

Pletenie rukavíc:

- palčiakov
- prstových rukavíc

Práce v dielňach:

Prvé zoznámenie s rôznymi remeselnými činnosťami. Žiaci sa učia zaobchádzať s jednoduchými nástrojmi. Začínajú s konvexnými (vypuklými) tvarmi, pretože sú jednoduchšie a ľahko sa držia pri práci v ruke.

Praktická činnosť:

- práca s jednoduchými nástrojmi (píłka, pilník, rašpl'a, dláto)
- opracovanie jednoduchých tvarov
- štopkací hríbik, jednoduché hračky

Teoretická činnosť:

- drevo ako živý materiál

Pestovateľské práce:

- vlastnosti pôdy a jej spracovanie
- pestovanie zeleniny
- satie, okopávanie, jednotenie

Chovateľstvo:

- akvaristika
- základy chovateľstva

ŠIESTY ROČNÍK

Ručné práce:

Bábiky a zvieratá z textilu (podľa vlastných návrhov):

- strih
- strihanie a zošitie jednotlivých častí
- vypchanie a formovanie
- zašitie a dokončenie (vlasy, tvár, hriva atď.)

Oblečenie pre bábiky:

- šité, pletené, háčkované
- pre mladších súrodencov
- pre školskú družinu, pre materskú školu

Práce v dielňach:

- rozvíjanie činnosti z 5. ročníka
  - rezanie, brúsenie, vyrezávanie
  - práca s tvrdšími druhmi dreva za pomoci dláta a palice
  - práca pri dielenskom stole
  - domčeky, hrady, paličky, nože na otváranie listov
- Teoretická činnosť:
- vytváranie živých predstáv o konvexných a rovných plochách
  - podrobnejšie zoznámenie sa s nástrojmi a materiálmi (historická doba a miesto vzniku nástroja, použitie druhov dreva)

Pestovateľské práce:

- ošetrovanie a výživa rastlín (živné roztoky, hnojenie)
- agroekologické požiadavky
- poznávanie bežných druhov rastlín

SIEDMY ROČNÍK

Ručné práce:

Domáca obuv:

- miera, sledovanie pomeru chodidla ku výške postavy
- strih podľa zvoleného typu obuvi
- návrh a vypracovanie

Výroba obuvi a jej história : materiály používané na výrobu obuvi, koža, drevo, textil. návšteva obuvníckej dielne.

Práce v dielňach:

- Praktická činnosť:
- konkávne formy (vyhlbené)
  - výroba pohyblivých hračiek podľa vlastného návrhu (žeriavy, mlyny, kolotoče)
  - výroba jednoduchých marionet
  - kreslenie jednoduchých zvierat, pozorovanie základných tvarov ich tela podľa nákresu, pokus o prevedenie návrhu do priestorovej formy vyrezávaním
- Teoretická činnosť:
- praktické osvojenie základov mechaniky
  - samostatné plánovanie a projektovanie hračky
  - presnejšie pozorovanie zvierat a ich foriem
  - rozvíjanie umeleckého cítenia

Pestovateľské práce:

-ochrana rastlín a pôdy

ÔSMY ROČNÍK

Ručné práce:

Šitie:

-vynález šijacieho stroja, od šijacích strojov po elektrické

-rovné šitie na šijacom stroji

-plochý šev

-obrúbovanie

Výrobky: sukňa, pyžamo, vesta, pánska košeľa, divadelné kostýmy pre triedne predstavenia.

Práce v dielňach:

-umelecky remeselná tvorba vecí

-chápanie konvexných a konkávných foriem

-umelecké stvárnenie úžitkových predmetov

-misky na ovocie, orechy, rámy na obrazy, podnosy – ich umelecké stvárnenie

-harmónia tvaru a funkcie predmetu

-jednoduché spájanie dreva

-náuka o dreve, hobľovanie

-biografia stromu, rozdielnosti dreva vo farbe, v štruktúre a vône

Pestovateľské práce:

-starostlivosť o životné prostredie, energia

-štiepenie, vrúbľovanie, očkovanie

DEVIATY ROČNÍK

Ručné práce:

Pletenie košíkov:

-základné materiály a nástroje

-rôzne typy pletenia

Šitie:

-zdokonaľovanie zručností z 8. ročníka

-branie miery

-nákres strihu, zmeny strihu

-výber materiálu (kvalita, štruktúra)

-strihanie, stehovanie, skúšanie, šitie

-rôzne spôsoby obrúbovania

-začísťovanie výstrihu

-gombíková dierka

-výber vhodného strihu pre vlastnú postavu, farby, ich intenzita a kombinácie

Práce v dielňach:

-rast a pôvod rôznych druhov dreva

-spôsob ich použitia

-správne spájanie dreva podľa účelu predmetu

-nástroje a ich ovládanie

-jednoduché pracovné nákresy

-pracovné techniky – nákres, rezanie, hobľovanie, brúsenie, zapúšťanie

-využitie moderných technológií

Výrobky: jednoduché kusy nábytku, škatule na náradie, truhličky na kvety, na hračky, police na knihy, skrinky, truhly, stolička.

Pestovateľské práce:

-ochrana pôdy pred škodcami

-choroby, škodcovia, burina – ochrana proti nim

-okrasné a izbové rastliny – ich ošetrovanie

SPÔSOB A KRITÉRIA HODNOTENIA

Vo waldorfskej pedagogike vchádzame ako pedagógovia do prostredia, ktorého samozrejmu významnou súčasťou je princíp neznámkovania. A waldorfská pedagogika nie je experimentom v tomto smere, ale tvorivou, umeleckou pedagogikou, ktorá v kultúrnom prostredí Európy zrela skoro 80 rokov, aby sa v dnešnej dobe ako žiadaná a osvedčená pedagogická alternatíva rozšírila do celého sveta. Žiaci nie sú po celý čas dochádzky do školy klasifikovaní známami, ani podľa svojich výkonov navzájom porovnávaní, aby sa nepodporovala vzájomná prospechová súťaživosť. Jedinou súťažou, ktorú dieťa pestuje, je súťaž so sebou samým, aktívna snaha po osobnom sebazlepšovaní. Tomu zodpovedá aj hodnotenie žiakov. Ich všestranný osobný rast je vyjadrovaný priebežným hodnotením a na konci školského roka písomným výročným slovným hodnotením triedneho učiteľa a odborných učiteľov, ktoré je umelecky spracované.

Patrí k pilierom waldorfskej pedagogiky, že sa učiteľ snaží budovať žiakovu motiváciu prostredníctvom záujmu o učebnú látku a prostredníctvom pozitívneho vzťahu medzi učiteľom a žiakom. Motivácia cez ctižiadostivosť a nezdravý strach, k čomu dochádza známkovým hodnotením, nie je zlúčiteľná s podstatou waldorfskej pedagogiky.

Vývojový pohľad na žiaka je principiálnym východiskom pre **slovné hodnotenie** detí v priebehu školskej dochádzky. Slovné hodnotenie ako kvalitatívna, spätná informácia, ktorú dostáva žiak (a spolu s ním v podobe vysvedčenia aj rodič), je komplexným pohľadom na osobnosť dieťaťa, rešpektujúcim jeho individuálne vlastnosti. Obsah slovného hodnotenia zachytáva rozvoj žiakových intelektuálnych a sociálnych schopností a zručností, vzhľadom na požiadavky kurikula školy.

Pri slovnom hodnotení učiteľ vychádza z pozorovania detí ako v oblasti telesného dozrievania a zdravia, tak i vo všetkých oblastiach duševného vývoja. Je sledovaný vývoj myslenia, cítenia a vôle detí, pretože tým je daný spôsob osvojovania obsahu vyučovania v jednotlivých predmetoch. Rozvoj psychických funkcií je spoločným menovateľom pre procesy osvojovania učiva, vedomostí a zručností zo všetkých predmetov. Preto duševný vývoj dieťaťa môže byť sledovaný a popisovaný v pojmoch kognitívneho, emocionálneho a vôľového pokroku v individuálnom vývoji.

Taktiež sociálny rozvoj dieťaťa je sledovaný od začiatku školskej dochádzky. Premieta sa do hodnotenia detí v tom, ako rešpektujú pravidlá sociálneho spolunažívania, ako dodržia pravidlá ohľaduplnosti a disciplíny pri každodennej činnosti vo vyučovaní. Hodnotí sa rozvoj schopnosti spolupracovať a pomáhať si v sociálnom útvare školskej triedy a podieľať sa na sociálnom živote školy. Zvláštna pozornosť je venovaná prejavom Jastva, postojom "ja viem", "ja dokážem", "ja chcem", prejavom sebavedomia a svedomia vo vzťahu k rozvoju základov mravného charakteru, ďalej k prejavom prosociálneho konania a sebahodnotenia.

Takto koncipovaná charakteristika žiaka by mala predovšetkým zachytiť zmeny, ku ktorým došlo v priebehu školského roka a vyznieť stále pozitívne. To ale neznamená chválu tam, kde nie je na mieste, ale naznačenie možností a východísk, ktoré povedú žiaka ďalej. Možnosti takéhoto komplexného pohľadu na dieťa sú dané rozsahom pôsobenia triedneho učiteľa. Učitelia odborných predmetov, hlavne vo vyšších triedach, nie sú vždy schopní postihnúť všetky aspekty hodnotenia, pretože sa so žiakmi stretávajú menej často a len v určitých situáciách. Aj napriek tomu ich pohľad by mal byť podľa možnosti čo najširší.

Tak sa slovné hodnotenie stáva sprievodcom dospelujúceho človeka, ukazovateľom na ceste rozvoja všetkých častí osobnosti v harmonickú a tvorivú ľudskú bytosť, ktorá si je vedomá svojej hodnoty. Celkovo je slovným hodnotením posilňovaná vnútorná úroveň sebahodnotenia. Predovšetkým na základe tejto stratégie sa zrejme môže vytvárať vnútorné psychické centrum sebahodnotenia, ktoré je základom sebakontroly a sociálne prospešnej tvorivej osobnosti.

Tento spôsob hodnotenia vyžaduje systematickú a tvorivú prácu triedneho učiteľa v zachytávaní prejavov detí a pri formulácii spätnej informácie deťom, ktorá vyústi do záverečného slovného hodnotenia na výročnom vysvedčení. Dlhodobosť a premyslenosť slovného hodnotenia môže tvoriť dobré základy pre celoživotné sebaopoznanie človeka.

PROFIL ABSOLVENTA WALDORFSKEJ ZÁKLADNEJ ŠKOLY

Waldorfská škola je všeobecno-vzdelávacou jednotnou školou. Poskytuje svojim žiakom kvalitné vzdelanie, ktoré odpovedá základným vzdelávacím štandardom slovenskej základnej školy a umožňuje im pokračovať vo vzdelávaní ktoroukoľvek strednou školou alebo učilišťom.

V zmysle objemu vedomostí sa absolvent waldorfskej školy vyrovná absolventovi klasickej štátnej školy. Ale fakt, že waldorfská pedagogika svoje ideové predpoklady hľadá vo všestrannom poznaní dospelajúceho človeka, v jeho telesnom, duševnom a duchovnom vývoji a svoje metodiky odvodzuje z tohoto poznania, umožňuje jej ponúknuť svojim žiakom aj iné kvality výchovy a vzdelávania, ako len objem vedomostí. Škola sa tak stáva predovšetkým výchovnou ako vzdelávacou inštitúciou.

Výchova je chápaná ako proces, ktorý vychádza síce zo zákonitostí spoločných pre všetkých, rešpektuje však osobitosti individuálneho vývoja každého dieťaťa. Učitelia vo waldorfskej škole sa usilujú o *výchovu slobodných ľudí*, neobmedzených žiadnym konkrétnym svetovým názorom. Skôr im ide o *rozvinutie prirodzených vlôh detí* tak, aby potom v dospelosti boli *schopné samostatnej orientácie, zodpovedného a sociálne pozitívneho konania*. Waldorfská pedagogika je orientovaná na dieťa a vychádza z jeho potrieb a poznania jeho vývoja. To, že svet je podávaný dieťaťu v súvislostiach, mu pomáha vytvoriť si obraz okolitého sveta ako celku, do ktorého je *schopné pevne sa postaviť*. To, že všetko sa uvádza do vzťahu k človeku, dáva dieťaťu možnosť získať pocit "to všetko sa ma bezprostredne dotýka" a tým aj podnecuje *záujem o svet, v ktorom žije*. Tým, že neexistuje hodnotenie pomocou známok, písomky, skúšky, dieťa nemá strach zo školy, ktorá tvorí podstatnú časť jeho detského sveta. Absencia klasifikácie podnecuje deti k *sociálnemu správaniu*: lepší žiaci pomáhajú slabším, nepotrebnú súťaž. Tým, že predmety a ich obsahy sú do vyučovania zaradované vo veku, keď je dieťa pre ne zrelé, má najlepšie predpoklady, aby ho zaujali. A to najdôležitejšie: tým, že od detí nie sú vyžadované samostatné úsudky skôr, ako sú schopné ich vytvárať, nestrácajú deti *schopnosť samostatného tvorivého myslenia*. Moderný svet potrebuje práve takých ľudí, ktorí *chcú žiť vo vnútornej slobode a chcú ju uskutočňovať v ľudskej spoločnosti*.

Waldorfská škola svojich absolventov nijak zvlášť neprofiluje, a to ani ideologicky ani v zmysle orientácie humanitnej alebo technickej. To je dané aj tým, že jednou z hlavných úloh, ktoré si pred seba waldorfský učiteľ kladie, je vyhnúť sa akejkoľvek jednostrannosti vo vývoji dieťaťa. To, čo sa mu na druhej strane snaží ponúknuť, je široký prehľad vo svete a záujem o jeho poznanie, orientáciu v sebe samom (tá pomôže dospelávajúcemu aby si sám určil smer svojho pôsobenia). Ako výrazné usmernenie (snáď jediné vo waldorfskej škole) môžeme uviesť vývoj sociálnych schopností, ktoré sa stručne dajú sformulovať nasledovne: zmysel pre slobodu a integritu iných ľudí, ktorý sa rozvíja na základe napodobovania v prvých rokoch školskej dochádzky; pocit životnej istoty a tým i schopnosť demokratického spolužitia a spolupráce, ktoré umožňuje autorita v období pred pubertou; prehĺbený záujem o svet a životné pomery spoluobčanov, ktorý sa rozvíja najmä neautoritatívnym vyučovaním, blízkym ľudským vzťahom medzi dospelávajúcim a učiteľom.